

**ARAPÇADAN TÜRKÇEYE YAPILAN ŐİR ÇEVİRİLERİNİN DİL,
ESTETİK ve ÜSLUP BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

GÜRKAN DAĞBAŞI

DOKTORA TEZİ

**YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ARAPÇA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Ocak, 2017

TEZ HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 2 yıl sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Gürkan

Soyadı : DAĞBAŞI

Bölümü : Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Arapça Öğretmenliği Bilim Dalı

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Arapçadan Türkçeye Yapılan Şiir Çevirilerinin Dil, Estetik ve Üslup Bakımından İncelenmesi

İngilizce Adı : Examination Poetry Translations From Arabic to Turkish With Respect to Grammar, Aesthetics and Wording.

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim. 04/01/2017

Yazar Adı Soyadı: Gürkan DAĞBAŞI

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gürkan DAĞBAŞI tarafından hazırlanan “Arapçadan Türkçeye Yapılan Şiir Çevirilerinin Dil, Estetik ve Üslup Bakımından İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan : Prof. Dr. M. Faruk TOPRAK

Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Üye: Yr.d.Doç. Dr. İbrahim ÖZAY

Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Yr.d.Doç. Dr. Erdinç DOĞRU

Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Yr.d.Doç. Dr. Derya ADALAR SUBAŞI

Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 04/01/2017

Bu tezin Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı Arapça Öğretmenliği Bilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Ülku ESER ÜNALDI

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Doktora eğitimim esnasında her türlü desteği sağlayan, bilim yolumu daima aydınlatan danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN'e, lisans eğitimimden bugüne yetişmemde emekleri olan Gazi Eğitim Fakültesi Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalında görev yapmış ve yapmakta olan ilham kaynağım hocalarıma, tez izleme ve savunma komitesindeki değerli hocalarım Prof. Dr. M. Faruk TOPRAK, Yrd. Doç. Dr. Derya ADALAR SUBAŞI, Yrd. Doç. Dr. İbrahim ÖZAY, Yrd. Doç. Dr. Erdinç DOĞRU'ya, Türkçe şiir tahlillerinde desteklerini esirgemeyen Arş. Gör. Tülin ARSLAN'a ve öğretmen Ömer YUMUŞAK'a, şekilsel düzenlemelerdeki yardımlarından ötürü Arş. Gör. Halil İbrahim ŞANVERDİ'ye ve Yrd. Doç. Dr. Kasım BİNİCİ'ye, kaynakçada ismi geçen tüm yazarlara, bana huzurlu bir çalışma ortamı sağlayan Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesine, maddi desteğinden dolayı TÜBİTAK 2211-A Yurt İçi Doktora Burs Programına, değerli eşim ile aileme teşekkür ederim.

**ARAPÇADAN TÜRKÇEYE YAPILAN ŞİİR ÇEVİRİLERİNİN DİL,
ESTETİK VE ÜSLUP BAKIMINDAN İNCELENMESİ**
(Doktora Tezi)

Gürkan DAĞBAŞI
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ocak, 2017

ÖZ

Çeviri, kültürleri birbirine yaklaştıran, “ötekini” tanımamızı sağlayan çok boyutlu bir eylemdir. Geçmişten günümüze yüzyıllardır süren Türk-Arap etkileşim yoğunluğuna rağmen bu iki dil arasındaki yazın çevirisi etkinliği olması gereken seviyede değildir. Bu durum şiir çevirisine indirgendiğinde ise istenen düzeyden çok uzaktır. Arapçadan Türkçeye çevirisi yapılan şiirlerin niteliksel boyutta değerlendirilmesi ise kapsamlı bir şekilde daha önce ele alınmamıştır. Bu çalışmada, Arapçadan Türkçeye birden fazla çevirmence çevirisi yapılan şiirler dilsel, anlamsal, üslupsal açılardan incelenmiş, yeterlilik ve kabul edilebilirlik bağlamında değerlendirilmiştir. Çalışma, giriş, çalışılan alanla ilgili kuramsal artalan, izlenen yöntem, şiir çevirilerinin değerlendirilmesi ve tüm çalışma sonucunda elde edilen sonuç ve savı kapsayan beş bölümden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Yazın Çevirisi, Eleştiri, Şiir.
Sayfa Adedi: 175
Danışman: Doç. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

**EXAMINATION OF POETRY TRANSLATIONS FROM ARABIC TO
TURKISH WITH RESPECT TO GRAMMAR, AESTHETICS AND
WORDING
(Ph.D Thesis)**

Gürkan DAĞBAŞI
GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
January, 2017

ABSTRACT

Translation is a multidimensional practice bringing the cultures closer, and providing to get to know the “other”. In spite of the intensive Turkish-Arabic interaction lasting for centuries from past to now, the literature translation activity between these two languages is not at the adequate level. This situation is far below to the desired level when it is reduced to the poetry translation. Qualitative evaluation of the poetry translated from Arabic to Turkish has not been handled comprehensively before. In this study, the poetry translated from Arabic to Turkish by multiple translators was reviewed with respect to grammar, meaning, and wording as well as evaluated in terms of sufficiency and acceptability. The study is composed of five parts including introduction, background related with the studied subject, the methodology followed, evaluation of the poetry translations, and the result and theorem obtained after the whole study.

Keywords: Arabic, Critique, Literature Translation, Poetry.

Number of Pages: 175

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

İÇİNDEKİLER

TEZ HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu	3
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi.....	4
Sayıtlar.....	4
Sınırlılıklar.....	4
Tanımlar	4
İlgili Araştırmalar	5
BÖLÜM 2.....	9
YÖNTEM.....	9
Evren ve Örneklem	9
Veri Toplama Araçları	9
Verilerin Toplanması ve Analizi.....	10
BÖLÜM 3.....	11
KURAMSAL ALTYAPI.....	11

Çeviri Odaklı Şiir Kuramı	11
Şiirde Biçim	11
Şiirde Sessel Öğeler	13
Uyak (Kafiye)	13
Ses Yinelemeleri	15
Cinas	17
Ölçü ve Ritim	17
Şiirde Anlam.....	19
Kıyaslama ve Benzetme (Teşbih)	19
Eğretileme.....	20
Kişileştirme (Teşhis)	21
İmge.....	21
Alışılmamış Bağdaştırmalar	22
Deyim Aktarmaları.....	23
Sapmalar.....	24
Göndergesel Anlam	25
Yan Anlam.....	26
Şiirde Özel Adların Kullanılması.....	26
Şiirde Üslup	27
Doğuda ve Batıda Şiir Çevirisine İlişkin Meseleler	27
Şiir Çevirisine Dair	28
Şiir Çevirisinde Yöntem	34
Şiir Çeviri Eleştirisi.....	36
Şiir Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar.....	40
Türklerde Çeviri Etkinliği	43
Türkçeye Yapılan Arap Edebiyatı Çevirileri	44
Türkçede Arap Şiiri.....	45
Türkçeye Çevrilen Arap Şairler.....	46
Türkçeye Şiir Çevirisi Yapan Çevirmenler.....	46
Şiir Çeviri Kitapları Yayınlayan Yayınevleri	47
Şiir Çeviri Kitapların Basım Yerlerine Göre Dağılımı	49
Şiir Çeviri Kitapların Basım Yıllarına Göre Dağılımı	49
BÖLÜM 4.....	51

ARAPÇADAN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLERİ YAPILAN ŞİİRLERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ	51
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi-1.....	54
Rahmi Er'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	56
Mehmet Şayır'ın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi.....	60
Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	63
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi-2.....	68
Şerafettin Yıldız'ın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	70
Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	74
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -3.....	77
Mehmet Hakkı Suçin'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi.....	78
Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	79
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -4.....	81
Rahmi Er'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	83
Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	85
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -5.....	88
Mehmet Hakkı Suçin'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi.....	91
Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	94
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -6.....	97
Lütfullah Göktaş'ın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi.....	100
Avni Altaş'ın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	103
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -7.....	108
Aydın Ünlü'nün Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi.....	116
Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	122
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -8.....	130
Mehmet Hakkı Suçin'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi (18.Şiir).....	130
Laurent Mignon'un Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi (18.Şiir).....	131
Mehmet Hakkı Suçin'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi (21.Şiir).....	132
Laurent Mignon'un Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi (21.Şiir).....	133
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -9.....	134
İbrahim Demirci'nin Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi.....	136
İlyas Altuner'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi.....	139
Mahmut Çetin'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi.....	141

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -10.....	143
Eray Canberk'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi.....	145
Nuri Pakdil'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	147
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -11.....	149
Mehmet Hakkı Suçin'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi.....	150
Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	152
Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -12.....	153
Nuri Pakdil'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	156
Rahmi Er'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi	159
BÖLÜM 5.....	163
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	163
KAYNAKLAR.....	167

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Türkçeye Çevrilen Şairler</i>	46
Tablo 2. <i>Türkçeye Şiir Çevirisi Yapan Çevirmenler</i>	47
Tablo 3. <i>Şiir Çeviri Kitapları Yayınlayan Yayınevleri</i>	48
Tablo 4. <i>Şiir Çeviri Kitaplarının Yerlere Göre Dağılımı</i>	48
Tablo 5. <i>Şiir Çeviri Kitaplarının Basım Yıllarına Göre Dağılımı</i>	49

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Çeviri etkinliği, insanların, kültürler arası iletişim ihtiyacından doğmuştur. Bir dilde yazılmış ya da söylenmiş bilginin hedef dile yazılı ya da sözlü olarak aktarılması, neredeyse insanlık tarihi kadar eski geçmişe sahip bir etkinliktir (Gündüzalp, 2008, s. 1).

Ülkemizde Tanzimatla birlikte yoğunlaşmaya başlayan çeviri etkinliği Cumhuriyet döneminde de hız kesmeden devam etmiş, özellikle Dünya Klasikleri, Fransızca eserler peş peşe Türkçeye çevrilmiştir. Bütün bu çeviriler elbette Türk edebiyatına olumlu ve önemli katkılar sağlamıştır.

Çeviri etkinliğinin çeşitli yönleri vardır. Nesnel bir çeviri eleştirisi yapabilmek için, çeviri etkinliğinin gereklilikleri ve sınırlılıkları iyi bir şekilde çizilmelidir. Çevirinin neler gerektirdiği, çevirmenin görevleri, çeviride ortaya çıkan problemlerle nasıl baş edileceği, hedef dil ve kültürdeki çeviri geleneği de yakından tanınmalıdır (Aksoy, 2001, s. 166).

Çeviri eleştirisi dendiğinde zihinlerde bir karmaşanın yaşandığı aşîkardır. Çünkü her kuram ya da kuramcı, çeviri eleştirisinde kendi yorumlarına ağırlık vermektedir. Bu alanda çalışan herkesin üstünde hem fikir olduğu, nesnel ölçütler yoktur. Çoğu zaman, bu alanda kullanılan kavramlar arasında uyumsuzluk olduğu da göze çarpmaktadır (Yücel, 2007, s. 40).

Yazın çevirilerinde nesnel bir değerlendirme yapmak çok zor bir süreçtir. “Rahat okunuyor, kaynak esere bağlı, akıcı, kaynak eserden daha başarılı ya da başarısız üsluba sahip” gibi ifadeler aslında öznel değerlendirmelerdir. Göktürk’ün de (2011, s. 89) belirttiği gibi “Bu cümle, deyim ya da kelime aslında şöyle çevrilse daha iyi olurdu” türünden yorumlar ise yapılan öznel değerlendirmeleri saklamak için yapılan gereksiz süslemelerdir.

Aksoy (2001, s. 165), bazı çeviri eleştirilerinin, çevrilen eserin geçirdiği aşamalara, biçimsel ve biçimsel yapısına bakılmaksızın, herhangi bir temele dayandırılmayan öznel yargılara vardığını, bu çalışmaların hedef dilin kültürünü, yazınsal geleneğini dikkate almadan, özgün metni aynen hedef dile aktarmanın doğru ve gerekli olduğunu savunduklarını belirtmektedir.

Ayrıca yazınsal metin çevirilerinde, metinlerin çok anlamlı, yoruma açık, estetik değeri yüksek, karmaşık yapılı, dile, kültüre, tarihe özgü etmenlerin etkisinde yazılması da nesnel bir çeviri eleştirisi ölçütünün oluşmasına engeldir. Bütün bunların içine eşdeğerlik, uygunluk, işlevsellik, dil içi ve dil dışı ölçütlerin farklılığı, eleştirinin ne amaçla yapıldığı, çeviri eleştirisinde çevirmen, kültür, siyaset, metin dışı etmenlerin gözetilip gözetilmediği gibi konular, kaynak ve hedef odaklılık gibi göreceli birçok kavram da dâhil olduğunda çeviri eleştirisi süreci iyice zorlaşmaktadır. Çeviri eleştirisinin kim tarafından yapıldığı, eleştirinin kime seslendiği, nerede yayımlandığı, hangi amaçla yapıldığı da çeviri eleştirisini belirleyen önemli etmenlerdir.

Şiir çevirisi, en korkulan çeviri türüdür. Şiir dili, biçimi, imgesi, anlatım şekli, vurgulamasıyla çevirmenini en çok zorlayan edebi türdür. Bu yüzden, şiir çevirisine karşı çıkanların sayısı az değildir ve kaynak şiir ile çevirisinin aynı şiir olmadığı birçokları tarafından iddia edilir. Doğrudur, çünkü çevirmek şiiri yeniden yazmaktır. Ayrıca şiirin kendine özgü bir söylemi de vardır. Şairler sözcükleri seçip kullanırken onların ses ve anlam değerini, çağrışım gücünü, duygu yükünü göz önünde bulundururlar. Bunun yanı sıra seçtikleri sözcükleri yan yana getirip dizeleri oluştururken alışılmışın dışına çıkabilirler. Bu demektir ki biçimle içerik birbirinden kolayca ayrılamaz. Hem içerik kendi biçimini, hem biçim kendi içeriğini yaratır bir bakıma. Bunlar bir bütünlük oluşturdukları için birbirinden ayrılmazlar. Çevirmen şair bile olsa hedef dili, o dilin yapısını ve şiirini iyi bilmelidir. Bir bakıma çevirmen çeviri yaptığı süre boyunca karar alıp, karar vermek zorundadır. Hatta şair bile olsa zaman zaman yanlış karar alıp, verebilir çünkü şiir dilin en yoğun kullanımıdır. Okuyucu da bu yoğunluğu anlayabilmek için okumasını yoğunlaştırmalı, şiirdeki ses ve hareketi anlamaya çalışmalıdır (Bardakçı, 2012).

Geçmişten günümüze şiirin çevrilip- çevrilemeyeceğine dair birçok tartışma süre gelmiştir. Oysaki biraz araştırdığımızda dünya edebiyatında önemli yerlere sahip şairlerin şiirlerinin başka dillere çevrildiğini görürüz. Bu çevirilerde belki de en önemli nokta biçim-içerik dengesinin tutturulmasıdır.

Problem Durumu

Metin türleri arasında ayrıcalıklı bir konuma sahip olması nedeniyle, yazın metinlerinin çevirisi ile ilgili çeviri kuralları/kuramları oluşturmak doğrultusunda gösterilen çabalar geniş bir yelpaze sunmaktadır. Özellikle de şiir çevirisi etrafında dönen tartışmalar ayrı bir öneme sahiptir. Şiir, genel olarak dilin alışıldık kalıplarının dışında, farklı dizgelerde ve sözcüklerin yan anlamlarından yararlanılarak oluşturulur. Şiir, gerçekliğin düş gücü ile harmanlanması ve düşünce boyutunda yeniden yaratılmasıdır.

Yazılan her şiirin kendine has bir yapısı vardır ve bu durum şiir çevirisinde tam anlamıyla nesnel ölçütler oluşturulmasını kısıtlamaktadır. Şiirin çevrilemeyeceğini savunanların en büyük iddiası, şiirin yazıldığı dildeki anlam bütünlüğünün hedef dile taşınmasının mümkün olmadığıdır (Gündüzalp, 2008, s. 3).

Barnstone (1990, s. 97), şiir okurunun farklı dönemlerde okuduğu ve kendi öznel düşünce süzgecinden geçirdiği için şiiri tek bir yöntemle okumanın olanaksız olduğunu belirtir. Çevirmenin de okuyucunun yaşadığı bu süreci, çevirirken yaşayacağı için doğru olan tek bir çeviriden söz etmek mümkün değildir. Çevirmenin kaynak şiirden yola çıkarak oluşturduğu biçim, kendi döneminin geleneğinden ve beğenilerinden etkilenecektir. Barnstone'a göre çevirmen bir yandan özgün metne saygı gösterirken diğer yandan sözcüğü sözcüğüne çeviren bir "aktarıcı" olmamalıdır.

Şiir çevirisi gerçekten zor bir iştir. Şiir çevirisi yapmak aslında şiir yazmak kadar yaratıcı ve sanatsal bir süreçtir. Bu doğrultuda çevirmen, kaynak eserin bir kölesi, yazarın ya da şairin bir taklitçisi değil, bir sanatsal ürünün yeniden yaratımını gerçekleştiren, bazı durumlarda kaynak eserin yaratıcısından da öne geçen bir konuma gelebilir.

Bu çalışmamız, şiirin çevrilebilirliği üzerinedir. Bu noktadan hareketle, Arapçadan Türkçeye çevirisi yapılan seçili şiirler, hedef dildeki çeviri şiir metinleriyle karşılaştırmalı olarak eşdeğerlik, yeterlik ve kabul edilebilirlik temelinde dil, üslup, estetik gibi birçok farklı boyutta incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Geçmişten günümüze her medeniyet, kendinden önceki ya da çağdaşı medeniyetlerden bilgi aktarımında bulunmuştur, çeviri ise bu aktarımda en önemli araçtır. Her ne kadar çeviri toplumların gelişmelerinde başat rol üstlense de, yapılan çevirileri öznel bir bakış açısıyla inceleyen, çeviribilim alanına katkı sağlayan, ileride yapılacak çalışmalara ışık

tutacak nitelikte çeviri eleştirisi çalışması azdır. Bu durum Arapçadan Türkçeye yapılan çevirileri inceleme olduğunda ise daha vahimdir.

Çeviri eleştirisi, kaynak metin ile hedef dile çevrilmiş metnin karşılaştırmalı olarak çözümlenmesidir. Karşılaştırmalı çözümlemedeki amaç ‘hata avcılığı’ yapmaktan ziyade, çevirmenlerin kullandıkları stratejiler, normlar hakkında genellemeler yapabilmektir.

Bu çalışma, Arapçadan Türkçeye çevrilen şiirlerinin, çeşitli çeviri kuramlarından yola çıkarak, eşdeğerlilik ilkesi temelinde incelenmesini ve bir şiirin farklı çevirilerinin dilsel, üslupsal ve anlamsal açılardan kıyaslanarak çözümlenmesini amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışmanın, genelde yazın çevirisi, özelde şiir çevirisiyle ilgilenen araştırmacılara yeni fikirler vereceği, yapılacak araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın Arapçadan Türkçeye yapılmış olan şiir çevirilerini çeşitli perspektiflerden inceleyen ilk araştırma olması da çalışmanın önemini artıran bir diğer unsurdur.

Sayıtlar

Bu araştırmanın sayıtları aşağıdaki gibidir:

1. Şiir, çevrilebilir bir yazınsal metin türüdür.
2. Araştırma için seçilecek şiir çevirileri, evreni temsil etmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Arapçadan Türkçeye birden fazla çevirisi yapılmış, seçili şiirlerle sınırlı tutulacaktır.

Tanımlar

Bîçem: Şiirin anlatım özelliği, söyleyiş yolu kısaca üslubudur.

Bîçim: Şiirin uyak, ölçü, dize yapısı gibi özellikleri kısaca şeklidir.

Eşdeğerlik: Geniş anlamıyla, kaynak metinde anlatılanın en yakın ve en doğru dengini hedef dilde oluşturabilmektir.

Üslup: Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıdaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil.

İlgili Araştırmalar

Bu bölüm, ülkemizde şiir çevirisi, şiir eleştirisiyle ilgili yazılan yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleleri ve kitapları kapsamaktadır. Yapılan çalışmalar şiir metnlerinin dilbilimsel ve biçem bilimsel çözümlemesi, şiir çevirisinde yöntem ve tercihler, karşılaşılan sorunlar, şiir çeviri eleştirisi, şiirin doğasından kaynaklanan çeviri zorlukları üzerine yoğunlaşmaktadır.

Konuyla ilgili makaleler şunlardır:

Altay (2001), *Şiir Çevirisinde Çevrilemeyenler* başlıklı makalesinde, şiir dilinin kendine has özelliklerinden ötürü şiirin çevrilemezliği temelinde, şiirin çevrilemeyen özelliklerini altı ana başlık (sapmalar, yinelemeler, cinas, özel ad kullanımı, eksilteli ve kısa anlatım, ritim ve ölçü) altında toplamıştır.

Yasa (2009), *Şiir Tercümesi Üzerine*. Fransa'nın önde gelen şairlerinden Prévert'in farklı çevirmenlerce Türkçeye çevrilmiş şiirlerini inceleyip teorik sonuçlara ulaşmayı hedefleyen bu çalışma sonucunda yazar, bir şiir çevirisinin başarılı olma şartı olarak, kaynak dilde yarattığı etkiyi hedef dilde de yaratması olarak belirlemiştir.

Haleve (2006), *Şiir çevirisine Kuramsal ve Uygulamalı Yaklaşımlar Kuramsal ve Uygulamalı Yaklaşımlar*. Şiir çevirisinin çok boyutlu bir eylem olduğunun vurgulandığı makalede, şiiri oluşturan biçimsel ve anlamsal birlikteliğin donanımlı çevirmenler tarafından çevrilebileceği görüşü savunulmaktadır.

Demiral, Kaya (2013), *Şiir Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri* başlıklı makalesinde, şiir çevirisinin teorik ve pratik sorunlarını, Fransızcadan Türkçeye çevrilen şiirler üzerinden incelemiştir. Kaynak metin dışına çıkılarak yapılanların çeviri etkinliği sayılamayacağı vurgulanmaktadır.

Paker (1983), *Çeviride Yanlış/Doğru Sorunu ve Şiir Çevirisinin Değerlendirilmesi*. Şiir çevirisine farklı bir taraftan bakan Paker, İngilizce-Türkçe şiir çevirilerini inceledikten

sonra, şiir çevirisi değerlendirmede yitirilmiş olanla yitirilmemiş olanın ortaya çıkarılmasının “yanlış-doğru” gibi değerlendirmelerin ötesinde olduğunu dile getirmiştir.

Durusoy (1998), *Apollinaire’nin Şiirlerini Çevirirken Ekinse ve Biçimsel Farklılıklar* başlıklı makalede Apollinaire’nin şiirlerinin kültürel ve biçimsel özellikleri hedef ve kaynak metinler üzerinden incelenmiştir. Şiirde biçimin önemine değinen makalede Durusoy, şiirin çevrilebileceğini savunurken, kültürel özelliklerin hedef dilde yeniden nasıl yaratılabileceğini açıklamaktadır.

Özbilge (1983), *Bir Şiir Çevirisi Üzerine Düşünceler* başlıklı makalede, şiir çevirilerinde yitimin kaçınılmaz olduğu dile getirilip iyi şiir çevirisinin, aktaramadıkları aktarabildiklerinin yanında önemsiz kalan çeviri olduğu savunur. Şiir çevirisinde inceleme/kavrama ve yeniden yazma olmak üzere iki evrenin olduğu dile getirilip, hedef dilde yaratılan metnin bir şiir olarak soluk alıp almadığına bakmanın gerektiği vurgulanmaktadır.

Paz (2012), *Söz Sanatı ve Söze Bağlılık Açısından Çeviri*. Şiir çevirisinin anlamsal, imgesel ve sözcüksel yönlerden çok zor olduğunu kabul eden yazar, her çevirmenin ozan olması gerektiği fikrine katılmadığı gibi birçok kişi tarafından dile getirilen “şiir çevrilemez” görüşüne karşı çıktığını çünkü bu savın kendi şiir evrenselliğine uymadığını, aslında aynı dilde bile yapılan her okumanın bir çeviri olduğunu söylemektedir.

Demir (1991), *Şiir Çevirilerinde Ses ve İmge Sorunları* başlıklı makalesinde, şiir çevirisinde karşılaşılan ses ve imge sorunlarına örnekler üzerinden yaklaşan Demir, özellikle eşdeğerlik sorununa dikkat çekmektedir. Çevirmen ne kadar başarılı olursa olsun kaynak dildeki şiirden bir şeylerin kaybolduğuna inansa da şiirin araç dilleri iyi bilen uzmanlarca yapılmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır çünkü çeviri olmadan şiir evrenselleşemeyecektir.

Güven (1998), *Çeviride Biçim Sorunları ve Jean Paulhan Örneği*. Yazın çevirisinde karşılaşılan biçim sorunlarını ele alan makalede bir edebi eserin nasıl çevrileceğinden, iyi bir çevirmenin nasıl olması gerektiğine dair bilgiler yer almakta, çeviri işleminde önemli olanın, yazarı ve onun üslubunu çevirmek olduğu görüşü ağır basmaktadır.

Yıldız (2011), *Kat Kat Yasemin Adlı Şiir Çevirisi Üzerine Bir Eleştiri* başlıklı makalede çağdaş Arap şairlerinden Nizâr Kabbânî’nin, Metin Fındıkçı tarafından Türkçeye yapılan çevirisi özellikle anlamsal bağlamda incelenmiş, yetersiz çevirmenin şiir çevirisinde yaptığı hataların hedef dilde şiiri yok ettiği sonucuna varılmıştır.

Suçin (2014), *eş-Şi'ru el-Arabi fi el-Lugati't-turkiyye* başlıklı çalışmada Arapçadan Türkçeye şiir çevirisi öncelikle tarihsel süreçte incelenmiş, çevrilen şairler, şiirler, şiir çevirisi basan yayınevleri, basım yılları ayrıntılı olarak tablolar şeklinde sunulmuştur. Daha sonra şiir çevirisinde nitelik sorunu örnek bir şiir çevirisi üzerinden değinilmiş ve sonuç kısmında Arapçadan Türkçeye yapılan çevirilerin nitelik ve nicelik bakımından kalitesinin artması için bir takım öneriler sunulmuştur.

Öner (1992), *Şiir Çevirisini Yönlendiren Kısıtlamalar*. Şiir çevirisini yönlendiren kimi kısıtlamaları betimlemeye çalışan bu makalede Can Yücel'in Kitabesiz Seng-i Mezar başlıklı şiir üstünde durulmuş, sonuç kısmında şiir çevirisinin dilsel/dil dışı, metin içi/metin dışı, kültürel ve psikolojik unsurlar tarafından kısıtlandığı belirtilmiştir.

Konuyla ilgili tezler ise aşağıda verilen başlıklar altında hazırlanmıştır:

Eğel (1996), *Problems faced when translaing Hüseyin Ferhad's poetry into English* tezinde, Hüseyin Ferhad'ın dört şiir kitabı incelenmiş, eğretileninin çevirisi sorunsalı ile adı geçen şairin sözcük seçiminin çeviriye yansımaları ele alınmıştır.

Gündüzalp (2008), *Charles Baudelaire'in Şiirlerinin Türkçe Çevirileri Üzerine İnceleme* başlıklı tezinde Charles Baudelaire'nin farklı çevirmenlerce Türkçeye çevrilmiş şiirlerini anlamsal, biçimsel ve eşdeğerlik temelinde uygulamalı olarak incelemiştir.

Koç (2012), *Şiir Çevirilerinde Kültürel Ardaalan Problemleri: Çevirmen Yüksel Pazarkaya'nın Türkçeden Almancaya Çevirdiği Şiirler Üzerine Bir İnceleme*. Almancadan Türkçeye Yüksel Pazarkaya tarafından çevrilen eserler kültürel öğeler, sapmalar, kalıplaşmış yapılar zemininde ayrıntılı olarak ele almıştır.

Çoymak (2005), *Modernlik ve Çeviri, Şiir Çevirileri Bağlamında Can Yücel'in Çeviri Anlayışı ve Modernlikle İlişkisi*. Bu tezde, Can Yücel'in çeviri anlayışı modernite tabanında betimlenmeye çalışılmıştır.

Karakurt (1998), *Şiir Çevirisinde Kaynak Seslerin Çeviri Metinden Özgün Metine Doğru Yakınlık Olgusu*. Bu çalışmada, şiir çevirisinde kaynak metnin sessel özelliklerinin hedef dilde yaratılan metinle ne denli örtüştüğü kaynak ve hedef metinler arasındaki yakınlık olgusu değerlendirilmiştir.

Helava (2001), *Orhan Veli Kanık'ın Şiir ve Tiyatro Çevirilerinin Kuramsal Açından İncelenmesi* başlıklı tezinde, Orhan Veli'nin Fransızcadan çevirdiği şiir ve tiyatro metinleri çağdaş çeviri kuramlarını baz alınarak erek odaklı yaklaşımlarla değerlendirmiştir.

Suçin (2004), *Arapça Çeviride Sözcük ve Kalıplaşmış İfadeler Düzeyinde Genel Eşdeğerlik Sorunları*. Bu tezde, Arapça çeviride eşdeğerlik konusu kelime düzeyinden kalıplaşmış ifade düzeyine kadar çeşitli boyutlarda derinlemesine analiz edilmiştir.

Bu alandaki kitaplar ise şu şekildedir:

Toklu (2003), *Şiir Dili ve Çevirisi*. Belki de şiir çevirisini direkt ele alan yegâne kitaptır. Şiir dilinin özellikleri, şiir çevirisi sorunu, şiir diline kültürel artalanın yansımaları örneklerle ele alınmaktadır.

Aksoy (2002), *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Yazın çevirisine dair kapsamlı bilgiler sunan kitapta şiir çevirisine dair bir bölüm yer almaktadır.

Köksal'ın (2008), *Çeviri Eğitimi- Kuram ve Uygulama* isimli kitabında, çeviri kuramları ve sorunları, çeviri bilim eğitime dair bilgiler sunan kitabın bir bölümünde şiir çevirisi sorunsalı örnek şiirler üzerinden irdelenmiştir.

Robinson (2009), *Poetry and Translation*. Bu kitap, şiir çevirisinde karşılaşılan zorluklar, çeviride kayıplar sorunu, çeviri kuramları gibi konuları ele almaktadır.

Suçin (2013), *Öteki Dilde Var Olmak*. Kuramsal düzeyde çeviri yaklaşımlarından, çeşitli düzeylerde Arapça çeviride eşdeğerlik konularını ele alan kitap alanında ilk ve tek olması açısından önemlidir.

Rifat (2008), *Çeviri Seçkisi I-II*. Mehmet Rifat editörlüğünde hazırlanan bu iki kitapta çeviri etkinliği tarihi, çevirinin kuramsal sorunları, çeviri eleştirisi, çeviriyle ilgili kuramlara dair tartışmaların yer aldığı çeşitli çevirmen, şair, yazar, kuramcı ve eleştirmene ait yaklaşık altmış yazı bulunmaktadır.

Göktürk (2012), *Çeviri: Dillerin Dili*. Eşdeğerlik- yeterlilik bağlamında çeviri çerçevesinde şiir çevirisine de değinilmiştir.

Yukarıda isimleri geçen makale, tez ve kitapların dışında şiir çevirisinden, çeviri eleştirisinden bahseden yayınlar da elbette vardır, bu liste hazırlanırken daha çok modern şiir çevirisi çerçeve olarak esas alınmıştır. Ayrıca, şiir çevirisi üzerine kuramsal tartışmaların yer aldığı *Metis Çeviri* dergisi ile 1978 yılında basılan *Türk Dili Dergisi Çeviri Özel Sayısı* da konumuzla ilgili önemli kaynaklardır.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Belirlenen probleme ilişkin verileri elde etmek amacıyla araştırmada, “Karma Model” kullanılmıştır. Karma model araştırma, araştırmacının yapmış olduğu araştırmasının bir aşamasında ya da araştırma süreçlerinin iki ya da daha fazla aşaması boyunca hem nicel hem de nitel araştırma yaklaşımlarının karmalanması şeklinde ifade edilebilir (Balcı, 2009, s. 49). Ayrıca, tezde yöntem olarak yazın çevirisinin tamamını kapsayan bütüncül bir metot da izlenmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Arapçadan Türkçeye yapılan şiir çevirileri oluşturmuştur. Araştırmalarda, tüm evrene ulaşmak genelde zor bir durumdur. Bu zorluğu gidermek için, evreni temsil edeceği varsayılan örneklem üzerinde çalışılır (Büyüköztürk, 2002, s. 26). Bu araştırmanın örneklemini ise Arapçadan Türkçeye birden fazla çevirisi bulunan şiirlerden seçilen on iki şiir oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, literatür taraması ve uygulamasıyla elde edilmiştir. Literatür taramasında Türkçe, Arapça ve konuyla ilgili diğer yabancı kaynaklardan istifade edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Konu ile kaynaklara ve görüşlere ulaşmak için başta YÖK Tez Merkezi olmak üzere, üniversite kütüphaneleri, üniversitelerin çeviribilim bölümlerinde araştırmalar yapılmıştır. Yedi farklı şaire ait çevirileri birden fazla çevirmence yapılmış on iki şiir toplanmıştır.

Araştırma sonunda toplanan veriler, biçimsel, biçimsel ve anlamsal açılardan hedef dildeki metinlerle karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca, çeviri süreçleri, çevirmen tercihleri, eşdeğerlik, yeterlilik, kabul edilebilirlik gibi konularda da çıkarımlar yapılmıştır.

BÖLÜM 3

KURAMSAL ALTYAPI

Çeviri Odaklı Şiir Kuramı

Şiir, edebi türler içinde gerek biçimsel gerekse anlamsal özelliklerinden ötürü özel bir konuma sahiptir. Bir şiirin derinlerine inmek için o şiiri oluşturan iç ve dış yapıların detaylı incelenmesi gereklidir. Tez konumuz genel itibariyle şiir çeviri incelemesi olduğundan tezi oluşturan bu bölümde, şiirde biçim, uyak, ses yinelenmeleri, cinas, ölçü ve ritim, şiire anlamsal boyutta katkılar sağlayan imge, eğretileme, kişileştirme, alışılmamış bağdaştırmalar ile belki de şiirin ruhu diyebileceğimiz şiirde üslup konularının Arapça ve Türkçe şiir örnekleri üzerinden incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Şiirde Biçim

Şiiri oluşturan mısra sayıları, kelimelerin sıralanışı ve bölünmeleriyle ilgili kalıplar ve bu kalıpların değişik şekillerde düzenlenmelerini Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlerde görmektediriz. *Rubai*, *beyit*, *gazel* gibi türler, Japon ve Çin şiirlerinde *haiku*, *tanka* türleri, Batı şiirindeki *ballade* ve *sonnet*'ler bu kalıplardandır ve biçimle ilgili özelliklerdir. Geçmişte bu kalıplar şiir dünyasına hâkimdi ve bu durum bazen şairin anlatım bağımsızlığını kısıtlıyordu. Günümüzde ise bütün dünyada şairler bu kısıtlamalardan kurtulup, farklı biçimlere yönelmişlerdir. Özellikle 20. yüzyılda dünya şiirinde gözle görülür değişiklikler meydana gelmiştir. Farklı akım ve biçimler, yeni düzenlemeler ortaya çıkmıştır. Şairler, şiirin içeriği, duygu ve düşünce yönüyle biçimi arasında sıkı bir bağ kurma amacıyla kimi zaman mısraları yukarıdan aşağıya doğru, harfleri alt alta getirerek, kimi zaman da kelimeleri serpiştirerek yazmışlardır (Aksan, 2013, s. 240-243).

Hilmi Yavuz (1982, s. 158) aşağıda yer alan *Ünlem* şiirinde biçim ögesinden yararlanmış, harfleri düşen bir çığ gibi sıralayarak şiirine güç kazandırmıştır:

“akşamları ne düşünsem
anlamı çiğdem ve gizem

bu yolculuk benim mülküm
öteki bütün yolculuklar gibi
üzerimde acıların çiyleri
hâlâ duruyor
ve aşkların usulca geçtiği
bir vadi miyim?..belki..
şimdi bir çığ koptu

k

o

p

a

c

a

k

benden güle doğru- öyle ki
yazın çılgılığı kuytulara, ah
acı değil bu, ünlem...”

Cahit Sıtkı Tarancı (2012, s. 193), *Şiir ve Biçim Üzerine* başlıklı yazısında gerek aruz gerek serbest vezin gerekse heceyle yazan her şairin kendi şiirini beğeneceğini diğerlerine değer vermeyeceğini dile getirmiştir. Oysaki Yahya Kemal aruz vezniyle, Ahmet Hamdi hece vezniyle, Nazım Hikmet ise serbest vezinle en lezzetli şiirleri dilimize kazandırmışlardır. Aruz ya da hece veznine bağlı şiir yazan bir şair, Oktay Rifat’ın (2015, s. 104) aşağıdaki mısralarını anlamayabilir:

“ Benzemezler insan dostlarıma.

Ağaçlar gölgesini esirgemez;

Güneş köpekten daha sadık,

Dizlerime sıçrar, ellerini ısıtır,

Karşılık beklemeden.

Hele kuşlar!

Avcılara bile kin beslemezler”

Aynı şekilde serbest vezin şairi de Necip Fazıl’ın (1997, s. 266):

“ Kim bilir nerdesiniz
Geçen dakikalarım,
Kim bilir nerdesiniz?
Yıldızların, korkarım,
Düştüğü yerdesiniz,
Geçen dakikalarım”.

Aslında şiire bütün olarak baktığımızda biçimin bir yere kadar önemli olduğunu ama her şey demek olmadığını söyleyebiliriz. Esas önemli olan, söylenmek istenen şeye son noktayı koyabilmektir. Bu bazen hece veya aruzla bazen de serbest vezinle gerçekleşebilir. Bu sebeple herhangi bir vezne saplanıp kalmak yersizdir.

Şiirde Sessel Öğeler

Şiir elbette anlam ve sestən oluşan bir bütündür. Anlam ve ses birbirlerinden ayrılmayacak derecede iç içe geçmiş durumdadır. Şiirde anlam konusuna tezin ilerleyen bölümlerinde değineceğimiz için bu bölümde şiirde sessel öğeler olan kafiye, ölçü ve ritim ve ses yinelemeleri ele alınmıştır.

Uyak (Kafiye)

Aksan (2013, s. 187) tarafından sesin yinelenmesi olarak tanımlanan uyak, kendi içinde tam uyak, yarım uyak, zengin uyak gibi farklı biçimlerde şiirlerde kendini göstermektedir.

Yahya Kemal Beyatlı, *Dergahtan Bu Yana Kafiye* (1949, s. 25) başlıklı yazısında kafiyeyi şiirin kanatlarına benzetmektedir. Duygusuz ya da duygulu tüm şairlerin şevkin zirvesine tırmanmak için uyağı bir araç olarak kullandıklarından bahseder.

Cohen (1966, s. 218), uyak, ölçü ve dizeleri farklı sıralama gibi konuların basite indirgenecek şeyler olmadığını aksine bütün bunların anlamsal değerlere de sahip olduğunu belirtmiştir.

Geçmişten günümüze Türk şiirine baktığımızda uyak, divan şiirinden halk şiirine geniş bir yelpazede karşımıza çıkmaktadır. Aynı şekilde uyak, dünya şiirinde de yaygın bir biçimde çoğu zaman vazgeçilmez bir öğe olarak kendine yer edinmiştir.

Karacaoğlan’a (2006, s. 192) ait aşağıdaki dizelerde yer alan uyaklar, şiirdeki anlamı desteklemekte, anlamla birlikte duygu yükünü, dinleme ve okuma zevkini yukarılara taşımaktadır.

“Elifin uğru nakışlı
Yavru balaban bakışlı
Yayla çiçeği kokuşlu
Kokar Elif Elif diye
Evlerinin önü çardak
Elifin elinde bardak
Sanki yeşil başlı ördek
Yüzer Elif Elif diye
Elif kaşlarını çatar
Gamzesi sineme batar
Ak elleri kalem tutar
Yazar Elif Elif diye”.

Dünya şiirinde uyağın kullanışı milletlere göre farklılık göstermektedir. Japon edebiyatında uzun dönem uyak geleneği oluşmamışken; Cahiliye döneminden günümüze Arap şiirinde uyağa bolca rastlamaktayız. Ka’ab b. Zuheyr’in aşağıdaki dizelerinde uyağı kolayca fark edebiliriz (el-Bavvâb, 1985, s.27).

متيم إثرها لم يفد مكتولُ	بانة سعاد فقلبي اليوم متبول
إلا أغن غضيض الطرف مكحولُ	ما سعاد غداة البين إذ رحلوا
لا يشتكى قصر منها و لا طولُ	هيفاء مقبلة عجزاء مدبرة
كأنه منهل بالراح معلولُ	تجلو عوارض ذي ظلم إذا ابتسمت

Aynı şekilde modern Arap şiirinin öncü isimlerinden Nâzik el-Melâike’nin (1974, s. 78) “Ben” başlıklı şiirinde de bolca uyakla karşılaşmaktayız:

الليلُ يسألُ من أنا
أنا سرُّه القلقُ العميقُ الأسودُ
أنا صمته المتمردُ

قنعتُ كنهِي بالسكونِ
ولففتُ قلبي بالظنونِ
وبقيتُ ساهمة هنا
أرنو وتسألني القرونِ
أنا من أكونِ

Şunu da belirtmek gerekir ki Arap geleneğinde sesler kadar harekeler de uyak hususu da büyük öneme sahiptir. Yukarıda şiirin özellikle ilk üç dizesinde bunu rahatlıkla görebilmekteyiz.

Ses Yinelemeleri

Aliterasyon diye de isimlendirilen ses yinelemeleri, bir şiirde belli seslerin tekrarlanması durumudur. Attila İlhan'ın (1995, s. 60) *Sisler Bulvarı* adlı şiirindeki şu dizelerine bakalım:

“sisler bulvarında seni kaybettim
sokak lambaları öksürüyordu
yukarıda bulutlar yürüyordu.”

Bu mısralarda “s,k,r” sesleri yoğun bir şekilde yinelenmiş ve aliterasyon oluşmuştur. İlginç bir ses yinelemesine de Gülten Ertürk'ün (t.y) *Bendeki Ben* şiirinde denk gelmekteyiz:

“Bağrıma bastığım bahar bakışlım
Beni benliğime bin bağla bağla
Busen buram buram bendeki bende
Beni benliğine bin bağla bağla”

Şair her kelimesine “b” sesiyle başlamış ve bir kıtada 19 “b” sesi kullanarak farklı bir aliterasyona imza atmıştır.

Aşağıdaki dizelerde Fazıl Hüsni Dağlarca'nın şiirindeki *önyineleme* 'nin benzer biçimini, Arap Edebiyatının büyük şairlerinden biri olan Mahmûd Dervîş'in *Kimlik Kartı* şiirinde görmekteyiz:

“Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse

Oynamamız bundandır
Kara toprakla binlerce yıl
Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse
Bundandır sevmemiz
Kiraz ağaçlarını
Çıkamaz çocukluğundan dışarı
Kimse
Kardeşliğimiz bundandır
Mavi sularla binlerce yıl” (Dağlarca,1960, s. 28).

سَجِّل
أنا عربي
ورقم بطاقتي خمسون ألف
وأطفالي ثمانية
وتاسعهم.. سيأتي بعد صيف!
فهل تغضب؟
سَجِّل
أنا عربي
وأعمل مع رفاق الكدح في محجر
وأطفالي ثمانية
أسل لهم رغيف الخبز،
والأثواب والدفتر
من الصخر
ولا أتوسل الصدقات من بابك
ولا أصغر
أمام بلاط أعتابك

فهل تغضب؟
سَجِّل
أنا عربي
أنا اسمٌ بلا لقبٍ
صبورٌ في بلادٍ كلُّ ما فيها
يعيشُ بفورةِ الغضبِ (Dervîş, 1994, s.71-74)

Her iki şair de şiirlerinde her kıtanın ilk iki dizesinde aynı kelimeleri kullanarak ön yineleme oluşturmuşlardır.

Cinas

Şiir dilinde özel bir yere sahip olan cinas, söyleyiş ve yazılışları aynı, anlamları farklı kelimelerin bir arada kullanılmasıdır. Yahya Kemal Beyatlı (2004, s. 28) *Rindlerin Akşamı* şiirinin aşağıdaki mısralarında cinası ustaca kullanmıştır:

“Dönülmez akşamın ufkundayız vakit çok geç;

Bu son fasıldır ey ömrüm nasıl geçersen geç!”

el-Hafîl b.Ahmed de kasidesinin her satırını “الغروب” kelimesiyle bitirmektedir. Fakat bu kelime yazılışı aynı olsa da birinci dizede “güneşin doğuşu”, ikinci dizede “büyük kova” üçüncü dizede “alçak çukur” anlamlarına gelmektedir (Şahin, 1980, s. 30).

يا ويح قلبي من دواعي الهوى إذ رحل الجيران عند الغروب
أتبعتهم طرقي وقد أزمعوا و دمع عيني كفيض الغروب
بانوا وفيهم طفلة حرة تفتن عن مثل أقاحي الغروب

Ölçü ve Ritim

Farklı milletlerin şiirlerine baktığımızda, o şiiri oluşturan hece sayılarının ve hece niteliklerinin şiir dilinde önemli bir yer oluşturduklarının farkına varırız. Ritim, hecelerin belli sayıda öbekleşmeleriyle, vurgulu ve vurgusuz, uzun ya da kısa hecelerin düzenli dizilişiyle sağlanır. Örneğin aruz ölçüsü, Arapçanın ses dizgesi içinde kendine has bir ritim

meydana getirir. Hece ölçüsünde ise belli duraklarla ayrılan hecelerler şiirde ritmik bir ifade sağlar (Aksan, 2013, s. 230).

Ahmet Hamdi Tanpınar (1982, s. 900), Necip Fazıl'ın aşağıdaki mısralarını kendi adına ritmin zaferi saydığını beyan etmiştir:

“Kim bilir neredesiniz
Geçen dakikalarım,
Kim bilir neredesiniz
Yıldızların, korkarım
Düştüğü yerdesiniz
Geçen dakikalarım”.

Klasik Arap şiirini incelediğimizde, şiirin olmazsa olmazlarından birinin şiire ritim katan mukassad'dan, müseddese'e, meştur'dan menhuk'a çeşitli nazım türleri olduğunu görürüz. Konumuz gereği bu nazım türlerine girmek yerine, modern Arap şiirinde de bir ritim olduğunu göstermesi amacıyla Mahmûd Dervîş'in aşağıdaki mısralarını vermekle yetineceğiz:

إذا لم تكن مطراً يا حبيبي
فكن شجراً
مشبعاً بالخصوبة كن شجراً
إذا لم تكن شجراً يا حبيبي
فكن حجراً
مشبعاً بالرطوبة كن حجراً
إذا لم تكن حجراً يا حبيبي
فكن قمراً

في منام الحبيبة كن قمراً (Dervîş, 2015)

Şunu da dile getirmemiz gerekir ki Dervîş'in mısralarında yer alan yinelemelerin, müzikalitenin ölçü ve ritme kattığı güç yadsınamaz.

Şiirde Anlam

Şiirin biçimsel boyutunun yanında bir de anlamsal boyutu vardır. Şiiri oluşturan sözcüklerin temel anlamlarının yanında, şiir çevirisinde anlama çeşitli katkılar sağlayan kıyaslama, eğretileme, imge, sapmalar, alışılmamış bağdaştırmalar, kişileştirme gibi öğelere de değinmek yerinde olacaktır.

Kıyaslama ve Benzetme (Teşbih)

Kıyaslama ve benzetme, tabiatta bulunan birtakım nesnelerin ve o nesnelerin özelliklerinin insanlar için kullanılmasıdır. Yazında özellikle de şiirde benzetmeler, şiirin etkisini artırır, anlatıma güç verir. Burada dört temel öge vardır: Benzeyen, kendisine benzetilen, benzetme yönü ve benzetme edatı.

Örneğin: *tilki gibi kurnaz çocuk* cümlesinde; *çocuk* benzeyen, *tilki* kendisine benzetilen, *gibi* benzetme edatı, *kurnaz* ise benzetme yönüdür. Burada çocuk ile tilki arasında kıyaslama, benzetme yapılmaktadır. Gündüzalp'in (2008, s. 38) de belirttiği gibi *tilki gibi kurnaz çocuk* cümlesi *tilki gibi çocuk* veya *tilki çocuk* denildiğinde şiirsel bir söyleme geçilmiş olunur.

“Sitem” şiirinde Bedri Rahmi Eyüboğlu (1987, s. 38) , iki ayrı benzetmeye yer vermiştir:

“Yar yar

Seni kara saplı bir bıçak gibi sineme sapladılar

Değirmen misali döner başım”.

İlk mısrada benzetme edatı olarak *gibi* kullanılırken ikinci mısrada *misali* benzetme edatı işlevini görmüştür.

Fedvâ Tûkân'ın “Ya Nahlatı” isimli şiirinden alıntılanan dizelerinde *nisan gülü gibi* ifadesinde benzetmeye başvurmuştur:

يا نخلتي يجني اثنان

كلاهما كورد نيسان

(Tûkân, 2000, s. 37) كلاهما أحلى من السكر

Eğretileme

Eğretileme, benzetme amacı güdülerek anlatılmak istenenin başka bir sözle ifade edilmesidir. Arapçada *istiare* diye ifade edilen kavram Fransızcadan dilimize *metafor* olarak da geçmiştir.

Örneğin: *Yuwayı dişi kuş yapar* cümlesinde, *kadın*, *dişi kuşa* benzetilmiş ancak cümle içinde *kadın* sözcüğü kullanılmamıştır. Bazen eğretilemenin sadece bir sözcükte değil de şiirin tamamına yayılmış olduğuna, şiirin baştan sona bir eğretileme üstüne kurulduğuna da şahit oluruz. Bu tür şiirlerde genelde kendisine benzetilen söylenirken, benzeyen söylenmez ama benzeyeni çağrıştıran özellikler yoğun bir şekilde bulunur. Yahya Kemal Beyatlı'nın aşağıdaki şiirini incelediğimizde bir gemiden ve o gemiyle yapılan yolculuktan söz edilmektedir ki aslında yolculukla kast edilen şey ölümdür; yolculuğa çıkan şey de ruhtur.

Sessiz Gemi

“Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.
Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli.
Bîçâre gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicrânlı hayâtın ne de son matemidir bu!
Dünyâda sevilmiş ve seven nâfile bekler;
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.
Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden” (Beyatlı, 2004, s. 89).

Sessiz Gemi şiirinde kullanılan eğretilemenin bir benzerini Yûsuf el-Hâl'in “el-Bi'ru'l-Mehcûra” isimli şiirinde görmekteyiz. Burada şiirin tamamına yer vermek yerine bir bölümünü veriyoruz ama şiirin geneline baktığımızda şiirde “suyu taşan” eğretilemesinde aslında İbrahim'deki yani insanoğlundaki yaratıcılığın ve azmin, ölüme meydan okumanın anlatıldığını görürüz:

حين صوب العدو مدفع الردى
واندفع الجنود تحت وابل
من الرصاص و الردى
صيح بهم : " تتهقروا تتهقروا
في الملجأ الورا مأمن
من الرصاص و الردى"
لكن ابراهيم ظل سائراً
إلى الأمام سائراً

وصدره الصغير يملأ المدى (el-Hâl, 1969, s. 160)

Kişileştirme (Teşhis)

İnsana özgü özelliklerin, doğadaki diğer nesneler için kullanılmasına kişileştirme denir. Kısaca ifade edersek, nesneyi kişileştirmektir. Necip Fazıl'ın (1982, s. 22) “*Aynalar Yolumu Kesti*” şiirinde,

“ Aynalar, bakmayın yüzüme dik dik;

İşte yakalandık, kelepçelendik!” dizeleriyle aynaların kendisine dik dik baktığını ifade ederek kişileştirmeye başvurmuştur.

Dünya şiirinde sıkça kullanılan kişileştirme örneklerine elbette Arap şiirinde de rastlamaktayız. “*Len Ebkiye*” şiirinde, kalbe insan özelliği vererek konuşturulmuştur:

وقال القلب :

ما فعلت بك الأيام يا دار

وأين القاطنون هنا (Tûkân, 2000, s. 513)

İmge

Aksan (2011, s. 30), imgeyi kısaca “ İnsanın gözlemlediği nesne, gerçek olay ve nitelikleri, kendi zihninin süzgecinden geçirerek oluşturduğu, şairin de aynı eğilimle şiire aktardığı tasarımlar, kişiye özgü izlenimler” olarak tanımlamıştır.

Şüphe yok ki imge, şiirin temel taşlarından biridir, insanın duyularıyla edindiklerinin dile yansımalarıdır. Birçok şairin üzerinde ittifak ettiği gibi imgesiz şiir düşünmek kolay değildir.

Geçmişten günümüze, gerek Türk gerekse Arap şiirinde imgeler başköşede yerini almıştır diyebiliriz. İlhan Berk'in (2013, s. 238) “ *Ne Böyle Sevdalar Gördüm Ne Böyle Ayrıklıklar*” şiirinden aldığımız aşağıdaki dizilerinde imgeden yararlandığını açıkça görüyoruz.

“ Ne zaman seni düşünsem

Bir ceylan su içmeye iner”.

Aynı şekilde Hilmi Yavuz'un (2010, s. 16) dizelerinde de özgün bir “anne” imgesiyle karşılaşırız:

“Hilmi diyor ki annem

Çiçek işlemeli bir lambaydı

Karartma gecelerinde

Sen de denizleri anlıyor muydun?

Yatağa girmeden”.

Benzer şekilde es-Seyyâb'ın (2015, s. 53) “Unşûdetu'l-Matar” isimli şiirinde yoğun şekilde su imgesine şahit olmaktayız, şiirin bir bölümü şöyledir:

منذ أن كنا صغاراً كانت

السماء تغيم في الشتاء

ويهطل المطر

كل عام - حين يعشب الثرى - نجوع

ما مر عام والعراق ليس فيه جوع

مطر ...

مطر ...

مطر ...

Alışılmamış Bağdaştırmalar

Şiir dilinde, okuyucuyu etkilemek, şiirdeki coşkuyu, ritmi artırmak gibi sebeplerle anlamsal olarak alakasız kavramlar bir araya getirilerek alışılmamış bağdaştırmalar adı verilen birleştirmeler oluşturulabilir.

Örneğin Attila İlhan'ın (2016, s. 18) “Ben Sana Mecburum” adlı şiirinden alıntılanan aşağıdaki dizelerde alışılmamış bağdaştırmalar rastlıyoruz.

“Fatih'te yoksul bir gramofon çalıyor

Eski zamanlardan bir cuma çalıyor

Durup köşe başında deliksiz dinlesem

Sana kullanılmamış bir gök getirsem”

Şöyle ki, şiirde geçen yoksul kelimesi gramofon'u nitelemektedir oysaki biz bu kelimeyi daha çok yoksul insan, yoksul aile gibi ifadelerde kullanırız. Burada ise soyut bir kavram olan yoksul ile somut bir kavram gramofon bir araya getirilerek günlük hayatta kullanılmayan bir birleştirme oluşturulmuş ve dizede yaratılan alışılmamış bağdaştırma mısranın tümüne yansıyarak İstanbul'un zengin olmayan Fatih semtine göndermede bulunulmuştur. Aynı dizelerde geçen cuma ve çalmak kavramları da ilginç bir şekilde bağdaştırılmış (Aksan, 2011, s. 39).

Toklu (2003, s. 24), Attila İlhan şiirlerinde geçen “ sokak lambaları öksürüyordu, bol gözlü kadın, yorgun kadınlar içtik, Haliç'te yaşlı bir şilep ağladı ben ağladım, boyunlarını bükmüş tek tek kafiyeler, ürkek bir Çarşamba götürdüm” birleştirmelerini alışılmamış bağdaştırmalara örnek olarak vermektedir.

Fevzi el-Malûf'un (1957, s. 98) özlem dolu satırlarında alışılmamış bağdaştırmalar “zamanın cimriliği” olarak karşımıza çıkıyor:

أخي والزمان ضنين بغير الغضا
أثرت بقلبي الحنين لعهد مضى
رتعنا به آمين صروف القضا
ومازلت من بعده أنوح على بعده

Deyim Aktarmaları

Bir nesne, daha güçlü bir şekilde ifade edebilmek için bazen bir başka nesnenin adıyla anılabilir. İnsana özgü bir kavramın doğaya, doğaya ait bir kavramın da insana aktarılmasına deyim aktarması denir. Yokuşun başı, acı soğuk, sert insan bu tür aktarmalardandır.

Gerek dünya şiirinde gerekse Türk şiirinde bu tür aktarmalara sık rastlanmaktadır.

“Deryalar olur bahri

Doldur ver içeyim zehri

Sunam gurbet elin kahrı

Ya çekilir ya çekilmez”

Erzurumlu Emrah’ın bu dizelerinde “göl ördeği” anlamındaki sunam kelimesi suna boylu şeklinde de kullanılan ve “boylu poslu, biçimli yapılı” anlamına gelen deyim aktarması biçiminde karşımıza çıkmaktadır (Aksan, 2013, s. 132).

Aşağıdaki “Nidâu’l-Ard” şiirine ait dizelerde ise ağır rüya, acı yılların ağırlığı gibi deyim aktarmaları bulunmaktadır.

وترقد تحت حلم ثقیل
أهوى على أرضه في انفعال يشم ثراها
يعانق أشجارها ويضم لآلى حصاها
ومرغ كالطفل في صدرها الرحب خدأ وفم
وألقي علي حضنها كل ثقل سني الألم (Tûkân, 2000, s. 158)

Sapmalar

Dildeki öğeler, biçim, söz dizimi, anlam açısından farklı duruma getirilerek dilin genel kullanımında bulunmayan, şiir diline özgü sapmalar oluşturulur.

Bu sapmalardan ilki sözcüksel sapmalardır. Ümit Yaşar Oğuzcan’ın (2001, s. 24) dizelerinde bazı ülke isimlerinin sonunda bulunan – istan yapım biçimbiriminin şiir kelimesine eklenerek sözcüksel sapmaya başvurulduğunu görüyoruz.

“Varsan el sürdüğün her şiir

Ayak bastığın her yer şiiristan olur”

Bir diğer sapma türü olan sözdizimsel sapmalar ise şiirde genel dilbilgisi kurallarına aykırı kullanımlar olmasıdır.

“Rakı içilir mi hiç çiçeksiz

Çiçeksiz ölürüm dükkanları”

dizelerinde “ölmek” eylemini bir nesne ile birlikte kullanarak bu tür bir sapma oluşturmuştur (Toklu, 2003, s. 40).

Bir de sessel sapmalar vardır ki burada kelimelerin yapılarında bilinçli değişiklikler yapılarak şiire aktarılır. Özdemir Asaf’ın (2013, s. 330) “*Alfa*” isimli şiirinden alıntılanan aşağıdaki dizelerde bu sapmalara rastlamaktayız:

“Niçin bir şey beklemeyorsun

Yarınlardan...

Niçin ağlayorsun, neden ağlamayorsun

Yaşanmışlardan”.

Göndergesel Anlam

Temel anlam olarak da adlandırabileceğimiz göndergesel anlam kelimelerin yan anlamları ve çeşitli aktarmalar dışında kullanılmasıdır. Örneğin kol kelimesi çeşitli yan anlamları olsa da temel anlamı gösterdiği organdır.

Şiir dilinde, göndergesel anlamlar yoğun şekilde kullanılmaktadır. Böylece belki de yalın, duru, içten, kolayca anlaşılır bir üslup oluşturulabilir. Suçin’in (2015, s. 41) şu dizeleri yan anlamlardan, sapmalardan uzak yalın bir şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“ne zaman gitmek istesem

içimde gitmek sancısı

alır götürür beni en uzaklarına”.

‘Akl el-Curr’un (t.y) aşağıdaki göndergesel anlamlarla yoğrulmuş dizeleri de bu bölümde örnek verilebilir:

أعدني لأشهد فصل المصيف

وفصل الخريف و فصل الزهر

وفصل الشتاء وعصف الرياح

ووقع الصواعق فوق الحجر

Yan Anlam

Kısaca kelimelerin göndergesel anlamları dışında kullanılmasını yan anlam olarak tanımlayabiliriz. Güz (1987, s. 88) şiirde göndergesel anlamdan ziyade, yan anlamın önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yan anlamlı kelimelerle okuyucunun zihninde değişik tasarımlar canlanır, çeşitli duyguların doğması sağlanır. Yahya Kemal Beyatlı'nın (2013, s. 86) Hayal Şehir'deki;

“Başkadır çünkü bu akşam bütün akşamlardan

Güneşin vehmi saraylar yaratır camlardan”

dizelerinde vehm kelimesi temel anlamı olan “kuruntu, yersiz korku” anlamında değil, güneşin vehmi tamlaması içinde, güneşin batışı esnasında karşı tepelerin camlarına yansımaları, bu yansımanın karşı tepelerde candan saraylar varmış duygusunu uyandırdığını belirtmekte, vehm'i bu yan anlamda kullanmaktadır (Aksan, 2013, s. 93).

Hâlil Hâvi'nin:

"أنت يا تموز يا شمس الحصيد"

dizesinde “تموز” kelimesi miladi bir ay ismi olarak değil de Modern Arap şiirinde, ölümden sonra doğacak yeni bir dünyaya olan özlem ve umutları temsil eden, yeniden doğuşu sembolize eden Temmuz miti yan anlamıyla kullanılmıştır (Üyümez, 2009, s. 103).

Şiirde Özel Adların Kullanılması

Şiirde kültüre ait özel duyguları okuyucuya yansıtmak için birer imge olarak özel adlar kullanılmaktadır. Bu özel ad bazen bir şehir, bir semt adı bazen de bir insan adı olabilir. Nazım Hikmet'in (1993, s. 163) “Tahir’le Zühre Meselesi” şiirinde Tahir ve Zühre’ye gönderimde bulunularak, aşk ile yüreklilik özdeşleştirilmektedir:

“Tahir olmak ayıp değil Zühre olmak da

hatta sevda yüzünden ölmek de ayıp değil,

bütün iş Tahir’e Zühre olabilmekte

yani yürekte...”

Cahiliye dönemi şairlerinden İmruu'l-Kays'a ait olan ve *eş-şi'r* ve *'ş-şu'arâ* isimli eserde yer alan aşağıdaki dizede, semt adları geçmekte, sevgiliye duyulan özleme, hatıralara, yaşanan anlara gönderme yapılmaktadır.

قفا نبك من ذكرى حبيب ومنزل بسقط اللوى بين الدخول فحومل

Şiirde Üslup

Üslubu kısaca her hangi bir şairin veya yazarın dili kişisel kullanımı olarak tanımlayabiliriz. Her şairin kendine özgü bir dünyası vardır. Bu dünyayı dolduran imgeler, aktarmalar, kafiye, mecaz, yazım tekniği, kelime seçimi, anlatım şekli gibi şiire dair ne varsa o şairin üslubunda can bulur. Hayaller, dünya görüşü, kültürel öğeler de üslupta kendine yer bulur.

Mine Mengi (1996, s. 128), Fuzuli'nin, konuşma dilinin kısa, devrik ve konuşma cümlelerini, konuşma dilinin seslenme kelimelerini, deyimlerini, vurgu ve tonlamasını kullandığını, etkileyiciliği sağlayan tekrar ve tezatlarla yer verdiğini, özellikle de ses tekrarlarından şiirlerinde ahengi yakaladığını belirterek bütün bunların Fuzuli üslubu oluşturduğunu dile getirmiştir.

Bir de bazı şairler vardır ki üslupları oldukça kuvvetlidir, okuduğunuz zaman şiirin tamamını anlamasanız bile o şairdeki dilin kullanımına hayran kalırsınız. Çevirmen ve akademisyen Mehmet Hakkı Suçin'in çağdaş Arap şairi Adonis'le ilgili şu sözlerinin çarpıcı bir örnek olacağı kanısındayım:

“...Maddenin Haritalarında İlerleyen Şehvet” adlı uzun şiirini okuduğumda sarsıldım. Şiirde geçen tüm kelimeleri anlamamama rağmen dili, üslubu, ritmi beni hayrete düşürdü ve o an kendi kendime “İşte, benim şairim bu” dedim” (Suçin, 2015).

Doğuda ve Batıda Şiir Çevirisine İlişkin Meseleler

Şiir çevirisi gerçekten zor bir iştir. Şiir çevirmeyi bir başka şiir yazmak olarak kabul eden bazı kuramcılar ve şairler bu yüzden şiir çevirisine karşı çıkmaktadırlar. Bu yüzden şiirin çevrilmezliği üzerine çok şey söylenmiştir. Buna karşılık diğer tarafta yer alan kuramcı ve şairler ise şiir çevirisinin imkânsız olduğu görüşüne karşı çıkmaktadırlar. Şiirin yazınsal ve kültürel arka planını iyi bilen, iki dile hâkim, biçim ve içeriği iyi kavrayan, şiirin özüne

sadık kalan yetenekli çevirmenler tarafından yapılan ana dilde yarattığı etkiyi hedef dilde de yaratan şiir çevirileri vardır.

Şiir Çevirisine Dair

Çeviri; hedef ve kaynak metinleri, yazarı, çevirmeni, okuyucuyu içinde barındıran çok yönlü bir etkinliktir. Çevirmen, yazar ile hedef dil okuyucuları arasında bir aracı gibidir. Kaynak metindeki ifadeyi her kelimesine kadar çözümlemek, anlamlandırmak ve yazarın kaynak dilde iletmek istediği mesajı en doğru haliyle bir başka dilde yeniden kurmak durumundadır. Yazın çevirisinde şiir, tiyatro, roman gibi farklı türlerde metinler vardır ve bu metinler bir dilden öteki dile yüz yıllardır çevrilmektedir.

Şiir çevirisi belki de en korkulan çeviri türlerinden biridir. Gerek dili, gerekse imgesi, anlatım şekli, biçemi ile çevirmenleri en çok zorlayan edebi türdür denilebilir. Şairin kendine özgü üslubu, seçtikleri sözcükler, kelimelere yükledikleri çağrışımlar, derin duygu ifadeleri şiirin çevrilmesini daha da zor kılar. Şairler sözcükleri yan yana getirirken alışılmışın dışına çıkabilirler, bir yerde içerik kendi biçimini, biçem de kendi içeriğini yaratabilir ve ortaya iç içe geçmiş bir yapı ortaya çıkar. Şiir dilin en yoğun kullanımıdır, az kelimeyle çok şey ifade edilir. Ayrıca şiirdeki ses, uyak, ölçü de önemli bir yer tutar. Şiiri diğer yazın türlerinden farklı kılan özellikleri yüzünden yazın çevirisi bakımından da şiir çevirilerine farklı yaklaşılması gerekmektedir. Bütün bunları düşündüğümüzde şiir çevirisi gerçekten zordur. Peki, imkânsız mıdır? Bu sorununun cevabına dair tartışmalar geçmişten günümüze hala devam etmektedir.

Şiir çevirisine karşı çıkanların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur ve genel olarak kaynak şiir ile hedef dile çevrilen şiirin aynı olmadığı görüşü dile getirilir.

Miladi 868 yılında vefat eden Arap bilgini el-Câhiz, Kitâbu'l-Hayevân isimli eserinde çeviriye ilişkin görüşlerini belirtmiştir. el-Câhiz, bir taraftan kendi dönemindeki çevirmenleri eleştirirken bir yandan da iyi çevirmende bulunması gereken özellikleri sıralamıştır. Bunun dışında *çevrilmezlik* problemini de ele almıştır. el-Câhiz, şiir çevirisinden hareketle çevirmenin işinin sadece kaynak dilin üslubunu hedef dile taşımaktan ve çeviri yaptığı alanda teknik bilgiye sahip olmaktan daha fazla yeteneğe sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. Matematik, geometri, coğrafya, astronomi gibi alanlarda çeviri yapılabileceğini savlayan el-Câhiz, şiirin tercüme edilemeyeceğini; eğer çevrilirse

ölçüsünün, güzelliğinin, kişileri hayran bırakan özelliklerinin kaybolacağını dile getirmişti (1938, s. 74-75).

es-Safedî de çeviri konusunda el-Câhiz’la aynı çizgidedir. Her iki düşünür de çeviriyle ilgili görüşlerini, kendilerinden önce veya kendi dönemlerinde yapılan çevirilerden hareketle oluşturmuşlardır. es-Safedî, kendinden yaklaşık beş asır önce yaşayan el-Câhiz’ın görüşlerini sistematik hale getirmiştir (Sarıkaya, 2003, s. 146).

Bir başka Arap belagatçı Abdulkâhir el-Curcânî ise çevirinin tamamen imkansız olduğu görüşüne karşı çıkar. Çeviriyi lafızların ve anlamın çevirisi olmak üzere ikiye ayırır. Çeviride lafızlara bağlı kalmakla birlikte asıl önemli olanın, anlamın hedef dile doğru bir şekilde aktarılması olduğu görüşündedir (Sarıkaya, 2003, s. 148).

Şiir çevirisi zor bir uğraştır. Şiirde anlam her şey demek değildir, salt anlamın çevrilmesi şiirin çevrildiğini göstermez. Yalnızca anlamı çevirmek şiirin konusunu ortaya koymaktır. Asıl zor olan ise şairin üslubundan kaynaklanmaktadır, her şiirin anlatım biçimi ayrıdır, kendisine ve şairine özgüdür işte şiir çevirisinde aktarılamayan yapı da budur. Bir başka ifadeyle öz ve biçim buradan kaynaklanmaktadır. Bir şairin yaratıcılığını gösteren bunlardır. Şiir de yaratıcı olan şaire ait olduğundan aktarılmasında zorluk çıkmaktadır (Aksoy, 2002, s. 131-132).

Cervantes, çeviriyi ters yüz edilmiş bir halıya benzetir, bütün motifler, nakışlar oradadır ama güzelliklerinin hiç biri gözükmez. Schlegel ise çevirinin ölümüne bir düello olduğunu, çevrilen ya da çevirenden birinin mutlak suretle öleceğini ifade etmiştir. Dante’ye göre, şiir formatını almış bir metnin kendi dilindeki güzelliği, uyumu bozulmadan başka bir dile çevrilemez (Cary, 1960, s. 106).

Kuzhan (1992, s. 65) ise şiirin çevrilemeyeceğini, sadece bir kez söylenebileceğini belirttikten sonra kendi çevirdiği şiirlerini aslında bir başka dilden esinlenerek anadilinde söylenen yeni bir “esin şiir” olarak adlandırır.

Bir şiiri tümüyle, yan anlamlarıyla hiçbir şey yitirmeden başka bir dile aktarmak olanaklı değildir. Şiir çevirmek salt olarak kaynak dille hedef dil arasında bir karşılık bulma etkinliği olmadığından; bazı kelimelerin sesbilimsel niteliğinden, anlam kaymalarına kadar çok farklı güçlülere sahip olduğundan, kaynak dildeki tüm anlamı ve şiirin biçimini, sessel unsurlarının hepsini kapsayan bir şiir çevirisi elbette mümkün değildir (Gürsel, 1978, s.155).

Eyüboğlu (1983, s. 10), şiire asıl güzelliğini veren şeyin sesler, çağrışımlar, ritimler olduğunu, bütün bunları hedef dilde yeniden yaratmanın mümkün olmadığını söyleyerek şiirin çevrilemeyeceği hissini verdikten sonra şöyle devam eder:

...insanoğlu, şiiri öteden beri dilden dile çevire gelmiş, nice şairleri yalnız çevirilerden tanımış, sevmiş, Homeros, Hayyam, Hafız, Shakespare gibi şairlerin kaba yanlışlarla çevirileri bile nice insanları büyülemiş. Demek ki şiirin kendinde olduğu gibi çevirisinde bile aklımızı, gündelik mantığımızı aşan bir taraf var. Demek şiirde seslerin, kelimelerin ötesinde öyle bir anlam var ki kolu kanadı kırılrsa da insandan insan, dilden dile geçebiliyor.

Durusoy (1998, s. 24), şiir çevirisinin çok zor ama bir o kadar da zevkli olduğunu belirttikten sonra, kimi yazar ve sanatçının şiir çevrilemez diye bir kuram üretmek istediklerini oysaki bunun doğru olmadığını Margurite Yourcenar'ın, Konstantin Kavafis şiirlerini düzyazı olarak Yunancadan Fransızcaya mükemmel bir şekilde çevirdiği gibi, şiirin kim ne derse çevrileceğini, şiirde kör bir sadakat olamayacağını, çevirmen yaratıcılığının da şiir çevirisinde çok önemli olduğunu ifade etmektedir.

Menemencioğlu (1998, s. 22), asırlardır bir grubun şiir çevrilemez diye ferman buyurduğunu ama Allah'ın her günü şiirin çevrildiğini dolayısıyla şiir çevirisiyle uğraşanlar olduğunu ve yapılan çevirilerin de insanlar tarafından okunduğunu söylemektedir. Şiir neden çevrilir sorusuna ise “*İngilizlerin Himalaya dağları için dediği gibi var da ondan derim*” cevabını verdikten sonra bazı insanların şiiri sevdikleri için, bazılarının başkaları da şiiri sevsin diye, birçoğunun ise Himalaya'nın zirvelerine ulaşmak için çeviri yaptıklarını dile getirmektedir. Ayrıca Memenencioğlu genel anlamda şiirin çevrilebileceğini ama söyleyişi ağır basan, çeşitli kelime oyunlarına, espriye, nükteye sahip az sayıdaki şiirin ise çevrilemeyeceği, çağdaş şiir çevirmekteki en büyük zorluklardan birinin imgeler olduğu görüşündedir.

Süreya (1991, s. 103-104), Menemencioğlu'nun karşıtı bir görüştedir. Temelde şiirin çevrilemeyeceği kanısında olduğunu belirttikten sonra *güzel şiir* diye isimlendirdiği bazı şiirlerin aslında çevrilebileceğini öngörmektedir. Bu görüşünü desteklemek için de Cahit Sıtkı Tarancı'nın, Baudelaire'den çevirdiği “Balkon”, Selahattin Eyüboğlu'nun Apollinaire'den çevirdiği “Marizibill”, Orhan Veli'nin Charles Cros'tan çevirdiği “Çirozname” gibi şiirleri örnek vermektedir.

Octavio Paz (2012, s. 163), her çevirinin birbirinden farklı olması nedeniyle biricik olduğunu, bu nedenle her çevirinin belli bir ölçüde olmak kaydıyla biricik olma niteliği taşıyan bir buluş olduğunu dile getirmektedir. Çeviri alanında en çok şiir çevirisinin tartışıldığını dile getiren Paz, öte taraftan da Avrupa dillerindeki en güzel şiirlerinin

çoğunluğunun çeviri olduğunun altını çizmektedir. Şiirin çevrilemeyeceği fikrine şiirin evrenselliği anlayışına ters düşmesinden ötürü katılmadığını belirten Paz, kendi gibi düşünmeyenlerin sayısının bir hayli fazla olduğunu, bunların aslında kelimeye aşırı sevgi besleyen ya da öznelliğin tuzağına düşen kişiler olduğunu söylemektedir.

Paz, şiir çevrilecekse ozanlar tarafından çevrilmelidir, fikrine de katılmadığını, ozanların nadiren iyi çevirmenler olabildiklerini çünkü ozanların daima her çevrilecek şiiri, kendilerin yazacağı bir şiirin hareket noktası olarak gördüklerini ifade etmektedir. Oysaki kaliteli bir çevirmen bunun tam tersini düşünmelidir; özgün şiirler özdeş olmamakla birlikte onunla benzeşen bir şiire ulaşabilmektir. Çevirmenin hedef dildeki özgün metinden uzaklaşmasının gayesi aslında o şiire daha fazla yanaşabilmektir. Her iyi şiir çevirmeni aslında ya iyi bir şairdir, ya da hem şair hem çevirmendir. Bir şairin şiirinin sonunun nasıl olacağını baştan bilemeyeceğini oysaki çevirmenin, çeviri şiirin sonunun nasıl olması gerektiğini bildiğini, sonu belli olan bir şiiri çevirmenin kopyalamaktan ziyade bir başka şiir içinde yeniden yaratılan bir şiir ürün olduğunu, şiir çevirisindeki asıl amacın kaynak dilde yaratılan etkinin hedef dilde başka enstrümanlarla yeniden yaratıldığını ifade etmektedir.

Şiir çevirisi dendiğinde ülkemizde ilk akla gelen isimlerden birisi olan Can Yücel (1983, s. 36) kendi çeviri anlayışını şöyle ifade etmektedir:

Çeviri kadın gibidir, güzeli sadık olmaz, sadığı da güzel” diye bir atasözü var. Çoğu atalar gibi, o Rus atası da yanlış. Çeviri kadın gibidir, doğru. Doğru ama güzeli sadık olur onun da. Sadığı güzel mi olur ille, bakın, orasını bilemiyorum. Bu köpeksi kuşku, belki de, o ‘güvenilir’ o ‘sadık’ belenmiş çevirmenlerin harfî, lafzî, anlamı yakalayacağım derken şiirin tınısını kaçıra gelmiş olmalarından doğuyor. Oysa şiiri şiir eden tınıdır, o gümleri mi, şiir de gümler... Şiir -‘ses’ demiyorum, anlamı saf dışı kılıyor çünkü- tınlarla yaratılmış, patlatılmış bir olaydır. Şairin bütün öznelliğine karşın, şiirin nesnelliği de buradan ileri gelmektedir. Çeviri denen uğraş, söz konusu olayı başka bir dilde yeniden yaratarak, yeniden patlatmaktır.

Ataç (1968, s. 505) ise, bir çeviride en önemli olayın, bir dilde düşünülmüş bir şeyi başka bir dilde aynı anlama gelecek şekilde yeniden düşünmek olduğu fikrindedir. Fransızca yazılmış bir eserin çevirisi yapılırken Fransızca düşünülürse yapılan işlemin sadece kelimeleri Türkçeye çevirmek olduğunu, eserin kendisinin bizatihi çevrilmiş olmayacağı ifade etmektedir.

Nazım Hikmet, Kemal Tahir’e yazdığı mektubunda çeviriyle ilgili görüşlerini de dile getirmiştir. Hikmet (2000, s. 252-253), çeviriden anladığının bir eserin yüzde yüz olarak Türkçeleştirilmesi olmadığını söyler. Çeviri bir eseri sanki bir Türk yazarın yazdığı duygusunu hissetmek istemediğini, Reşat Nuri’nin, Nurullah Ataç’ın, filanın Türkçesini

değil, Türkçede Tolstoy'un Rusçasını, Anatol Frans'ın Fransızcasını yani eserin asıl sahibinin dilini okumak istediğini belirtir.

Haleva (2006, s. 292), *Şiir Çevirisine Kuramsal Bakış*, başlıklı makalesinde, her şiirin kendine has çeviri yaklaşımı olması gerektiğini, çevrilecek şiirin tarihsel, dilsel, ekinel, biçimsel vb. yönlerden değerlendirilip, şairin yüreğinden beynine giden yol izlendiğinde şiirin özüne yaklaşılabileceğini ve böylece doğru ve gerçekçi çeviri sürecinin başlayacağını vurgulamaktadır. Haleva'ya göre, şiir diğer yazın çevirisi alanlarından farklıdır, çok yönlü bir eylemdir çünkü şairin imgeleminden damıtılmış, eğretilmelere dayalı, ses ahenginin öz ile uyumlu birlikteliğinden doğan, yazıldığı dildeki etkiyi hedef dilde de oluşturmaya çalışan bir türdür. Bütün bunların bilincinde olan bir çevirmen de yaratıcılığını devreye sokarak ve şiiri baştan yaratacaktır. Haleva'ya göre, şiirin yalnızca şairler tarafından çevrilebileceği düşüncesi de doğru değildir. Haleva, çevirmen yeterince donanımlıysa, şairin hislerine bürünebiliyorsa, kalemine güveniyorsa elbette şiir çevirebilir görüşündedir.

Şiir çevirilerinde ölçütün şiirin sözüne bağlılık olduğunu dile getiren Cömert (1978, s.16), bağlılığın sınırının romantik, idealist ve öznel bir ilkede değil, çeviri yapılan dillerin kendine has özelliklerinde aranması gerektiğini ifade etmektedir. Her dilin kendine has ne kadar farklı özelliği olsa da bu özellikler şiir çevirisini imkansız kılacak ölçüde değildir. Aksine Cömert'e göre şiir çevrilebilir çünkü her zaman asıl olan düşüncedir, dil ise bu düşüncüyü aktarmada bir araçtır. Bu sebeple şiir olmayı başarabilmiş her şiir, çok zor bir süreç de olsa, çok beceri gerektirse de çevrilebilir. Bazılarınca çevrilemediği savunulan şey ise onların sandığı gibi şiirin kendisi değil, şiirdeki ses akışıdır ve bu ses akışının kesin bir karşılığını bulmak olanaksızdır.

Şiir çevirisi yapacak kişiler ister şair olsun ister olmasın bir takım özelliklere sahip olmalıdır. Çeviribilimin önde gelen isimlerinden Andre Lefevere (1975, s. 49) bu özellikleri şöyle sıralamıştır:

- 1- Şiir çevirmeni, çevireceği metni bir bütün olarak kavramalıdır.
- 2- Çevrilecek metnin kültürel, yazınsal, sosyal arka planına hâkim olmalıdır.
- 3- Şiir çevirmeni üst düzey dilbilgisi hâkimiyetine sahip olmalıdır.
- 4- Çevirmen, şiirin biçimini kavrayıp bunu hedef dilde oluşturabilmelidir.

- 5- Çevirmen, çevrilen metinde kültüre ait yer, bağımlı zaman, gelenek gibi öğeleri ayırt edip güncellemeli; yapıya ait bağımlı zaman, yer ve gelenek öğelerini ise hedef dilde açıklamalar yaparak korumalıdır.

17. yüzyıl yazar ve çevirmeni Dryden'den aktaran Bengi-Öner (1999) şiir çevirisinde katı ve kuralcı bir yaklaşımdan uzak durmak gerektiğini belirtmiş ve şiir çevirisi yapacak çevirmenlerde olması gereken dört ilkedен söz etmiştir:

- 1- Şiir çevirmeni, hem kendi dilinde hem de çevirdiği yazarın dilinde usta olmasının yanında şiir sanatında maharetini ispatlamış olmalıdır.
- 2- Çevirmenin sadece çevireceği şairin dilini anlaması yetmez. O şairi diğerlerinden ayıran ve şair olmasını sağlayan düşüncelerini, üslubunu da bilmelidir.
- 3- Şairin kullandığı sözcükler konusunda çevirmen en üst düzeyde hassasiyet göstermelidir.
- 4- Şairin oluşturduğu metnin içeriği, özü kutsaldır ve bu çiğnenmemelidir.

Tüm bu tartışmalara baktığımızda şiirin çevrilip çevrilemeyeceğine dair bir kanıya varabilmekteyiz. Ama şu bir gerçek ki şiir binlerce yıldır var ve binlerce yıldır iyi ya da kötü bir şekilde dilden dile çevriliyor, milyonlarca insan tarafından zevkle okunuyor, bir ulusa ait şairi yerel olmaktan çıkarıp tüm dünyayla kucaklaşmasını sağlıyor. Elbette şiir çevirisi, şiirin doğasından kaynaklanan sebeplerden ötürü zor bir iştir, şiir yazmak kadar yaratıcılık isteyen bir süreçtir ama kanımızca imkansız olan bir etkinlik değildir.

Bu etkinliği gerçekleştirecek olan çevirmen her bakımdan donanımlı olmalı, çevireceği şairi, şiiri, şairin üslubunu, şiirsellik öğelerini çok iyi derecede bilmelidir. Zaman zaman karşımıza çıkan şiir çevirilerinde bir şeylerin eksik olduğu hissine kapılmamızın nedenlerinden biri belki de çevirmenin bu donanıma sahip olmamasından, çevireceği metni eksik ya da yanlış okumasından kaynaklanmaktadır.

Yazın tarihimize baktığımızda Orhan Veli, Can Yücel, Melih Cevdet Anday'ın; dünya yazın tarihinden ise Edgar Allan Poe, Ezra Pound, Charles Baudelaire gibi şairlerin şiir yazmanın yanı sıra çeviriler yaptığına şahit olsak da, şiir çevirmek için illa şair olmak gerekir diyemeyiz. Bu işe gönül vermiş, yeterli donanıma ve alt yapıya sahip çevirmenler de şiir çevirisini başarıyla gerçekleştirebilir.

Şiir Çevirisinde Yöntem

Şiirin çevrilemezliğine dair tartışmaları bir kenara bıraktıktan sonra bu bölümde şiir çevirilerinde yöntem konusuna yoğunlaşmak yerinde olacaktır. Barstone (1990, s. 96) “*Şiir Çevirisinde Tercihler*” başlıklı makalesinde, şiir çevirisi için şu ölçütleri belirlemiştir:

- 1- Çevirmen kelimesi kelimesine çeviri yapmaktan kaçınmalı, ama bundan kaçınırken de şairin hizmetinden çıkmamalıdır.
- 2- Çeviri yapılan dilde doğallık ve okunabilirlik esas olmalıdır.
- 3- Çeviride öykünmelerden ve açıklamalardan uzak durulmalıdır.
- 4- Çevrilecek şiir doğru anlaşılmalı ve hedef dilde yeniden yaratılmalıdır.
- 5- Zor metinler insanın yaratıcılığını geliştirir, yeniden yaratma süreci bilinçli olmalıdır.
- 6- Çevirmen, çevireceği şiiri hedef dilde ortaya koyabilmek için tüm yeteneklerini sonuna kadar kullanmalıdır.

Lefevere (1990, s. 35-36) ise şiir çevirisinin zorluklarına değindikten sonra şiir çevirisiyle ilgili yedi stratejiyi şöyle sıralamıştır:

- 1- Sessel çeviri: Kaynak metindeki seslerin hedef dilde yeniden yaratılmasını hedeflemektedir.
- 2- Sözcüğü sözcüğüne çeviri: Kaynak dildeki sözcüklerin bire bir karşılıkları hedef dilde yeniden oluşturulur.
- 3- Vezin çevirisi: Kaynak dildeki ölçü, hedef dilde oluşturulmaya çabalanır.
- 4- Şiirin nesre dönüştürülmesi: Kaynak dildeki şiir hedef dile düzyazı formatında aktarılır.
- 5- Uyak çeviri: Çevrilecek şiirdeki uyak yapısı korunarak hedef dile aktarılır.
- 6- Uyaksız çeviri: Çevrilecek şiirdeki uyak yapısına dikkat edilmeden şiir serbest şekilde çevrilir.
- 7- Yorumlama: Kaynak dildeki şiirin özünü koruduğu bu stratejide, şiir çevirmenin kendi üslubuna ve yorumuna göre hedef dile biçim değiştirerek çevrilir.

Kayahan (1988, s. 148), şiir çevirisi yapabilmek için çevirisi yapılacak şiiri çok iyi anlamak gerektiğini belirtip, çevirmenin kendi yorumunu şiire yansıtmaması gerektiğini, asıl amacın kaynak dildeki etkiyi, erek dildeki şiire taşımak olduğunu vurgular.

Mathews'ten aktaran Aksoy (2002), şiir çevirisinin yeni bir şiir yazmak anlamına geldiğini, çeviri şiirin kaynak şiirin vurguladığı anlam özelliğinden uzaklaşmaması ve şiirdeki biçimin de uyumlu olması gerektiğini belirtir.

James Holmes'ten aktaran Aksoy (2002), şiir çevirisinin, *öykünme, benzer biçim, örgensel biçim ve aykırı biçimler* olarak çevrilebileceğine salık vermektedir. *Öykünmede* mümkün mertebe kaynak dildeki şiirin biçimi korunur; *benzer biçimde*, hedef dilin şiir geleneğinde koşut bir işleve sahip bir biçim bulunmaya gayret edilir. *Örgensel biçimde* ise kaynak şiir içeriği esas alınarak hedef dilde çeviri süreci sonunda kendine has yeni bir şiirsel biçim yaratılırken; *aykırı biçim*, içerik ve biçim bakımından kaynak dildeki şiirden tamamen farklı bir şiirin ortaya çıktığı formdur.

Öte yandan Ranka Kuic'e göre (1970, s.182) şiir çevirmeninin geçmesi gereken zorunlu aşamalar şunlardır:

1. Hazırlık ya da araştırma safhası,
2. Özdeşleşme ya da aktarım safhası,
3. Yaratıcı safha,
4. Eleştirel safha.

Hazırlık safhasında çevrilecek şiir metni ve o şiiri yazan şairin hayatı derinlemesine incelenir, bilgiler toplanır. Şairin şiiri yaratırken hissettiği duygu ve düşünceler çeviriye yardımcı olabilir. Bu safhada çevirmen bir araştırmacı gibi vaktinin büyük bölümünü bu işe ayırır. Özdeşleşme safhasında çevirmen kendi duygu ve düşüncelerini şairin duygu ve düşünceleri ile özdeşleştirir. Bunu başarmak için de çevirmenin şaire çok yakınlık duyması, şairin hissiyatına sahip olması gerekir. Yaratıcı safha yeniden yaratma safhasıdır. Şiir çevirmeni kendini kaynak şiirin şairi ile özdeşleştirip onun ruh haline girdikten sonra sanki kendisi kendi dilinde bir şairmiş gibi kaynak şiirin anlamını ve sesini aklından geçirerek bir şiir üretir. Çeviri işlemi bittiğinde sanki yeni bir şiir yaratılmış gibi olacaktır. Eleştirel safha çeviri işleminin üstünden belli bir zaman geçtikten sonra, çevirmenin çevirdiği şiiri en başından, tarafsız ve eleştirel bir bakış açısıyla gözden geçirdiği safhadır.

Çeviri sürecinin değişik aşamalarında bir şeyler mutlaka yitirilecektir. İyi bir şiir çevirisi yitirdikleri yitirmediklerinin yanında önemsiz kalan çevirilerdir denebilir. Çevirinin ilk

aşaması inceleme/kavrama aşamasıdır. Bu aşamada çevirmen, çevireceği şiiri derinlemesine inceler. Bu inceleme yanlış okumalardan, öznel yorumlamalardan kaynaklanacak içerik yitimini engeller. İkinci evre ise yeniden yazım evresidir. Çevirmen, kaynak dildeki şairi adeta hedef dilde yeniden ete kemiğe büründürmek zorundadır. Şiirin imgelemi, yazarın üslubu, şiir anlayışı, söylemi, hayat felsefesi gibi çevrilmesi gereken ne varsa bu evrede gerçekleştirilmelidir. Ayrıca çevirmen ortaya çıkardığı işin hedef dilde şiir olarak can bulup bulmadığını mutlaka kontrol etmelidir. Yani çevrilen yapıtı okuyan okur o yapıtı şiir olarak algılayabilmeli ve ana dilinde okuduğu bir şiirden aldığı zevki almalıdır. Ayrıca çevirmen hedef dildeki şiir geleneğine hâkim olmalı, şiir çevirisi etkinliğinin uzmanlaşma gerektiren, birikim sürecine dayanan bir uğraş olduğunu unutmamalıdır (Bilge, 1983, s. 140-141).

Menemencioğlu (1998, s. 24), şiir çevrilirken nasıl bir yöntem izlenmeli, şiiri satır satır, koşuğu, uyumu ile aynen tekrarlanmalı mı yoksa hedef dilde en yakın karşılıklarını bulup şiirin havasına, bütünlüğüne mi bağlı kalınmalı? sorusuna cevap ararken, çevirmenin kaynak dildeki şiiri hedef dilde yeniden yaratmak zorunda olduğunu ama şiiri değiştiremeyeceğini söylemektedir. Çevirmenin, şiirin neden yazıldığını anladığında doğru çeviri sürecine girdiğini vurgular. Bütünü kaybetmemek adına uyak gibi bir takım öğelerin karşılıklarının aranmasından vazgeçilebileceğini ama şiirin ritminden, dize düzeninden ödün verilemeyeceğini belirtir. Şiir çevirisinde kelimelerin hedef dildeki en yakın anlamları aranmalıdır. Çevirmen “Bugün de falanı çevireyim” lüksüne sahip olmamalıdır. Şiir çevirisinde, çevirmeni en tatmin eden nokta ise uzun müddet çevrilemez diye düşünülen bir şiirin ansızın düğümlerinin çözülmesidir.

Şiir Çeviri Eleştirisi

Çeviri eleştirisi kavramında geçmişten günümüze bir kavram karışıklığı olduğu inkar edilemez. Bu karışıklığın temelinde, bu alanda kullanılan kavramların kendi aralarında bir örtüşme sağlayamamış olmalarının yanı sıra, kuramcıların çeviri eleştirisinde belirledikleri ölçütlerin nesnel değil öznel olması, bu ölçütleri kendi bakış açılarına göre yorumlayıp tartışmaları yatmaktadır (Yücel, 2007, s. 40).

Aksoy (2001, s.166), metinlerin çok anlamlı, yorumlamaya açık, estetik değeri yüksek, karmaşık yapıli dile, kültüre, tarihe özgü unsurların etkisinde yazılmalarından dolayı nesnel çeviri eleştirisi kriterleri oluşturulmasının zor olduğunu dile getirmektedir. Bütün

bunlara eşdeğerlik, işlevsellik, dil içi ve dil dışı öğeler, eleştirinin amacı, çevirmen, kültür, siyaset, kaynak ve hedef odaklılık gibi kavramlar da eklenince çeviri eleştirisi iyice zorlaşmaktadır. Ayrıca çeviri eleştirisini yapan kişi, eleştirinin hangi kitleye seslendiği, yayım yeri, yapılma amacı da diğer önemli unsurlardır. Hakkıyla çeviri eleştirisi yapabilmek için, çeviri etkinliğinin sınırları, gereklilikleri, çeviri sorunları, hedef ve kaynak dillerdeki yerleşmiş çeviri geleneği, çevirmenin eşdeğerlilikleri belirlerken hangi prensipleri edindiği, çevirmen tercihleri de bilinmesi gereken diğer konulardır.

Konu, şiir çeviri eleştirisi olduğunda ise belirsizlik artar. “Rahat okunur, özgün yapıta bağlı, orijinalinden daha başarılı, yazarın sesini aktaran” türünden övgü ya da yergi dolu öznel yargılarla çeviri eleştirisi yapıldığı sanılır. Bazen de bu söylenenleri nesnelleştirmek, yüzeysel eleştirileri güya derinleştirmek için “falanca kelime ya da deyimın çevirisi aslında şöyle yapılsaydı daha doğru olurdu” minvalinde yanlış- doğru avcılığına gidilir. Bir çeviri ile çevrilen metni karşılaştırmak çeviri eleştirisi için önemlidir ama bu çeviri eleştirisinin tamamını kapsamaz. Yazın eserlerinin çevirisinde çevirmenin şahsiyeti, alımlama koşulları, dilbilimsel etkenler de dikkate alınmalıdır (Göktürk, 2011:89).

Karantay (1987, s. 135) nesnel bir eleştiri yapılabilmesi için eleştirmenin bazı birikimlere sahip olması gerektiğini belirtir. Çeviri deneyimi bulunmayan, çeviri kuramlarını bilmeyen, çeviri eyleminin nasıl gerçekleştiğinden bihaber bir eleştirmenin değerlendirmelerinin başarısından kuşku duyulacağını belirtir.

Çeviri eleştirisinde çevirmen, kaynak metin ile hedef dile çevrilmiş metinler arasında eşdeğerlik oluşup oluşmadığından ziyade, çeviri ürününü etkileyen hedef dil dizgelerinin çeviri etkinliği sürecinde nasıl yer aldıklarının incelenmesini daha doğru bulan Vermeer’e (1988, s. 47) göre metinler arası eşdeğerlik dilsel göstergelerin kodlanması değildir; onların etki ve anlam değerlerinin bir yerden bir yere gönderilmesidir.

Popoviç (1970, s. 79) ise çeviri eleştirisine farklı bir taraftan yaklaşmış, eleştiride kati bir şekilde doğru ya da yanlıştan söz etmek yerine *seçimlerden* bahsetmiştir. Çünkü çeviride bize garip, farklı gibi gelen şeyler, hedef ve kaynak dilin yazınsal konumlarının farklılıklarından kaynaklanabilir ve bu süreçte çevirmen birtakım seçimler yapar, bazı kararlar alır. Her ne kadar çevirmen kaynak metne sadık kalmaya gayret etse de iki dil arası farklılıklardan dolayı çeviri etkinliğinde kendisini kurtaracak kaydırmalara da yönelebilir.

Kaynak ve hedef metinleri inceleyip “yanlış” bulmak kimilerine göre çarpıcı bir yol olsa da aslında kuramsal açıdan bakıldığında yanlış-doğru ayrımı yapmanın çeviri eleştirisinde bir yeri yoktur. Yanlış- doğru ayrımından ziyade çeviri etkinliğini bir süreç olarak ele alıp, bu süreçte meydana gelen değişiklikleri, ayrımları, çevirinin kendi dinamiklerine göre betimleyip tanımlamak çok daha gerçekçi ve yararlı sonuçlara ulaşılmasına katkı sağlayacaktır (Paker, 1983, s. 131).

Even Zohar’ın (2004, s. 197) çoğul dizge kuramının çeviri açısından önemine de değinmek yerinde olacaktır. Çeviri yazınının, hedef dildeki yazının çoğul dizgesinin bir parçası olduğunu savunan Zohar, özellikle roman, şiir, oyunlar gibi öteki dizgelerle çeviri arasında ilişki kurar. Çevrilen yazın metinleri, belli bir kültür ortamında hedef okurlara seslendiğinden ve kimi zaman da içinde yer aldıkları hedef dizgeyi etkileme gücüne sahip olduklarından, çeviri ile çeviri etkinliğine bakış iç içe girmiş olur.

Toury (1980, s. 36-39) ise, çevirinin “gözlemlenebilir” bir olgu olduğu gerçeğinden yola çıkarak çevirmenlerin kaynak metinleri erek metinlere dönüştürme işlemi sırasında sürekli kararlar aldıklarını ileri sürmüş ve bu kararları “çeviri normları” olarak adlandırmıştır. Çevirmenlerin çeviri normlarını betimlemeyi amaçlayan çeviri araştırmacılarının çalışmaları sayesinde çeviri eyleminin doğası üzerine düşünceler üretilecek ve bu düşünceler de çeviri eğitiminden çeviri eleştirisine kadar çevirinin farklı alanlarına kuramsal düzlemde yansıtacak ve böylece betimleyici çeviribilim modeli çeviri gerçekleri doğrultusunda geliştirilmiş olacaktır. Betimleyici çeviri çalışmaları yöntemi üç aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak çeviri metnin hedef kültür dizgesindeki konumu, metne verilen önem ve hedef kültür içindeki kabul görme durumu incelenir. Daha sonra kaynak ve hedef metin karşılaştırmaları yapılarak deyiş kaymalar belirlenir. Kaynak ve hedef metinler arasından seçilen metin birimleri arasındaki ilişkiler betimlenerek genellemelere ulaşılmaya çalışılır. Son olarak ise ileride çeviri yapılırken alınacak kararlara faydası dokunabilecek sonuçlara varılır.

Berman (1984, s. 11), çeviri eleştirisi için altı basamaklı bir plan hazırlamıştır:

- 1- Çevirisi yapılan metnin okunması ve tekrar okunması,
- 2- Kaynak dildeki metnin okunması,
- 3- Çevirmenin izinin sürülmesi (kendi içinde üçe ayrılmaktadır),
 - a) Çevirmenin çeviri etkinliğine yönelik tutumunun takip edilmesi,

- b) Çeviri projesinin incelenmesi,
- c) Çeviri ufkunun incelenmesi,
- 4- Çevrilen metnin incelenmesi,
- 5- Çevirinin kavranması,
- 6- Yapıcı eleştiri.

Savory'nin (1957, s. 40-41) şu sözleri yazın çevirisi eleştirmenlerine yol gösterecek niteliktedir.

Farz edelim ki, Ruskin'in karakteristik bir sayfasının sadakatli bir tercümesini yapmaya muvaffak olduk. Sonra bunu tenkit etmeleri için iyi tahsil görmüş iki Fransız dostumuza verdik. Bunlardan birisi İngilizceyi hemen hemen hiç bilmiyor, ötekisi ise dilimizi çok iyi biliyor. Birincisi: “- Güzel bir tasvir! Kim yazmış bunu? İkincisi ise “- Pasajı pek hatırlamıyorum ama, bu mutlaka Ruskin'den olacak.” derse üslup bakımından tercümemizin idealizmden uzak olmadığına güvenebiliriz.

Türk yazın tarihine baktığımızda ise çeviri eleştirisine dair değerlendirmelerde öznel beğenilerin, yüzeysel ve sığ eleştirilerin yapıldığına şahit oluruz. Ülkemizdeki çeviri hareketinin en önemli birimlerinden sayılan, çeviri etkinliğinin sistemli ve nitelikli bir şekilde yapılması amacıyla kurulan “Tercüme Bürosu” aynı zamanda çeviri sorunlarının tartışıldığı, değerlendirildiği bir yerdi. Tercüme Bürosu kapsamında yapılan çeviri eleştirileri maalesef nesnellikten uzaktı. Bu nesnelliğin oluşmasında belki o zamanlar henüz ülkemizde yerleşmiş bir çeviri anlayışının olmayışı, çevrilen eserlerin azlığı, nitelikli eleştirmen bulunmaması gibi birçok faktör etkili olmuştur. Ülkemizde çeviri eleştirisi geleneğinin kurulup yerleşmesinde büyük emekleri olan Nurullah Ataç'ın (1941, s. 3), çeviri eleştirisinin zorluğuyla ilgili görüşleri şöyledir:

Bir iddiaya göre tenkit kolay, sanat zordur. Hiç de zannetmiyoruz; hiç olmazsa tercüme sahasında tenkitin ne kadar güç iş olduğunu gördük. Beğenmediğimiz nice tercüme olmuş ki kusurlarını anlatmak lazım gelince başaramamışızdır. Mamafî, bundan sonra tenkit kısmımızın genişleyeceğini umuyoruz.

Kuçuradi (1978, s. 112-113), yazın çevirisini nasıl değerlendiririz sorusuna “Başka dile aktarılmış yapıtın, aslını ne kadar verdiğine bakmakla” cevabını verirken, aynı cevabın şiir çevirisine verilemeyeceğini dile getirir. Şiirin yapısından kaynaklanan sebeplerden ötürü çevirisinin zorluğuna değindikten sonra şiir çevirisinde “aslını vermek” gerektiğini yani şairin bize göstermek istediği neyse onu başka dile aktarmak gerektiğini vurgular. Hedef dildeki bir şiir gerek anlam gerekse ses bakımından hedef dile bozulmadan aktarılmalıdır. Şiir çeviri eleştirisi için de ürüne bakmak gerektiğini belirten Kuçuradi, başarılı bir şiir çevirisinin çevirmenin ustalığına bağlı olduğunu söylemektedir. Çeviri yaptığı dili iyi bilen, bu dilde imge kurma olanaklarının bilincinde olan bir çevirmen başarılı olacaktır.

Bir şiir çevirisinden hangisinin daha başarılı olup olmadığına dair bir seçim yapabilmek için ise kaynak dildeki şiirin asıl metnine bakılmalı görüşündedir.

Paker (1983, s. 117) şiir çeviri eleştirmeninde olması gereken özellikleri şöyle tarif etmektedir:

Bir şiir çevirisini eleştiren kişi, kaynak metne bağlılığı ve kaynak metinden sapmaları değerlendirirken, kaynak metnin yazın özelliklerini, estetik varlığının bütünleyici ve belirleyici özelliklerini hep göz önünde tutmak zorunda olduğu gibi, erek metnin erek dilde var olan (ya da olmayan/olamayan), estetik özelliklerini de gözden kaçırmamak durumundadır.

Geçmişte daha çok kaynak metne sadakat bağlamında ele alınan çeviri eleştirisi artık farklı bir yere gelmiştir. Kaynak metin ile hedef dilde yeniden yaratılan metinler arasında biçimsel, sessel, kültürel, anlamsal, içeriksel vb. yönlerden metinler arası eşdeğerliğin ne derecede sağlandığına odaklanılmaya başlanmıştır.

Şiir çeviri eleştirisi de dahil olmak üzere yazın çevirisi eleştirisinde yanlış-doğru, güzel-çirkin, yeterli-yetersiz gibi nesnellikten uzak değerlendirmelerin bir değeri yoktur. Eleştiri yapılırken sadece kelime düzeyinde yorumlamalardan kaçınılmalı, çevrilen şiirin genel havasına, özüne, şairin iletmek istediği mesajı tüm sessel öğeleriyle birlikte hedef dile ne ölçüde aktarabildiğine bakmak daha doğru olacaktır. Çeviri eleştirisi yapılırken gerçek çevirmenler nesnel ölçütler olmadan eleştirilmemeli, Hasan Ali Yücel'in "Her anlayış bir yaratma olduğuna göre, iyi bir mütercim büyük bir müellif kıymetindedir" (1940, s. 2) sözü hatırlanmalıdır.

Şiir Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar

Şiir, gerek içerik gerekse sunuş bakımından diğer yazın türlerinden farklı bir söz sanatıdır. Okuyucuyu en yalın sözlerle en derinden etkilemeyi, duyguları harekete geçirmeyi amaçlayan bu özgün türün en tartışmalı yönünü belki de bir dilden başka dile çevrilmesi oluşturmaktadır.

Berk (1978, s. 72), şiir çevirisinde karşılaşılan sorunun ilk olarak anlamdan geldiğini ifade eder. Salt anlamı hedef dile aktarmanın tek başına yeterli olmayacağını salık verirken diğer taraftan da şiir çevirirken tutulması gereken yolun da anlam aktarımı olduğunu dile getirir. Ayrıca ne olursa olsun bir şairin üslubunun, şiirde geçen deyimlerin, çeşitli anlatım biçimlerinin asla tam olarak çevrilemeyeceğini söyler. Bütün bunları ifade ettikten sonra da bir şiir çevirirken en doğru yaklaşımın, en iyi yolun çevrilecek şiirin dilini kendi dilimizde bulmak zorunda olduğumuzu söyler. Berk ayrıca şairin, "ben" duygusunun da

şiiir çevirisinde karşımıza çıkan en büyük sorunlardan biri olduğunu ekler. Çünkü şair, duygularını, yaşamının tüm renklerini, çağrışımlarını, öfkesini, sevincini, bütün yaşamından getirdiği her şeyi şiirinde barındırır.

Oktay Rifat gibi bazı çevirmenler ise şiir çevirisinde en az sorunla karşılaşmak için kendi dillerine, kendi üsluplarına en yakın şiirleri çevirmeyi tercih etmişlerdir. Özellikle Jacques Prevert, Aragon çevirilerinde bu durumu görmekteyiz.

Mounin'den aktaran Yasa (2009), şiir çevirisinde bazen imkansız dereceye varan zorlukların kaynağı olarak iki noktayı işaret eder. Birincisi kültürel mahiyetle ilgilidir; bir kültürün dil dışı bazı kültürel özelliklerini başka bir kültüre aktarmadan kaynaklanan zorluktur. İkincisi ise, direkt dilin kendisine özgüdür. Bu durumda, bir dilin kendine özgü dilsel yapı ve kalıplarını, çeviri yapılacak dilin farklı yapı ve kalıplarına uydurmada sorunlar yaşanabilmektedir.

Demir (1991, s. 177-78) şiirin çevrilmesi gerektiğini, tamamen orijinalini aktaramasa da en benzerinin büyük ölçüde oluşturulabileceğini vurguladıktan sonra, Ahmed Arif'in "İçerideki" isimli şiirinde geçen "kör pencere, zulamdaki mahzun resim, yeşil soğan, karanfil kokulu cigaram" gibi ifadelerin, hedef dilde ne tür çağrışımlar yaratacağının bilinmesinin ilginç olacağını söylemektedir. Ayrıca, kelimelerin kullanıldıkları yerlere ve biçimlerine göre değişik anlamlar ve çağrışımlar taşıyacakları için bu kelimelerin çeviri şiirde yüklendiği yeni çağrışımların yer yer anlam kaymalarına bunların da şiir çevirisinde zorluklara sebep olacağını vurguladıktan sonra sözlerine şöyle devam eder:

Şiirin usa, göze, kulağa yönelik organsal çağrışımları, anlam, tını ve diğer soyutlamalar, sözcük ve sözcük öbeklerinin özenli seçimiyle şiire katılan güzellikler, her zaman olmasa da sıklıkla başka biçimler, başka biçimler alacaktır. İşte şiir çevirilerinin temel güçlüğü de burada karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kaynak dilde, kendine özgü dizgelerde yaratılan şiir, amaç dilde aynı dizgelerin eşdeğerliklerini bulamayınca, okuyan ve dinleyende aynı etkiyi uyandırmayacaktır.

"Çeviride Kayıplar Sorunu" başlıklı makalesinde Demirezen (1991, s.115-125), çeviride özellikle de şiir çevirisinde karşılaşılan sorunları yedi başlık altında incelemiştir:

- 1- Sessel kayıplar sorunu: Her dilin kendi vurgu, ritim ve harmonisi vardır ve şiir çevirisinde sessel anlamda yitim yaşanılması kaçınılmazdır.
- 2- Sözcük dağarcığı zorluğu sorunu: Ortak kökenli ve gelişimi birbirine yakın dillerden çeviri yapmak her zaman daha kolayken; kültürel, biçimsel vb. nedenlerle eşdeğerlik bakımından ortak kelimelerin olmadığı şiir çevirileri zorluk yaratabilir.

- 3- Sözdizimsel sorunlar: Hedef ve kaynak dil arasındaki sözdizimsel yapıların farklılığı da çeviride başka bir sorundur. Örneğin, Türkçe, özne-nesne-yüklem yapısındayken; Arapça yüklem-özne-nesne; İngilizce, özne-yüklem-nesne yapısını taşır.
- 4- Anlamsal sorunlar: Çeviride anlam ve biçimi aynı başarıda aktarmak belki de en güç kısımdır. Bu durumda çevirmenler genelde ya anlamdan ya da biçimden ödün vermek zorunda kalırlar. Aslında anlam kaydırmalarının başlıca sebeplerinden biri dikkatsiz çevirmenlerin eksik ya da hatalı okumalarından kaynaklanmaktadır.
- 5- Biçem yitimi sorunu: Çeviri etkinliğinde meydana gelen kayıplardan biri de biçemdir. Biçem aktarımı elbette zordur ama çevirmen noktasına virgüle kadar biçemi koruyacağım endişesiyle kendi diline yabancı kalmamalı, ortalığı çeviri kokusu kaplamamalıdır.
- 6- Kültürel etkenler sorunu: Her kültürün kendine özgü kelimeleri vardır. Bizdeki “elti- görümce” gibi sözcükleri, bu kelimelere yabancı bir kültüre aktarmada özel bir işlem yapıp, hedef dilde örtük kalmaları önlenmelidir.
- 7- İkinci elden çeviriler sorunu: Çeviride olumsuzlukları en üst seviyeye çıkaracak sorunlardan biri de budur. Ana dildeki bir metin/ şiir önce bir ara dile ardından da bu ara dil sanki özgün bir metin/şiirmişçesine hedef dile çevrilir. Bu durumu Türkçeye çevrilmiş Arap şiirinde de görmekteyiz. Örneğin Nuri Pakdil tarafından dilimize kazandırılan “Arap Şiiri I-II Güldeste” isimli eserde ara dil olarak Fransızca karşımıza çıkmaktadır.

Aksoy da (2002, s. 83-94), Demirezen’e benzer bir sınıflama yaparak yazın çevirisinde karşılaşılan sorunları beşe ayırmıştır.

Yazın eserlerinde ve özellikle şiirde, sanatsal dil eserin bütününde ağırlıklı bir yer tutar ve bazen eserin tümü sanatsal bir dille yazılabilir. Bu durumda çevirmen *sanatsal dil kullanımından kaynaklanan sorun* ile karşı karşıyadır ve bu sorunu aşmak için de eserde geçen sanatsal kullanımları derinlemesine çözümlemelidir.

Dilbilgisel sorunlar ise adından anlaşılacağı gibi kaynak dile ait dilbilgisel yapıların hedef dilde karşılıklarını bulamamasından kaynaklanmaktadır. Bazı hallerde şair dilbilgisini sanatsal etki yaratmak için kullanır, çevirmen bunu aktaramadığında ortaya sorun çıkar.

Kültür, başarılı bir çevirmenin göz önünde bulundurması gereken önemli bir husustur ve toplumdan topluma değişebilir. Eğer iki kültür arasında uyumsuzluk varsa bu hedef kültür bireyleri tarafından kabul görmeyebilir. Çevirmen, yapının hedef okuyucu açısından problem oluşturabilecek *kültürel özelliklerden kaynaklanan sorunları* aşmak için kendi stratejisini belirlemeli, çevirinin bütünlüğünü, hedef toplum açısından işlevini ve ana dildeki yapının sanatsal özelliklerini mümkün mertebe korumalıdır.

Çeviride bazen, herhangi bir yazın eserini oluşturan özellikler zamanla kaynak kültür içinde değişiklikler geçirerek günümüz okurları tarafından garip, yabancı ve modası geçmiş nitelendirilebilir. Böyle bir durumda çevirmen eski dille yazılmış eseri hedef dilin eski haliyle mi yoksa güncel haliyle mi yazmalı sorusuyla karşılaşır ve *tarihsel uzaklıkla ilgili sorunlarla* baş başa kalmış olur.

Yazınsal türler ve tekniklerle ilgili sorunlar ise hedef yazında yer almayan bir tekniğin veya türün, o teknik veya tür için gerekli kavramsal ve dilsel öğelerle beraber hedef kültüre sunmak gerektiğinde ortaya çıkan problemlerdir.

Türklerde Çeviri Etkinliği

Tarihte her medeniyet, her ulus, kendinden önceki ya da çağdaşı medeniyetlerden birçok bilgi aktarımında bulunmuştur. Bu bilgi aktarımını sağlayan en önemli araç da çeviridir. Bu durumu, Türkiye’de gerçekleştirilen çeviri etkinliklerini incelediğimizde de görmekteyiz. Türklerde Uygurlar zamanında başlayan çeviri etkinlikleri hızını artırarak günümüze dek süregelmiştir.

Tarihsel bulgulara bakıldığında Türklerde ilk kez Uygurlar döneminde çeviri yapıldığı saptanmıştır. Özkırımlı (1999, s. 218), Orta Asya kazılarında 8-13. yüzyılları arasında yazıldığı tahmin edilen Uygurca metinlerin büyük kısmının çeviri metinler olduğunun tespit edildiğini ifade etmektedir. Kaynak metne sadakat bağlamında daha çok dini metinler, Sanskritçe, Farsça, Süryanice, Tibetçe ve Çince’den çevrilmiştir.

Türklerin, İslam dinine girmeye başlamalarıyla birlikte Türkçe, Arapçadan yapılan çevirilerle tanışmıştır. Bu dönem çevirilerinde dikkat çeken önemli bir nokta aşırı kaynak metin odaklı çevirilerin yapılmasıdır (Özkırımlı, 1999, s. 218) .

Osmanlı devleti döneminde ise çeviri ihtiyacı daha çok ticari ve siyasal sebeplerden dolayı ortaya çıkmıştır (Kara, 2010, s. 95). Bilhassa Tanzimatla birlikte, Fransız yazınından

birçok eser Türkçeye çevrilmiştir. Çeviri aracılığı ile 19.yüzyıla gelinceye kadar Osmanlı yazınında yer almayan tiyatro, deneme, roman gibi türler tanınmıştır (Dino, 1999, s. 297).

1832’de kurulan Tercüme Odası ise daha çok Babıali’nin yabancı misyonlarla gerçekleştirdiği yazışmaları yönetmekteydi. Kara (2010, s. 97), Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar çeviri faaliyetlerini gerçekleştiren çevirmen ve yazarların Fransız yazınıyla yoğun bir etkileşim içinde bulunma ihtimallerinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Cumhuriyet dönemine geldiğimizde ise Türkiye’nin en verimli, en kapsamlı ve yoğun çeviri faaliyetiyle karşılaşmaktayız. 19 Mayıs 1940 yılında kurulan Tercüme Bürosu’nda, Hasan Ali Yücel başkanlığında; Selahattin Eyüboğlu, Sabahattin Ali, Nurullah Ataç gibi isimlerin öncülüğünde adeta çeviri seferberliğine girilmiştir. Aytaç’ın (1999, s. 358) belirttiğine göre, Fransız yazınından 210, Alman yazınından 90, İngiliz yazınından 65, diğer farklı yazınlardan 209 olmak üzere toplam 604 batı eseri Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra bu sayı artarak “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi halinde 1000’i aşmış, Türk tarihine çeviride altın devrini yaşatmıştır (Yağcı, 1999, s. 30).

Türkçeye Yapılan Arap Edebiyatı Çevirileri

Türkler ve Araplar arasındaki kültürel etkileşim yüzyıllar öncesine dayanmaktadır. Türklerin İslamiyete girmesinden itibaren yoğunlaşarak artan bu etkileşimin sonunda başta Kur’an-ı Kerim, hadisi şerifler olmak üzere birçok dini, siyasi ve tarihi eser Arapçadan Türkçeye çevrilmiştir. Bizim çalışmamızın bu bölümünü ise bu eserler değil; Arapçadan Türkçeye çevrilen “edebi” eserler oluşturacaktır. Suçin’in (2014, s. 199) de belirttiği gibi Türkiye’de Arap edebiyatına olan ilgi diğer dünya edebiyatlarıyla karşılaştırıldığında maalesef çok sınırlıdır. Ülkemizdeki yayınevlerinin çoğunluğu da kendi ideolojik perspektifleri doğrultusunda daha ziyade dini, siyasi eserlerin çevirisiyle ilgilenmektedir.

Göktaş (2011, s. 2) çalışmasında, Arapçadan Türkçeye yapılan edebi eser çevirilerini, “Klasik Döneme” ait edebi metin çevirileri ve “Modern Döneme” ait edebi metin çevirileri olmak üzere ikiye ayırarak incelemiştir. Ayrıca Agah Sırrı Levend de (1998, s. 179). “Türk Edebiyatı Tarihi Cilt I” isimli çalışmasının dipnot kısmında Klasik dönem Arap Edebiyatından Türkçeye çevrilen önemli eserlere yer vermiştir.

Öte yandan Suçin (2014, s. 200) “*el-edebu’l-arabî fi’l- lugati’t-turkiyye*” başlıklı makalesinde Arapçadan Türkçeye yapılan çevirileri “Klasik Eserler” ve “Modern Eserler” olmak üzere iki kısımda incelemiştir.

1988 yılında Necîb Mahfûz'un Nobel Edebiyat Ödülünü kazanması Arapçadan Türkçeye yapılan çeviriler açısından dönüm noktasını oluşturmaktadır. Modern Arap Edebiyatından Türkçeye yapılan çevirileri iki bölüme ayırmak istersek bunu Necîb Mahfûz'dan önceki dönem ve Necîb Mahfûz'dan sonraki dönem diye isimlendirebiliriz. Corci Zeydân, Halîl Cibrân, Necîb Kîlânî, Tevfîk el-Hakîm, Nevâl es-Sa'davi, et-Tayyib Sâlih eserleri Türkçeye en çok çevrilen yazarların başında gelmektedir. Özellikle Corci Zeydân ve Necîb Kîlânî'nin dini ve tarihi içerikli eserlerine dini referanslı yayınevleri büyük ilgi göstermiş, çevrilen eserler birkaç kez basılmıştır.

Halîl Cibrân, dilimize en çok çevrilen yazarlar arasında liste başında yer almaktadır. Yazarın eserlerinin çoğu dilimize İngilizce ara dili vasıtasıyla kazandırılmıştır. Bu durumun temel sebebi de Arapçadan Türkçeye çeviri yapacak yeterli nitelikte ve sayıda çevirmen bulunmayışıdır. Son yıllarda ise direkt olarak Arapçadan Türkçeye yapılan çevirilerde artış gözlenmektedir (Suçin, 2014, s. 204).

Corci Zeydan'ın "Abbase, Fergana Güzeli Cihan Hatun, Kureyş Bakiresi", Halîl Cibrân'ın "Sözler, Ermiş, Deli, Fırtınalar", Mihâil Nu'ayme'nin "Kendini Arayan Adam, Arkaş'ın Günlüğü, Kısır ve Diğer Öyküler, Çağdaş Putlar", Necîb Kîlânî'nin "Sevginin Bedeli, Acıyı Kalbime Gömdüm, Hürriyet Uğruna, Ömer Kudüs'te", Necîb Mahfûz'un "Hırsız ve Köpekler, Kahire Üçlemesi, Esir Üniforması", Neval es-Sa'davi'nin "Havva'nın Örtülü Yüzü, Petrol Diyarında Aşk, Tanrı Nil Kıyısında Öldü", Tevfîk el-Hakîm'in "Bir Taşra Savcısının Günlüğü, Sanat Üzerine, Şeytan Vadisi" Arapçadan Türkçeye çevrilen eserlerden bazılarıdır.

Türkçede Arap Şiiri

Araplar ve Türkler arasındaki ilişkiler derin ve uzun bir geçmişe sahiptir. Yüzyıllar boyunca iki millet İslam dininin etkisiyle kültürel ve sosyal alanlarda adeta iç içe geçmiştir. İki millet arasındaki kültürel bağın oluşmasındaki en önemli faktörlerden biri de çeviridir. Arapçadan Türkçeye yapılan çeviriler dini metinler ekseninde başlasa da günümüzde edebiyat çevirileri önemli bir yer teşkil etmektedir. Şiir de, yapılan çeviriler arasında öne çıkan türlerden biridir.

Türkçeye Çevrilen Arap Şairler

Arapçadan Türkçeye çevrilen şairler ve çevrilen eser sayıları tabloda yer almaktadır. Toplamda yirmi dört şairin seksen eseri dilimize kazandırılmıştır (Suçin, 2016). Tabloyu incelediğimizde Suriyeli Adonis'in Türkçeye en çok çevrilen şair olduğu görülmektedir. Filistinli Mahmûd Dervîş ikinci, Nizâr Kabbânî on kitapla üçüncü sırada yer almaktadır. Bunların dışında Halîl Cibrân yedi eseriyle Türkçeye çevrilmiştir. Toplamda bu dört şaire ait çeviri eser sayısı otuz sekiz ve genel toplamın % 50'ye yakınıni oluşturmaktadırlar. Buradan şu yargıya varabiliriz ki şiire ilgi duyan Türk okuyucuların Arap coğrafyasından tanınması muhtemel şair sayısı dörttür. Ahmed eş-Şehâvî üç, Muhammed Bennîs, Hulûd el-Mualla, Ayşe Basrî iki kitabıyla; listede adları bulunan diğer şairler ise birer kitapla Türkçeye çevrilmiştir.

Tablo 1

Türkçeye Çevrilen Şairler

Çevirileri Yapılan Şair	Çevrilen Eser Sayısı	Çevirileri Yapılan Şair	Çevrilen Eser Sayısı
Adonis	14	Ceryes Semâvî	1
Mahmûd Dervîş	12	Emel Mûsâ	1
Nizâr Kabbânî	10	Selîm Bereket	1
Halîl Cibrân	7	Ayşe Basrî	2
Ahmed eş-Şehâvî	3	Nâzik el-Melâike	1
Muhammed Bennîs	3	Fedvâ Tûkân	1
Hulûd el-Mualla	2	Ahmed Şevkî	1
Hannân Avvâd	1	Necîb el-Kîlânî	1
İbn Arabî	2	Meysûn es-Sakr	1
Merâm el-Misrî	2	Eşref Ebu el-Yezîd	1
Tâhir bin Cellun	1	Seçme Şiirler	11
Naîm Arâydî	1		

Türkçeye Şiir Çevirisi Yapan Çevirmenler

Arapçadan Türkçeye çevrilen şiir kitaplarının çevirmenlerini incelemeden önce şunu belirtmek gerekmektedir. Arap şairlere ait şiirler her zaman Türkçeye direkt olarak çevrilmemişlerdir. Metin Fındıkcı, Mehmet Hakkı Suçin gibi çevirmenlerin kaynak metin

dili Arapça iken; Nuri Pakdil, Cahit Koytak, Feyza Karagöz gibi çevirmenler Fransızca, İngilizce gibi ara dilleri kullanmışlardır.

Çevirmenler arasında Metin Fındıkçı açık ara öndedir. Fındıkçı'nın Türkçeye çevirdiği eser sayısı otuz dört, Suçin'in sekiz, Demirci'nin altı ve Koytak'ın dört şiir çeviri kitabı bulunmaktadır. Yüksel, Bender, Eyüpoğlu ve Ceviz iki kitapla bu alana katkı sağlarken diğer çevirmenlerin birer kitabı bulunmaktadır.

Çevirmen- şair ilişkisini incelediğimizde ise Cahit Koytak'ın sadece Halîl Cibrân şiirlerini çevirdiğini görmekteyiz. Çevirmen dört çevirisinde de aynı şairi çevirmiştir. Benzer bir şekilde iki çeviri kitaplarında da Bender, Mahmûd Dervîş'i; Yüksel, Nizâr Kabbânî'yi dilimize aktarmıştır. Demirci, altı çeviri kitabında Adonis ve Nizâr Kabbânî'yi Türkçeleştirmişken, çevirmenler arasında akademisyen kimliğiyle ön plana çıkan Suçin, sekiz çeviri kitabında Adonis, Mahmûd Dervîş, Muhammed Bennîs, Ahmed eş-Şehâvî, Nizâr Kabbânî gibi farklı şairlerin şiirlerini çevirmiştir.

Tablo 2

Türkçeye Şiir Çevirisi Yapan Çevirmenler

Çevirmen Adı	Çeviri Sayısı	Çevirmen Adı	Çeviri Sayısı
Metin Fındıkçı	34	Ergin Koparan	1
Mehmet Hakkı Suçin	8	Necla Işık	1
İbrahim Demirci	6	Fusun Dikmen	1
Cahit Koytak	4	Tacettin Uzun	1
Lütfullah Bender	2	Rıza Halilov / Aysel Ergül	1
Kemal Yüksel	2	Nuri Pakdil	1
Nurettin Ceviz	2	İsmail Özdemir	1
İsmet Zeki Eyüboğlu	2	Hüseyin Yazıcı	1
Kenan Demirayak	1	Mesut Küçükoğlu	1
Feyza Karagöz	1	Lütfullah Gökteş	1
Laurent Mignon	1	Ahmet Kazım Ürün	1
Rahmi Er	1		

Şiir Çeviri Kitapları Yayınlayan Yayınevleri

Şiir çeviri kitapları ile en ilgili yayınevlerinin başında Artshop Yayıncılık gelmektedir. Ahmed eş-Şehâvî, Ayşe Basrî, Hulûd el-Mualla gibi farklı şairlere ait çeviriler yayınlayan Artshop Yayıncılık tüm çevirilerinde Metin Fındıkçı'yı tercih etmiştir. İkinci sırada ise Kırmızı Yayınları olduğu görülmektedir. Yedi kitap yayınlayan kitabevinin şair

tercihlerine baktığımızda Muhammed Bennîs (iki eseriyle), Adonis, Mahmûd Dervîş, Ahmed eş-Şehâvî ve Hulûd el-Mualla'yı görmekteyiz. Bu yayınevinin çalıştığı çevirmenler arasında Mehmet Hakkı Suçın altı çeviri kitabıyla ilk sırada yer almaktadır. Daha sonraki sırada Kaknûs Yayınevi, Kapı Yayınları vardır. Kapı Yayınları yayınladığı dört kitapta da çevirmen Cahit Koytak ile çalışmış ve sadece Halîl Cibrân eserlerini yayınlamıştır. Kaknûs Yayınevi de tek şaire bağlı kalmamış; Nizâr Kabbânî, Halîl Cibrân, Ahmed Şevki gibi şairlerin çevrilerini Kemal Yüksel, Ahmet Kazım Ürün, Hüseyin Yazıcı gibi çevirmenler aracılığıyla okuyucuyla buluşturmuştur. Yapı Kredi Yayınları, Kapı Yayınları gibi yayınevleri ise sadece tek bir şairin çevirileriyle ilgilenmiştir, bu isim Adonis'tir. Adonis'e ait üç eserin ikisi İbrahim Demirci, biri İsmail Özdemir'in Türkçesiyle yayınlanmıştır. İyi Şeyler ve Callisto Yayınları ise farklı şairlere ait eserleri yayınlarken çevirmen olarak sadece Metin Fındıkçı'yı tercih etmişlerdir.

Tablo 3

Şiir Çeviri Kitapları Yayınlayan Yayınevleri

Yayınevi Adı	Yayınladığı Eser Sayısı	Yayınevi Adı	Yayınladığı Eser Sayısı
Artshop	10	Vadi	1
Kırmızı	7	Ankara Okulu	1
Kapı	4	Yom	1
Kaknûs	5	Kitap Dünyası	1
Yapı kredi	3	Toros kitaplığı	1
İyi şeyler	3	Edebiyat	1
Callisto	3	Oğlak	1
Avesta	2	İz	2
Anahtar	2	Rey	1
Gendaş	2	Hece	1
Birey	2	Kitabevi	1
Adam	2	Evrensel	1
Can	2	Ayışığı	1
Hayal	2	Vadi	1
Tutku	1	Ankara Okulu	1
Serendip	1	Hayal	1
BDS	1	Dünya	1
Aktüel	2	Alkım	1
Aktif	1	Şiirden	1

Şiir Çeviri Kitapların Basım Yerlerine Göre Dağılımı

Şiir çeviri kitapları en çok İstanbul'da basılmıştır. İstanbul ve Ankara dışında başka bir şehirde şiir çeviri kitabı basılmamıştır.

Tablo 4

Şiir Çeviri Kitapların Basım Yerlerine Göre Dağılımı

Basım Yeri	Basılan Eser Sayısı
İstanbul	72
Ankara	8
Toplam	80

Şiir Çeviri Kitapların Basım Yıllarına Göre Dağılımı

Yıllara göre yayınlanan şiir kitaplarına baktığımızda 2012 ve 2010 yılları dokuzar kitapla nicelik açısından en verimli yıllardır. 2012 yılında yapılan çeviriler arasında Halil Cibrân beş kitabıyla ilk sıradadır. Bu yılın en çok çeviri yapan isimleri ise Metin Fındıkçı ve Cahit Koytak'dır. 2010 yılının en çok çevrilen şairi Adonis; en çok çeviri yapan ismi ise Fındıkçı'dır. 2002 yılında ise Mahmut Dervîş ve Nizâr Kabbânî ikişer eserle en çok çevrilen şairler olurken, Metin Fındıkçı ve Lütfullah Bender'in bu yıla ait ikişer çeviri kitabı bulunmaktadır.

Tablo 5

Şiir Çeviri Kitapların Basım Yıllarına Göre Dağılımı

Basım Yılı	Basılan Eser Sayısı	Basım Yılı	Basılan Eser Sayısı
1943	1	2008	4
1976	1	2009	4
1996	2	2010	9
1997	2	2011	5
2000	6	2012	9
2002	5	2013	2
2003	4	2014	2
2004	7	2015	2
2005	3	2016	3
2007	2	Diğer Yıllar	7

Bütün bu verilerden hareketle şunları söylemek mümkündür:

Arapçadan Türkçeye çevrilen eser sayısı niceliksel olarak yeterli değildir. Adonis, Mahmûd Dervîş, Nizâr Kabbânî ve Halil Cibrân şiirleri Türkçeye çevrilen şairler arasında

ilk dördü oluşturmaktadır. Türk okuyucunun, Arap şiirini bu şairlerden tanınması kuvvetle muhtemeldir. Metin Fındıkçı, Mehmet Hakkı Suçın, İbrahim Demirci ve Cahit Koytak niceliksel olarak en üretken çevirmenlerdir. Yapılan şiir çevirileri her zaman direkt Arapçadan yapılmamıştır. Bazı eserler ara dil kullanılarak Türkçeye kazandırılmıştır. Şiirlerin büyük bölümü İstanbul'da basılmıştır. Artshop, Kırmızı ve Kaknüs Yayınevleri Arapçadan Türkçeye şiir çevirisiyle en ilgili yayınevleri olarak öne çıkmaktadır.

BÖLÜM 4

ARAPÇADAN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLERİ YAPILAN ŞİİRLERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

İlk çeviri çalışmaları günümüzden binlerce yıl öncesine uzansa da, çeviri eyleminin bilimsel ölçütlere göre tanımlanması ve çeviriye dair kuramların oluşturulması çeviri eylemiyle paralel seyretmemiştir. Çeviriye dair kuramsal çalışmalar, özellikle son yüzyılda hız kazanmıştır. Oluşturulan kuramların her biri kendi prensiplerine göre çeviri eylemini çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirmiş; çevirinin tanımından amacına, çeviri yöntemlerinden çeviri eleştirisine kadar birçok konuda birtakım prensipler ortaya koymuştur.

Çeviri eylemi nicelik olarak arttıkça çeviriye dair birçok soru zihinlerde oluşmaya başlamıştır: Çeviriler aslına sadık mı, birden çok çevirisi olan metinler için acaba hangisi daha eşdeğer, kaynak metinle hedef metin arasında farklar var mı varsa neden kaynaklanmaktadır? Bu soruları çoğaltmak elbette mümkündür. Bütün bu soruların cevabını bulmak için yapılabilecek en iyi eylem, kaynak metin ile hedef metnin karşılaştırılmasıdır diyebiliriz. Tabi bu karşılaştırma yapılırken kaynak ve hedef metinler anlamsal ve biçimsel düzlemde çok çeşitli boyutlarda incelenmelidir.

Göktürk'ün de belirttiği üzere, yazın metnlerinin çevirisinde öznellik ve yorum ağır bastığından çeviri karşılaştırmasının nesnel ölçütlere göre yapılması epey zordur (2011, s. 83). Ama buna rağmen çeviri eleştirisi yapılırken hangi ölçütlerin temel alınacağı iyi bir şekilde belirlenmelidir. Yazın metnlerinin kültürel öğeler içermesi her ne kadar nesnel ölçütlerin oluşturmasını zorlaştırsa da karşılaştırmalı metin eleştirisinde “kaynak dil odaklı” ve “hedef dil odaklı” olmak üzere iki ana akım mevcuttur. Birinci akım, kaynak metin ile hedef metin arasında eşdeğerlik ilişkisi arayan, kuralcı, kaynak metin odaklıdır. İkinci akım ise daha çok çeviri sürecini etkileyen çeşitli etmenlerin belirlendiği, hedef metni odağa alan betimleyici bir yaklaşımdır (Öner, 1999, s.119).

Kaynak odaklı kuramlar, çevirinin esas amacının kaynak metni ve yazarı aktarmak olduğunu, çeviride bunu sağlayacak yöntemler benimsenmesi gerektiğini savunurken; hedef odaklı kuramlar çevirinin kaynak metinden bağımsız, kaynak metni bir çıkış noktası

olarak kabul edilip, asıl amacın hedef kültürün beklentilerini karşılamak olduğunu vurgularlar. Toury'nin betimleyici yaklaşımının temelinde hedef odaklılık vardır. Toury'e göre kaynak ve hedef metin karşılaştırmasında odaklanılması gereken konu iki metin arasında eşdeğerlik sağlanıp sağlanmadığı değil, çevirinin doğası gereği zaten var olan eşdeğerliğin derecesinin ve türünün saptanmasıdır. Eşdeğerliğin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışma ise betimleyici olacaktır (Toury, 1980, s. 47). Toury ve Even-Zohar gibi kuramcılar çevrilmiş bir metnin kaynak okura değil hedef dildeki okura seslendiğinden ve hedef dizgede önemli olduğu anlayışından hareketle hedef odaklı betimleyici bir yaklaşım sergilerler (Even-Zohar, 2004, s. 192).

Skopos kuramının yaratıcısı olan Vermeer ise Toury ve Even-Zohar'dan farklı olarak, çeviri öncesi alınan kararların ve bu kararlarının çeviri eyleminde ne kadar uygulandığının gözlemlenmesinin çeviri metin değerlendirmede çok önemli olduğunu vurgulamaktadır (Vermeer, 2004, s. 265).

Nida'dan aktaran Gürçağlar (2011) eşdeğerlik konusuna “biçimsel” ve “devingen” olmak üzere iki pencereden bakmaktadır. Biçimsel eşdeğerlikte kaynak metne mümkün olduğunca bağlı, kelimesi kelimesine bir çeviri arzu edilir. Devingen eşdeğerlik ise kaynak metnin içeriğinden ziyade okurda bıraktığı etki ile ilgilenmektedir. Bu tür bir etkiyi yakalamak isteyen çevirmen hedef kültürü de dikkate alarak kaynak dildeki doğallığı hedef dile aktarmalıdır. J.C.Catford eşdeğerlik kavramını geliştirdiği model “kaydırma” ile gündeme getirmiştir. Catford'a göre bir hedef metin, kaynak metinle biçimsel eşdeğerlik taşımıyorsa bir çeviri kayması oluşmuş demektir. Asıl önemli olan kaymalar ise dilbilgisel kaymalar, sözcük sınıfları arasındaki kaydırmalar (sıfatın isim olarak çevrilmesi gibi), kaynak metnin hedef metne aktarılırken dilsel hiyerarşide gerçekleşen kaydırmalar (tamlamanın sözcüğe dönüşmesi gibi) ve sistemler arası kaydırmalar (tekil-çoğul) ilişkileri gibi) olarak sınıflandırılmıştır.

Popoviç ise çeviri süreci ve bu süreçte çevirmen tarafından alınan kararlara yoğunlaşmaktadır. Bazı durumlarda kaynak ve hedef metinler arasında giderilemez ayrılıklardan doğan sorunları çözmek için çevirmenin kaynak dildeki metne en yakın anlamı sağlamak için birtakım “kaydırmalara” başvurmak zorunda kaldığını belirtir. Popoviç'e göre çeviride kaynak metne göre yeni sayılabilecek her şey buna eklemeler, eksiltmeler de dâhil deyiş kaydırma kapsamındadır. Bu kaydırmalar kaynak ve hedef dil arasındaki farklılıklardan kaynaklanıyorsa “zorunlu”, çevirmen tarafından bilinçli ya da

bilinçsiz bir şekilde bireysel tercihiyle gerçekleşiyorsa “isteğe bağlı” kaydırmalar olarak tanımlanmaktadır (Popoviç, 1970, s. 84).

Alman kuramcı Reiss’in amacı metin türlerini sınıflamak ve böylece yapılan çevirilerin niteliğini değerlendirmeye yardımcı olabilecek araçlar geliştirmektir. Reiss çevrilecek metinleri bilgilendirici, anlatımcı, betimleyici (anlatımsal-işlevsel) ve çok amaçlı (işitsel metinler) olmak üzere dörde ayırmıştır. Bu metin türlerinin her birinin çevirisi için farklı yöntemlere başvurulması gerektiğini savunmaktaydı. Reiss’e göre karmaşık bir süreç olan çeviride en önemli amaç kaynak dilde yaratılan etkinin hedef dilde yaratılmasıydı (Reiss, 2000, s. 46).

Van den Broeck ise çeviri eleştirisine dair betimleyici yaklaşım perspektifinde bir model sunmuştur. Bu modele göre çeviri eleştirisi yapılırken:

- 1- Kaynak ve hedef metinler karşılaştırılır,
- 2- Kaynak ve hedef metinler arasında sözdizimi, söz oyunları, noktalama işaretleri, deyiş kaydırmalar gibi unsurların eşdeğerlikleri kültür yapısı gözetilerek saptanır,
- 3- Kaynak ve hedef metinler arasındaki farklılıkların sebepleri değerlendirilir (Karantay, 1987, s. 55).

Kaynak metin çözümlemesinden sonra kaynak ve hedef metinler;

- 1- Kaynak metnin kafiye, dize, ölçü, noktalama işaretleri, ses yinelemeleri gibi biçimsel özelliklerinin hedef metinde ne ölçüde yeniden oluşturulduğu,
- 2- Kaynak metinde yer alan imge, eğretileme, cinas, benzetme, alışılmamış bağdaştırmalar gibi öğelerin ne derece yansıtıldığı, dilsel düzeyde yapılan kelime seçimi, deyiş kaydırma, eksiltileme, söz dizimi, cümle kuruluşlarının anlam kaybı ve kaymalara sebep verip vermediği incelenmelidir (Gündüzalp, 2008, s. 56).

Toury (1980, s. 51-62) çeviri eylemini başlangıcından bitişine kadar şekillendiren bir takım normların olduğunu dile getirmektedir. Süreç öncesi normlar, çeviriye başlamadan önce çevirmen tarafından alınan kararları kapsar. Çevrilecek metnin seçilmesi, çevrilecek metnin hangi kaynaklardan alınacağı, çevrilecek metnin türünün ne olacağı, çevirinin doğrudan kaynak metinden mi yoksa ara dilden mi yapılacağına ilişkin normlardır.

Çeviri süreci normları, çevirmenin çevirisini yaparken aldığı kararları yöneten normlardır. Çeviride dilin nasıl kullanılacağı, metnin bütünlüğünün korunup korunmayacağı, içeriğin metne dağılımının nasıl olacağı gibi kararlar bu normla ilgilidir.

Öncül normlar ise çevirmenin çeviriye ilişkin takındığı ilk tavırdan hareketle, çevirmenin kaynak metne ve içerdiği normlara mı yoksa hedef dizgede etkili olan normlara mı öncelik verdiğiyle alakalıdır. Bu bağlamda karşımıza “yeterlilik” ve “kabul edilebilirlik” kavramları çıkmaktadır. Eğer çevirmen öncül normu doğrultusunda kaynak dizge normlarına öncelik veriyse “yeterli”, hedef dizge normlarına öncelik veriyse “kabul edilebilir” bir çeviri metni ortaya koyacaktır.

Buraya kadar verilen bilgiler doğrultusunda, tezimizin bu bölümünde ilk olarak seçtiğimiz şiirlerin kaynak metinlerinin çözümlemesi yapılmıştır. Daha sonra hedef metinler eşdeğerlik temelinde kaynak metinlerle karşılaştırmalı çözümlenmiştir.

Hedef metinlerin kaynak metne aktarılışları gerek içerik (imge, eğretileme, cinas, benzetme, alışılmamış bağdaştırmalar, sapmalar vb.) gerekse biçim (kafiye, dize, ölçü, noktalama işaretleri, ses yinelenmeleri vb.) yönlerinden yeterlilik ve kabul edilebilirlik bağlamında ele alınıp, çevirmen seçimleri ve hedef kültürdeki konumları tespit etmeye çalışılmıştır.

Çevrilen şiir metinlerinin kaynak dil odaklı mı yoksa hedef dil odaklı mı olduklarını belirlemeye gayret edilmiştir. Kaynak metni hedef dile aktarırken çevirmenlerin dil düzeyinde karşılaştıkları sorunlara, yaptıkları eklemelere, eksiltmelere, cümle kuruluşlarına dikkat çekilmiştir. Kelime seçimlerinden, biçimsel ve kültürel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar ve bu sorunların çözümü için çevirmenlerce sergilenen yöntemler ele alınmıştır.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi-1

Şiir Adı :Kâri’etu’l-Fincân

Şair Adı :Nizâr Kabbânî

قارئة الفنجان

1. جلست والخوف بعينيه
2. تتأمل في فنجاني المقلوب
3. قالت:
4. يا ولدي لا تحزن

5. فالحب عليك هو المكتوب
6. يا ولدي،
7. قد مات شهيداً
8. من مات على دين المحبوب
9. فنجانك دنيا مرعبة
10. وحياتك أسفار وحروب..
11. ستحب كثيراً يا ولدي..
12. وتموت كثيراً يا ولدي
13. وستعشق كل نساء الأرض..
14. وترجع كالملك المغلوب
15. بحياتك يا ولدي امرأة
16. عيناها، سبحان المعبود
17. فمها مرسوم كالعنقود
18. ضحكها موسيقى و ورود
19. لكن سماءك ممطرة..
20. وطريقك مسدود.. مسدود
21. فحبية قلبك.. يا ولدي
22. نائمة في قصر مرصود
23. والقصر كبير يا ولدي
24. وكلاب تحرسه وجنود
25. وأميرة قلبك نائمة..
26. من يدخل حجرتها مفقود
27. من يطلب يدها..
28. من يدنو من سور حديقتها
29. مفقود
30. من حاول فك ضفائرها..

31. يا ولدي..

32. مفقود.. مفقود

33. بصرت.. ونجمت كثيراً

34. لكني.. لم أقرأ أبداً

35. فنجاناً يشبه فنجانك

36. لم أعرف أبداً يا ولدي..

37. أحزاناً تشبه أحزانك

38. مقدورك.. أن تمشي أبداً

39. في الحب.. على حد الخنجر

40. وتظل وحيداً كالأصداف

41. وتظل حزينا كالصفصاف

42. مقدورك أن تمضي أبداً..

43. في بحر الحب بغير قلع

44. وتحب ملايين المرات..

45. وترجع كالملك المخلوع (Kabbânî, 1983, s. 58-59)

Kırk beş dizeden oluşan şiirin kısa cümlelerle kurulmuş bir yapısı vardır. Bazen tek kelimeyle bile bir dize oluşturulmuştur. Şiirin örgüsünü oluşturan kelimelerin neredeyse tamamı göndergesel anlamlarıyla kullanılmıştır. Şiirin ses yinelemeleri ve kelime tekrarlarıyla sağlanan sessel bir ritmi vardır. Ayrıca şiirin birçok yerinde kafiye kullanılmıştır. Gerek benzetme yapıları gerekse alışılmamış bağdaştırmalar şiirde yer almaktadır. Şiir kendi içinde bir olay örgüsüne sahiptir, konu bütünlüğü vardır. Falcı kadının falına baktığı kişinin yaşayacaklarını anlatmasının oluşturduğu hareketlilik de şiirde göze çarpmaktadır. Bu sebeple eylem bildiren yapılar şiirde bolca kullanılmıştır.

Rahmi Er'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Falcı Kadın

1. Oturdu...
2. Ters çevrilmiş fincanımı inceledi
3. Gözleri korku doluydu

4. Dedi:
5. Ey oğlum üzülme...
6. Kaderinde sevmek var
7. Ey oğlum.
8. Şehit olur insan
9. Ölürse sevgilinin yolunda.
10. Korkunç bir dünya var fincanında
11. Hep yolculuk ve savaş var yaşamında.
12. Çok seveceksin ey oğlum...
13. Vurulacaksın yeryüzündeki bütün kadınlara
14. Ama döneceksin yenik bir kral gibi.
15. Ey oğlum, bir kadın var hayatında,
16. Gözleri, aman ya Rabbi kırk bir kere maşallah
17. Dişleri salkım gibi
18. Nağmesinden güller açtırır gülüşü
19. Ama senin gökyüzün yağmurlu
20. Yolunsa kapalı
21. Kalbinin sevgilisiye ey oğlum
22. Uyuyor bir sarayda, muhafızlı
23. Saray çok büyük ey oğlum
24. Köpek ve askerler koruyor onu
25. Ve kalbinin prensesi uyuyor
26. Kim girerse odasına
27. Yitiriyor yaşamını
28. Elini kim isterse, kim yaklaşırsa
29. Bahçesinin surlarına
30. Mal oluyor hayatına
31. Saç örgülerini çözmeye çalışan
32. Ey oğlum
33. Ölüyor, ölüyor...

34. Çok ama çok fala baktım
35. Ama değildi hiç birisi
36. Senin fincanın gibi
37. Hiç görmedim ey oğlum bir üzüntü
38. Senin üzüntün gibi
39. Sürekli yürümek senin alın yazın
40. Sevgi yollarında, hançer sırtında
41. Sedefler gibi hep yapayalnız olacaksın
42. Söğüt ağacı gibi mahzun
43. Kaderin sonsuza dek ilerlemek
44. Aşk denizinde, yelkensiz
45. Milyonlarca kez seveceksin
46. Fakat tahtından indirilmiş
47. Bir kral gibi döneceksin (Er, 2012, s. 71).

Hedef metne baktığımızda kaynak metinde kırk beş olan satır sayısının kırk yedi olduğu görülmektedir. Çevirmen iki yerde açıklama yaparak kaynak metinde yer alan tek satırı hedef metne ikişer satır olarak aktarmıştır. Genel olarak serbest kafiyeyle oluşturulan hedef metnin kendi içinde bir ritme sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kaynak metin örgüsünde önemli işleve sahip kelimeler hedef metne kaynak metindeki yönleriyle aktarılmıştır. Hedef metinde kelimelerin ve kelime öbeklerinin çevirisinde herhangi bir anlam yitiminin önlenmesine gayret edildiği açıktır.

Kaynak dilde şiirin geneline hâkim olan “muzari fiil” olarak isimlendiren “geniş-şimdiki zaman” yapısı, hedef dile özellikle son on satırda gelecek zaman yapısı olarak aktarılarak hedef metnin üslupsal olarak başarılı olmasına katkı sağlamıştır.

Kaynak metnin başlığını hedef dile birebir çevirdiğimizde “fincanı okuyan kadın” anlamına gelecek yapı, çevirmen tarafından hedef dilin kültürel dizgesinde net bir şekilde anlaşılacak üzere “falcı kadın” şeklinde kaydırılmıştır.

Kaynak metindeki ilk üç dize hedef dile yer değiştirilerek aktarılmış ayrıca bu satırların hedef dildeki çevirisine kaynak metinde bulunmayan “doluydu” kelimesi eklenmiştir.

Dikkat çekici bir kaydırma ise kaynak metnin on ikinci dizesinde yer alan “تعشق - ölmek” fiilinin çevirmen tarafından hedef metne “vurulacaksınız” olarak çevrilmesidir. Bahsi geçen fiili şiirin örgüsü içinde “çok sevip acıdan ölmek, büyük acılar çekmek” hissiyatını verecek bir kelimeyle de hedef dile aktarmak bir diğer alternatif olabilirdi.

Kaynak metnin on altıncı dizesinde yer alan iki kelimelik “سبحان المعبود” yapısı belki de hedef dilin dizgesinde tam yer bulabilmek adına açılanarak “Aman ya Rabbi kırk bir kere maşallah” şeklinde uzun bir ifadeyle oluşturulmuştur.

Hedef metnin on sekizinci dizesine kaynak metinde bulunmayan “açtırır” kelimesi eklenirken; on dokuzuncu dizede bu durumun tam tersini görmekteyiz. Şiir eğer az kelimeyle çok şey anlatmaksa on dokuzuncu dizede “senin gökyüzün” yerine “gökyüzün” tercih edilip kelime ekonomisi yapılabilirdi.

Şiirin ses yapısına önemli katkılar sağlayan ve aynı zamanda anlamı pekiştiren yinelemeler ve ikilemelerden biri olan ve kaynak metinde yirminci dizede yer alan “مسدود” kelimesi ikilenmesine rağmen hedef dile çevrilmemiştir.

Kaynak metne körü körüne bağlılık, anlamsal veya dilbilgisel yapıyı hedef dile aynen aktarmaya çalışmak hedef metin okuyucusu tarafından anlaşılmazlıklara sebep olabilir. Belki de bu sebeple Er, kaynak metnin yirmi altıncı dizesinde hedef dile iki satırda aktarırken “مفقود - kayıp” kelimesini de şiirin bağlamına yakışan bir şekilde “yitiriyor yaşamını” şeklinde kaydırmıştır.

Deyimler çoğu zaman çeviride problemlere yol açabilmektedir. Kaynak metnin yirmi sekizinci dizesindeki “يطلب يدها” deyimini harfi çeviride “elini istiyor” anlamına gelmektedir ve hedef metne de bu şekilde aktarılmıştır. Oysaki hedef metin okuyucusu tarafından büyük ihtimalle şiirin örgüsü içinde bir parça havada kalması muhtemel bu deyim için çevrilirken “onunla evlenmek isteyen- ona talip olan” gibi açıklamalar da bulunabilirdi.

Hedef metinde dikkat çeken bir diğer husus ise kaynak metnin birçok yerinde geçen “مفقود” kelimesinin hedef metne anlamsal kaydırmalarla aktarılmasıdır. Bu kelime hedef metinde yirmi yedinci dizede “yaşamını yitirmek”, otuzuncu dizede “mal oluyor hayatına”, otuz üçüncü dizede “ölüyor” olarak yer almaktadır. Bu noktadan hareketle çevirmenin hedef dile odaklandığı söylenebilir.

Kaynak metinde otuz üçüncü dizede yer alan “بصر” fiili “birinin bir şeyi görmesini sağlamak, haberdar etmek”, “نجم” fiili ise “yıldızları incelemek, müneccimlik yapmak”

temel anlamlarını taşıırken, hedef metne tek fiil olarak “fala bakmak” olarak kaydırılmış ve kaynak metnin anlam yoğunluğundan bir parça da olsa uzaklaşmıştır.

Kaynak metnin otuz dört, otuz altı ve otuz sekizinci dizelerinde yer alan “أبدأ” kelimesi kaynak metnin ses örgüsüne önemli katkılar sağlarken hedef metnin bu bölümünde aynı ses örgüsü yaratılmamıştır.

Kaynak metnin kırk bir ve kırk ikinci dizelerinde yer alan “تظل” kelimesi hedef metinde kendine bir kez yer bulsa da bu durum hedef metnin anlamsal yapısını olumsuz etkilememiştir. Kaynak metnin son satırı ise hedef metinde iki satır olarak kaydırılmıştır.

Bütün bu değerlendirmelerden hareketle Rahmi Er’in çevirisinin gerek kaynak metni yansıtması gerekse hedef dilde okunabilir bir çevirisi olması hasebiyle kabul edilebilir ve yeterli olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ayrıca çevirmen üslubu ve çeviri şiirin estetikliği de tatminkâr düzeydedir.

Mehmet Şayır’ın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Kahve Falı

1. Oturdu gözlerindeki korkuyla
2. Bakıyor ters çevrilmiş fincanıma
3. Dedi ki
4. Evladım üzölme
5. Aşk var alın yazında
6. Evladım
7. Şehit olurlar
8. Ölürken yarin dini üzere ölenler
9. Fincanın ürkütücü bir dünya
10. Hayatın sefer ve savaş
11. Çok seveceksin evladım
12. Çok da öleceksin evladım
13. Aşık olacaksın dünyanın bütün kadınlarına
14. Ardından yenilmiş bir kral gibi geri döneceksin.
15. Hayatında evladım bir kadın var
16. Gözlerine bakmaya doyamazsın

17. Ağzı salkım gibi resmedilmiş
18. Gülüşleri müziktir ve gül
19. Ama senin göğün yağmurlu
20. Yolun kapalı mı kapalı
21. Çünkü sevdiceğin evladım
22. Tılsımlı bir sarayda uyuyor
23. Büyük bir sarayda evladım
24. İtler koruyor sarayı ve askerler
25. Kalbinin prensesi ise uyuyor
26. Odasına giren kaybolur
27. Onu babasından isteyen
28. Bahçesinin duvarından atlayan kayboluyor
29. Saç örgülerini çözmeye kalkan
30. Evladım
31. Kayboluyor...Kayboluyor

32. Çok fal baktım bundan önce çok da yıldız falı
33. Ama senin fincanın gibi
34. Bir fincana rastlamadım
35. Görmedim evladım
36. Hüznüne benzer bir hüznün
37. Alnına ebede denk aşkta
38. Hançer üstünde yürümek yazılmış
39. Sedefler gibi yalnız kalmak
40. Söğüt dalı gibi hüznünlü kalmak
41. Alnına yazılmış ebede dek
42. Demir almadan aşk denizinde yüzmek
43. Milyonlarca kez sevmek
44. Azledilmiş kral gibi geri dönmek (Şayır, t.y).

Şayır'ın oluşturduğu hedef metin, kaynak metindeki dize sayısını korumuştur. Serbest vezinle yaratılan hedef metin son satırlarında zengin kafiyeyle oluşturulmuştur. Kaynak

metnin geneline hâkim imgesel örgü hedef metinde yer almaktadır. Kaynak metindeki kelimeler birçok yerde farklı anlamsal kaydırmalarla çevrilmiştir. Hedef metin oluşturulurken eksiltmelerden ziyade eklemeler yapılmış, genel yapı itibariyle hedef dil odaklı bir çeviri metni yaratılmıştır.

Hedef metnin başlığı çevirmen tarafından “kahve falı” kaydırmasıyla aktarılmıştır. Oysaki kaynak metin başlığı doğrudan çevrildiğinde Türkçeye “falcı kadın” anlamına gelmektedir. Çevirmen burada belki de hedef metnin geneline hâkim olan fala dair içeriği hedef metnin başlığına yansıtarak hedef dilin okuyucularına içeriği sezdirmek istemiş olabilir.

Hedef metnin ilk beş dizesi okunduğunda “oturdu, bakıyor, dedi ki” fiillerinin ait olduğu şahıs/zamir net anlaşılamamaktadır. Yani bu eylemleri gerçekleştiren kimdir? Falcı mı? Fal baktıran mı? Kaynak metnin başlığının da hedef dile farklı bir kaydırmayla aktarılması da bu belirsizliği desteklemektedir. Oysaki kaynak metin okunduğunda bahsi geçen fiillerdeki eylemleri gerçekleştirenin “bir bayan” olduğu anlaşılmaktadır. İşte kaynak metnin dilbilgisel yapısından kaynaklanan buna benzer problemler hedef dilde anlaşılabilirliği etkilemektedir. Çevirmenin bu gibi durumlara dikkat ederek hedef dilin söz dizimine ya da dilbilgisel yapısına uygun aktarmalar yapması şiir çevirilerinde yeterlilik unsurunu üst seviyeye çıkaracaktır.

Dilbilgisel sapmaya bir başka örneği hedef metnin yedinci ve sekizinci dizelerinde görmekteyiz. Kaynak metinde “tekil” formdaki yapılar hedef metne “ölenler, olurlar” şeklinde çoğul formda aktarılmıştır.

Şiirin ses yapısını oluşturan ikilemeler ve yinelemeler hedef metnin on birinci ve on ikinci dizelerinde “evladım” olarak kendine yer bulmuştur.

Kaynak metnin on altıncı dizesindeki iki kelimelik “سبحان المعبود” yapısı, hedef metne “bakmaya doyamazsın” şeklinde aktarılmıştır. Metnin genel bağlamında, bu sapma anlamsal olarak hedef metinle uyumlu gözükmemektedir.

Hedef metnin yirmi birinci dizesindeki “çünkü”, yirmi beşinci dizedeki “ise”, otuz ikinci dizedeki “bundan önce” kelimeleri kaynak metinde olmamasına rağmen hedef metinde yoruma bağlı olarak yer almaktadır.

Bazı durumlarda kaynak metinde yer alan kelimelerin göndergesel anlamlarını baz alarak hedef dile aktarmak, açıklama yapmamak ya da yan anlamlara başvurmamak hedef metinde anlam yönünden karışıklıklara, şiir örgüsünün zayıflamasına sebep olabilir. Kaynak metnin yirmi altıncı, yirmi dokuzuncu ve otuz ikinci dizelerinde yer alan ve

3. Dedi:
4. Ey oğul...hüzünlenme
5. Bu aşk sana yazılmış
6. Ey oğul
7. Ölene denk tanıklar...
8. Aşka tapmaktan kim ölmüş
9. Fincanında...dünyanın korkusu dolu
10. Hayatında yolculuklar ve savaşlarla...
11. Çok seveceksin ey oğul...
12. Çok öleceksin ey oğul...
13. Unutulan bütün topraklara aşık olacaksın
14. Yenilen krallar gibi geri döneceksin.
15. Hayatınla, ey oğul, kadının...
16. Gözleri, suphanallah tapılacak cinsten
17. Ağzı bir salkım üzüm gibi resmedilmiş
18. Gülücüğü, gül musikisi
19. Ancak senin gökyüzün bulutlu...
20. Ve yolların..bir kapalı.. bir kapalı ki sorma
21. Ey oğul...kalbinin aşkıdır bu
22. Kasrın kulesinden uyuyan
23. Büyük bir kasir bu ey oğul
24. Köpekleri...ve askerleri dilsiz
25. Kalbin sultanıysa içinde uyuyor...
26. Kim girecek kaybolan taşlarından...
27. Surlara gömülen gözbebeklerini
28. Tırnaklarını kim çözecek belinden
29. Ey oğul
30. Kaybolan...kaybolan...kaybolan...

31. Birçok yıldız...görüyorum
32. Ancak...bir okumaya başlasam
33. Fincanı tıpkı senin fincanına benziyor
34. Aynısı bilsen ey oğul
35. Hüznü senin hüznün aynısı
36. Kaderleriniz bir...yürüdüğü yol aynı
37. Aşk dolu...hançerin keskin ağzında
38. Gölgesi bir sedef gibi
39. Gölgesi dizili hüznün gibi
40. Kaderiniz aynı uykuya dalmış
41. Denizde aşkınız kopan dalgalarda
42. Parçalanacak...milyonlarca defa...
43. Yenilen krallar gibi geri dönerek (Fındıkçı, 2008, s. 32-33).

Fındıkçı tarafından oluşturulan hedef metin kırk üç dizeden oluşmuş, kaynak metinde kırk beş olan dize sayısı değişmiştir. Kaynak metinde sık sık karşımıza çıkan kafiye hedef metinde kendine yer bulamamış, çevirmen serbest vezinli; kaynak metnin örgüsünde önemli işlevlere sahip kelimelerin sözcüksel sapmalardan ziyade çok farklı anlamlarla yüklü olduğu, hedef dil odaklı bir metin yaratmıştır.

Hedef metnin başlığı çevirmen tarafından “Fincanı Okuyan Kadın” şeklinde oluşturulmuştur. Bu oluşturma kaynak metnin başlığına baktığımızda bire bir çeviriye yakındır. Ancak kaynak metne körü körüne bağımlı olmak ve dilbilgisel yapıyı hedef dile aynen aktarmaya çalışmak, hedef metnin okunabilirliğini azaltan unsurlardandır ve burada da böyle bir durum söz konusudur.

Hedef metnin ilk iki dizesinde “ters çevrilmiş bir fincana umutlanarak bakan ve gözlerinde ansızın bir korku beliren” bir kişinin tasvir edildiğini okuyoruz. Bu satırlardaki “umutlanmak- korkmak” fiilleri şiirin örgüsü içinde çelişmektedir. Yani ters çevrilmiş bir fincana umutlanarak bakan biri neden korksun? Fincanın içine bakıp korksa daha mantıklı olur. Buradaki sorun “تأمل” fiilinin temel anlamı olan “ dikkatlice incelemek- bakmak” yerine “ umutlanmak” olarak aktarılmasıdır. Öyle anlaşıyor ki çevirmen kaynak metni yeterince özümseyebilseydi bunu fark eder ve daha hedef metnin ilk dizelerinde kelimeler arası bağdaşıklık ve tutarlılıktan uzaklaşmamış olurdu.

Hedef metnin on beş ve kırk dördüncü dizelerinde çevirmen “krallar” kelimesini tercih ederek, kaynak metindeki tekil formu, çoğul forma dönüştürmüştür.

Kaynak metnin on altıncı dizesindeki iki kelimelik “سبحان المعبود” öbeği “suphanallah tapılacak cinsten” şeklinde hedef metnin kültürel dizgesine uygun, başarılı bir şekilde aktarılmıştır.

Kaynak metnin kırk, kırk bir, kırk beşinci dizelerindeki “تظل - تظل - ترجع” fiilleri hedef metne “gibi-gibi-dönerek” şeklinde mastar ve bağlaç formlarında ve sözcüksel sapma boyutunun dışında çok farklı anlamlar yüklenerek çevrilmiştir.

Kaynak metinde iki ayrı kelime olarak yer alan “موسيقى و ورود” öbeği, hedef metne “gül musikisi” şeklinde tamlama olarak aktarılmış, kaynak metnin yapısal formunun dışına çıkılarak alışılmamış bağdaştırma yaratılmıştır.

Bir şiirin en önemli öğelerinden biri olan sözcük ekonomisi hedef metnin yirminci dizesinde göz ardı edilerek “ gökyüzün” yerine “senin gökyüzün” tercih edilmiştir.

Dikkat çeken başka bir nokta ise kaynak metnin yirminci dizesinde yer alan وطريقك و طريقك دizesinin hedef metne “ve yolların...bir kapalı...bir kapalı ki sorma” şeklinde aktarılmasıdır. Kaynak metindeki yineleme olarak yer alan bu yapı, hedef metinde günlük konuşma dilindeki pekiştirme formundadır. Başarılı bir kaydırma olduğu söylenebilir ancak bu kaydırmanın şiirsel ritme uygun olup olmadığı tartışmaya açıktır.

Kaynak metnin yirmi beşinci dizesindeki “وأميرة قلبك نائمة” isim cümlesi, hedef metne “kasrın kulesinde uyuyan” şeklinde sıfatlaştırılmış eksilteli anlatım olarak ve yargı içermeyecek şekilde aktarılmıştır. Bu durum kelime düzeyinde bir anlam yitimine sebebiyet vermiştir.

Şiir, dilbilgisel çerçeveden baktığımızda diğer yazın türleri gibi bir metindir ama şiir örgüsünde kelimeler arası bir tutarlılık, bağdaşıklık olmalıdır. Şiirin ses yapısını oluşturan yinelemeler/ikilemeler de bağlamda önemli bir rol oynarlar. Kaynak metnin otuz ikinci dizesinde yer alan ve iki kez yinelenen “مفقود - kayıp” kelimesi hedef metnin otuz birinci dizesinde “kaybolan...kaybolan...kaybolan...” şeklinde üç kez tekrarlanmıştır. Göndergesel anlam bağlamında çeviri doğrudur ancak şiirin genel bağlamına uymamıştır; anlaşılmaz, okuyucuların zihnini gereksiz yere kurcalayan bir hale dönüşmüştür.

Her dil başka bir dille etkileşim içindedir ve bunun doğal bir sonucu olarak diller arası kelime alış-verişi olması doğaldır. Türkçeye de Arapçadan giren binlerce kelime vardır. Bu

kelimelerin bazıları Arapça okunuşlarıyla dilimizde bir anlam ifade ederken bazıları etmemektedir. Kaynak metnin yirmi ikinci dizesinde yer alan “قصر” kelimesi hedef metne Arapça okunuşuyla “kasir” şeklinde aktarılmıştır ve birçok Türk okuyucu için anlaşılma bir kelime ortaya çıkmıştır.

Kaynak metnin yedinci dizesindeki “شهداء – şehitler”, hedef metne “tanıklar”; kaynak metnin on üçüncü dizesindeki “نساء - kadınlar” hedef metne “unutulan”; kaynak metnin on dokuzuncu dizesindeki “مطرة - yağmurlu” hedef metne “bulutlu”; kaynak metnin yirmi dördüncü dizesinde “تحرس - koruyor” hedef metne “dilsiz”; kaynak metnin yirmi altıncı dizesindeki “حجرتها - onun odası” hedef metne “taşlarından” ; kaynak metnin kırk beşinci dizesindeki “تحب - sevmek” hedef metne “parçalanarak” şeklinde aktarılmıştır. Bunlar kelime düzeyinde yapılan ve aşırı sapma bile diyemeyeceğimiz, tamamen çevirmenin yanlış okumasından kaynaklanan hatalardır.

“Surlara gömülen gözbebeklerini,
Tırnaklarını kim çözecek belinden,
Birçok yıldız görüyorum,
Ancak bir okumaya başlasam
Kaderiniz aynı uykuya dalmış
Denizde kopan dalgalarda”

dizeleri (hedef metin 27, 28, 33, 34, 42 ve 43. dizeler) kaynak metinde hiç olmayan, adeta çevirmen tarafından yazılmış, yanlış okumayla bile açıklanamayacak boyutta hatalarla örülmüş yeni bir şiirin dizeleridir. Bu durum, içeriksel eşdeğerlikten tamamen uzaklaşmaya sebep olmuş, yoruma dayalı, kaynak metindeki imgeselliği yansıtmayan, şiirin simgeselliğini yok eden, hedef dilde bir nebze okunabilir olsa da kaynak metninden çok farklı bir hedef metni ortaya çıkarmıştır.

Metin Fındıkçı’nın ürettiği hedef metni, yirminci dizeye kadar kabul edilebilir bulsak da bu dizeden sonra hedef metin, kaynak metinden bambaşka bir hal almıştır ve bundan ötürü çeviri metnin son yirmi üç dizesi ne kabul edilebilir ne de yeterlidir.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi-2

Şiir Adı :Tavku'l-Yâsemîn

Şair Adı :Nizâr Kabbânî

طوق الياسمين

1. شكراً...لطوق الياسمين
2. وضحكت لي...وظننت أنك تعرفين
3. معنى سوار الياسمين
4. يأتي به رجل إليك
5. ظننت أنك تدركين
6. وجلست ركن ركين
7. تتسرحين
8. وتنطقين العطر من قارورة وتدمدمين
9. لحناً فرنسي الرنين
10. لحناً كأيامي الحزين
11. قدماك في الخف المقصب
12. جدولان من الحنين
13. وقصدت دولاب الملابس
14. تقلعين...وترتدين
15. وطلبت أن أختار ماذا تلبسين
16. أفلي إذن؟
17. أفلي أنا تتجملين؟
18. ووقفت...في دوامة الألوان ملتهب الجبين
19. الأسود المكشوف من كتفيه
20. هل تتردين؟
21. لكنه حزين
22. لون كأيامي الحزين

23. ولبسته
24. وربطت طوق الياسمين
25. ظننت أنك تعرفين
26. معنى سوار الياسمين
27. يأتي به رجل إليك
28. ظننت أنك تدركين
29. هذا المساء
30. بحانة صغري رأيتك ترقصين
31. تتكسرين على زنود المعجبين
32. تتكسرين
33. وتدمدمين
34. في أذن فارسك الأمين
35. لحناً فرنسي الرنين
36. لحناً كأيامي الحزين
37. وبدأت أكتشف القين
38. وعرفت أنك للسوى تتجملين
39. وله ترشين العطور
40. وتقلعين
41. وترتدين
42. ولحت طوق الياسمين
43. في الأرض.. مكتوم الأنين
44. كالجثة البيضاء
45. تدفعه جموع الراقصين
46. ويهم فارسك الجميل بأخذه
47. فتمانعين
48. وتقهقهين

49. لا شيء يستدعي انحاء

50. "ذاك طوق الياسمين" (Kabbânî, 1983, s. 92-93)

Şiirin konusunu platonik aşk oluşturmaktadır. Şairin varsayımlarına dayalı ifadelerinde ümit etme duygusu belirgin olsa da şiirin genelinde karamsar duygulardan hüznün ve hayal kırıklığı hâkimdir.

Yasemin gerdanlık, idealize edilmiş sevgili tipinin sahip olması gereken soyut değerlerin simgesidir. Yasemin çiçeği, evlerde süs bitkisi olarak kullanılan, çok sıcak ve soğuğa dayanıklı olmayan, aydınlık ve havadar mekânları seven ve dikkatli bakım gerektiren hassas bir bitkidir. Şairin yasemin çiçeğinin bu özelliklerinden hareketle zihninde tasavvur ettiği sevgili de yasemin çiçeğine benzetilmektedir.

Şiirin sevgilinin siyah elbiseyi giymesinin ve yere düşen yasemin gerdanlığı göz ardı etmesinin ifade edildiği dizelerinde de tasavvur edilen sevgili tipiyle gerçekte var olan sevgili tipinin farklı değerlere sahip olduğu imgesine yer verilmektedir. Aynı zamanda sevgilinin giydiği siyah elbise, karanlığı çağrıştırması nedeniyle ilişkilerinin akıbetini ve geleceğini simgelemektedir. Şair şiirde saç, parfüm, simli terlik, elbise dolabı gibi unsurları hem tasvir unsuru olarak kullanmış hem de bu unsurları yüceltilmiş nesneye dönüştürmüştür. "Sadık şövalye" ifadesi şairin karşılıksız aşkının simgesidir. Sevgilinin kahkahası da acımasızlık duygusunun ve şairin duygularının itibarı nazara alınmamasının simgesidir. Şairin yere düşen yasemin gerdanlığı nefesi kesilmiş beyaz bir cesede benzetmesi de şairin sevgilinin içinde bulunduğu durum karşısında hissettiği dehşetin ve sevgisine karşılık bulamamasından dolayı yaşadığı hayal kırıklığının sembolüdür. Şiirde yalın konuşma dili kullanılmaktadır. Şiir vezin bakımından serbest bir şiirdir. Üslup olarak da şiirde iç konuşma üslubu kullanılmıştır. Soyut anlatımdan uzak, kısa dizelerle oluşturulmuş şiirde dize tekrarları ve aynı sesin sık kullanımıyla oluşturulmuş yoğun bir sessel örgü vardır. Şiir elli dizeden oluşmaktadır.

Şerafettin Yıldız'ın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Yasemin Gerdanlık

1. Teşekkürler... yasemin gerdanlık için
2. Ve bana güldün... sandım ki biliyorsun
3. Bir erkeğin sana verdiği
4. Yasemin bileziğin anlamını

5. Sandım ki farkındasın...
6. Sakin bir köşeye oturdun
7. Saçlarına şekil vermeye
8. Bir şişeden parfüm damlatmaya
9. Fransız melodili bir ezgi
10. Günlerim gibi hüzünlü bir ezgi
11. Mırıldanmaya başladın
12. Simli terlikteki ayakların
13. İki özlem kanalı
14. Sonra elbise dolabına yöneldin
15. Birini çıkarıp birini giymeye başladın
16. Ve ne giyeceğini seçmemi istedin
17. halde benim için mi?
18. Benim, benim için mi güzelleşiyorsun?
19. Renklerin girdabında alnım ateşler içinde kalakaldım
20. Omuzları açık siyah olan
21. Karar mı veremiyorsun?
22. Tabi ya o, hüzünlü bir renk
23. Günlerim gibi hüzünlü bir renk
24. Sen ise onu giydin
25. Ve yasemin gerdanlığı taktın
26. Sandım ki biliyorsun
27. Bir erkeğin sana verdiği
28. Yasemin bileziğin anlamını
29. Sandım ki farkındasın...
30. Bu akşam...
31. Küçük bir meyhanede gördüm seni, dans ediyor
32. Hayranlarının kollarında kırıttıyor
33. Kırıttıyordun
34. Sadık şövalyen kulağına
35. Fransız melodili bir ezgi

36. Günlerim gibi hazin bir ezgi...
37. Mırıldanıyordun
38. Gerçeği anlamaya başladım
39. Anladım ki meğer bir başkası için süsleniyormuşsun
40. Onun için parfüm sıkıyor...
41. Birini çıkarıyor...
42. Birini giyiyormuşsun...
43. Yasemin gerdanlığı fark ettim
44. Yerde... nefesi kesilmiş
45. Beyaz bir ceset gibi
46. Dans edenlerin hepsi onu iletiyor
47. Yakışıklı şövalyen onu yerden almaya çalışıyor...
48. Oysa sen engel oluyor...
49. Kahkaha atıyordun...
50. “Eğilmene degecek bir şey değil
51. O, sadece yasemin gerdanlık” (Yıldız, 2010, s. 179-192).

Kaynak metinde elli dizeden oluşan şiir, hedef metinde elli bir dizedir. Çevirmen, kaynak metindeki sekizinci dizenin son kelimesini hedef metnin on birinci dizesinde yer vermiş ve bu sebeple çevrilen şiirin dize sayısı artmıştır.

Kaynak metnin geneline hâkim olan kafiye ve bolca kullanılan “nun” harfiyle yaratılmış aliterasyon hedef metinde yer almamış; hedef metin kafiyesiz bir biçimde oluşturulmuştur.

Kaynak metni oluşturan kelimelerin hedef metne aktarılması esnasında eklemeler, açıklamalar yapılmıştır. Kaynak metinde kullanılan dil yapısı, imgeler, benzetmeler, alışılmamış bağdaştırmalar hedef metne büyük ölçüde yansıtılmıştır.

Kaynak metninde yer alan üçüncü ve dördüncü dizeler hedef metinde yer değiştirmiştir. Bu değişimin sebebi olarak da Arapça-Türkçe söz diziminin farklılığı gösterilebilir.

Kaynak metinde yedinci ve sekizinci dizelerdeki “تتطيق ve تتسرحين ve تدممين” fiilleri Arapçada geniş-şimdiki zaman eylemleri bildiren fiillerdir ve kaynak metin şiir örgüsünde ardışıklık bildirmektedir. Bu fiiller hedef metne mastar olarak (damlatma-şekil verme-mırıldanma) aktarıldıktan sonra “başladın” fiiline bağlanmışlardır ve sanki bu durum da kaynak metindeki ardışıklık durumunu yansıtamamıştır.

Kaynak metinde bolca kullanılan “و” bağlacı hedef metne bazen “sonra”, bazen de “ise” şeklinde çevrilirken birçok yerde de (kaynak metin kırk, kırk bir, kırk iki, kırk altı, kırk dokuz) göz ardı edilmiştir.

Kaynak metnin on dördüncü dizesi sadece iki fiilden oluşmasına rağmen hedef metinde aynı dize “birini çıkarıp birini giymeye başladın” şeklinde uzun bir açıklamayla yer almıştır. Çevirmen muhtemelen her hangi bir anlam yitimini önleyip, hedef dilde anlaşılabilirliği üst seviyeye çekmek istemiş olabilir. Aynı şekilde kaynak metnin on yedinci dizesi hedef dile “benim, benim için mi güzelleşiyorsun” şeklinde başarılı bir yinelemeyle hedef kültüre uygun bir biçimde aktarılmıştır.

Kaynak metin yirmi birinci dizesindeki alışılmamış bağdaştırma olan “hüzünlü renk” söz öbeği hedef dile aynen aktarılırken “لكنه” kelimesi hedef dilin günlük konuşma diline yakın bir biçimde “tabi ya o” olarak çevrilmiştir.

Kaynak metnin otuz bir ve otuz üçüncü dizelerindeki “تتكسرين ve تدممين” fiilleri geniş zaman yapısında olmalarına rağmen hedef metne – dili geçmiş zaman olarak aktarılmıştır ve dilbilgisel açıdan hedef metnin bütünündeki zamansal tutarlık ve bağdaşıklıkla sağlanmasına katkıda bulunulmuştur. Ayrıca hedef metnin otuz ikinci dizesinde fiil, hedef ve kaynak dillerin söz diziminden kaynaklanan farklılıklardan dolayı hedef metnin otuz yedinci dizesine kaydırılmıştır.

Kaynak metnin otuz sekizinci dizesi hedef dile aktarılırken “meğer” kelimesi fazladan eklenmiştir ve şiirin genel özelliklerinden biri olan “az sözle çok şey anlatma” ilkesinden uzaklaşmıştır. Aynı şekilde kaynak metnin kırk yedinci dizesi çevrilirken “oysa”, ellinci dizesi çevrilirken de “sadece” kelimeleri hedef metne ilave edilmiştir.

Noktalama işaretleriyle ilgili dikkat çekici bir husus ise kaynak metinde olmamasına rağmen (otuz dokuzuncu, kırkıncı, kırk birinci dizeler) hedef metinde üç nokta (...) sık sık kullanılmıştır.

Yaratılan hedef metinde, özgün şiirin koşuk biçimi olduğu gibi aktarılmaya çalışılırken, yapılan eklemelerle hedef dil odaklı bir çeviri anlayışı oluşturulmuştur denilebilir. Kaynak metnin örgüsü içinde önemli işlevsel kelimelerde herhangi bir eksiltmeye gidilmemiştir. Kaynak metne hâkim imgeler de başarılı bir şekilde hedef dilde oluşturulmuştur.

Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Katkat Yasemin

1. Teşekkür ederim...
2. Kat kat Yasemin
3. Bana güldüğün için...
4. Biliyorsun sandım sendeki
5. Yasemindeki surun anlamını
6. Sana gelen adımlarımı kestiğini
7. Biliyorsun sandım düşmanın geldiği yeri
8. ...olgunluğunda olgunca oturur
9. Taranırsın
10. Tomurcuğu koparırsın durduğu yerden
11. Ve pişman olursun
12. Sesin yankır ve atım ürker
13. Hüzünlü günlerim yanlış anlaşılır
14. Yaklaştırır senin çıplak kamışına
15. Organımdaki arzuyu
16. Kırarsın elbise dolabında
17. Sökersin ...ve dönersin
18. Ve ona ne giyeceğini anımsatırsın
19. Eğer sönüp batmasa
20. Ve yakalarım...alnında yanıp sönen renklerin devamını
21. Ancak renkler hüzünlü
22. Renkler günlerim gibi hüzünlü
23. Ve giyersin...kat kat cesur yasemini
24. Biliyorum sandık sendeki...
25. Yasemindeki surların anlamını
26. Sana gelen adımlarımı kestiğimi
27. Biliyorsun sandım düşmanın geldiği yeri
28. Bu akşam...
29. Dans ederken gördüm çocuk arzunla

30. Kırarsın defnelerini keyfince
31. Kırarsın...
32. Ve pişman olursun
33. Emin eldeyse atın kulakları
34. Yankısı anlaşılır atımın
35. Yanlış anlaşılır hüznü günlerim gibi...
36. Ve başlar açıklamaya inanç
37. Ve tanıdım sende yaptığı güzelliği
38. Ve onlara serpersin arpayı...
39. Ve sökersin...ve dönersin...
40. Öfkeyle dolduruyorsun kat kat yasemini
41. Toprakta gizli üzgün gizi
42. Dokunur gibi beyaza...
43. İterek bütün dans edenleri
44. Bir suskunluk alır atı kuşkulandıkça...
45. Engellendiğinde...
46. Kahkahalarla...
47. “Hiçbir şey yok mutlu edecek
48. Kat kat yaseminle” (Fındıkçı, 2000, s. 46-47).

Kaynak metinde elli olan dize sayısı hedef metinde kırk sekizdir. Kaynak metindeki on yedi, on dokuz ve yirminci dizeler nedense hedef metinde yer almamaktadır.

Kaynak şiirin başlığı hedef dile “Kat Kat Yasemin” olarak çevrilmiştir. Oysaki “طوق” kelimesi gerek göndergesel gerekse yan anlam olarak bu tür bir manaya sahip değildir. Daha başlıkta yapılan bu aşırı yorumlama başlık-metin ilişkisini zihinlerinde oluşturmaya çalışan hedef dil okuyucularını yanıltacaktır.

Hedef metne biçimsel olarak baktığımızda; kaynak metnin birinci ve ikinci dizesinin hedef metinde dört dize olarak oluşturulduğunu görmekteyiz. Çevirmen, kaynak metnin biçimine dikkat etmemiştir.

Her çevirmen kendi algı ve yorumuna göre hedef dilde yarattığı metne bazı uygun kelimeler, sesler, göstergeler, dizimler bulmaya çalışabilir fakat bu, orijinal metne biçimsel, dilsel, anlamsal yönlerden ihanet eder bir şekilde olmamalıdır. Hedef metnin

altıncı dizesindeki “kestiğini”, yedinci dizesindeki “düşmanın geldiği yeri”, on üçüncü dizesindeki “yanlış anlaşılır”, on dördüncü dizesindeki “çıplak”, on dokuzuncu dizesindeki “eğer sürüp batmasa”, yirmi altıncı dizesindeki “adımlarını kestiğini”, yirmi dokuzuncu dizesindeki “çocuk arzunla” söz öbekleri tamamen çevirmen tarafından oluşturulmuştur. Bu durum da kaynak metni hiç yansıtmadığı gibi hedef dilin ruhuna da uymayan anlamsız, belirsiz bir şiirin yaratılmasına sebep olan unsurlardan biri olmuştur.

Hedef metinde karşımıza çıkan en büyük problem ise çevirmenin yanlış okumalarından kaynaklanmaktadır. Kaynak metnin birinci dizesindeki “طوق - gerdanlık” hedef metnin ikinci dizesinde “katkat”; kaynak metnin üç ve yirmi altıncı dizesindeki “سوار - bilezik” hedef metnin beş ve yirmi beşinci dizesinde “sur”; kaynak metnin dördüncü dizesindeki “رجل - adam” hedef metnin altıncı dizesinde “adım”; kaynak metnin altıncı dizesindeki “ركن ركين – sakın bir köşe” hedef metnin sekizinci dizesinde “olgunluğunca olgunca”, kaynak metnin sekizinci dizesindeki “تنطيق العطر – parfüm sıkarsın” hedef metnin onuncu dizesinde “tomurcuğu koparır”, kaynak metnin sekizinci dizesindeki “تدممين – mırıldanırsın” hedef metnin on birinci dizesinde “pişman olmak”, kaynak metnin on üçüncü dizesindeki “قصدت – yöneldin” hedef metnin on altıncı dizesinde “kırarsın”, kaynak metnin on birinci dizesindeki “المقصب – simli ” hedef metnin on birinci dizesinde “kamışlı (erkeklik organı kastediliyor) ”, kaynak metnin on birinci dizesindeki “قدمك – ayakların” hedef metnin on dördüncü dizesinde “yaklaştırır”, kaynak metnin on dördüncü dizesindeki “وترتدين ثقلعين – giyersin-çıkarırsın” hedef metnin on yedinci dizesinde “dökersin”, kaynak metnin on sekizinci dizesindeki “وقفت – ve durdum” hedef metnin yirminci dizesinde “yakalarım”, kaynak metnin otuz ikinci dizesindeki “تتكرسين – kırıtmak” hedef metnin otuz birinci dizesinde “kırmak”, kaynak metnin otuz üçüncü dizesindeki “تدممين – mırıldanmak” hedef metnin otuz ikinci dizesinde “pişman olmak”, kaynak metnin otuz dördüncü dizesindeki “فارسك – süvarin/binicin” hedef metnin otuz üçüncü dizesinde “atın”, kaynak metnin otuz dokuzuncu dizesindeki “ترشين العطر – koku süresin” hedef metnin otuz sekizinci dizesinde “serpersin arpayı”, kaynak metnin kırk üçüncü dizesindeki “مكتوم – kesilmiş, suskun” hedef metnin kırk birinci dizesinde “gizli”, kaynak metnin kırk üçüncü dizesindeki “الأنين – inilti ” hedef metnin kırk birinci dizesinde “üzgün”, kaynak metnin kırk dördüncü dizesindeki “كالجثة – ceset- ölü gibi” hedef metnin kırk ikinci dizesinde “dokunur” olarak sözcüksel sapma diyemeyeceğimiz boyutta farklı anlamlar yüklenerek çevrilmiştir. Bundan dolayı da kaynak metnin kültürel artalanı, anlamsal boyutu, imgesel örgüsü, kaynak metni oluşturan kelimelerin bağdaşıklık-tutarlılık

ilişkisi yerle bir edilmiş; kaynak metindeki imgelerin zihinlerde yarattığı çağrışımsal anlamlar hedef metne yansıtılamamıştır.

Ayrıca çevirmenin kaynak dile yeterince hâkim olmamasından kaynaklanan aşırı yorumlamalar da hedef metinde yer almaktadır. Kaynak metnin yirmi birinci ve yirmi ikinci dizelerindeki kelimelerin anlamları hedef metne doğru aktarılmakla birlikte dilbilgisi bağlamında birtakım sorunlar vardır. Hedef metnin yirmi birinci dizesinde dile getirildiği gibi “renkler hüznü” değildir, “o hüznün rengidir”. Ayrıca kaynak metin otuz yedinci dizedeki “بدأت” “ben başladım” anlamındadır hedef metnin otuz altıncı dizedeki “o başlar” değildir, kaynak metin kırk beşinci dizede dans edenler gerdanlığı itmektedir, hedef metnin dördüncü dizesinde gülen kişi/nesne gerdanlık değil şiirdeki kadındır. Bütün bunlar kaynak dili iyi bilmemekten kaynaklanan basit ama hayati önem taşıyan unsurlardır.

Kaynak metnin sessel kayıplar yaşamadan hedef metne aktarılması aşılması zor, büyük bir problemdir ve bu şiirde de çevirmen bu sorunu aşamamıştır.

Tüm bunlardan dolayı Fındıkçı tarafından oluşturulan hedef metnin ne kaynak dil, ne de hedef dil odaklı olduğunu söyleyemeyiz. Burada karşımıza çıkan metin büyük ölçüde çevirmenin kendi iç dünyasını yansıtmaktadır ve kaynak metinden sadece kırıntılar içermektedir, yetersiz ve kabul edilemez bir metindir.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -3

Şiir Adı :Vechun Yelsa’

Şair Adı :Muhammed Bennîs

وجه يلسع

1. كنت بين يدي والدي
2. وقد أمرني بكتاب أكتبه
3. فلمحت عيني امرأة قطّعتني حبها
4. لم أملك نفسي
5. رميت الكتاب
6. وبادرت نحوها

7. مُجَّتْ أَبِي

8. وطافت به الظنون

9. ثم انجذبتُ إلى عقلي

10. مسحْتُ وجهي

11. عدتُ

12. واعتذرتُ (Bennîs, 2009, s.80)

Şiir, hayatın kısa bir zaman diliminde yaşanılanları anlatmaktadır. Şiirdeki çocuk, babasının dizinin dibinde mektup yazarken hayale dalmıştır. Hayalinde gördüğü güzel kıza birden vurulan çocuk, kızın yüzü tarafından adeta sokulmuş ve gerçek dünyaya dönmüştür. Şiir on iki dizeden oluşmaktadır. Büyük bölümü iki-üç kelimelik dizeler olmasına rağmen öz ve yoğun bir anlatım vardır. Kafiyesiz, serbest tarzda yazılmıştır.

Mehmet Hakkı Suçin'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Sokan Bir Yüz

1. Önünde duruyordum babamın
2. Bir mektup yazdırıyordu bana
3. Kalbimi paralayan bir kadın gördüm o sırada
4. Tutamadım kendimi
5. Attım mektubu bir kenara
6. Ona doğru koştum
7. Dona kaldı babam
8. Kafasında sorular
9. Cezp etti aklım beni
10. Sildim yüzümü
11. Döndüm geri
12. Ve özür diledim (Suçin, 2015, s. 69).

Suçın tarafından oluşturulan hedef metin, kaynak metindeki dize sayısını korumuştur. Kaynak metinde olduğu gibi, hedef metin de serbest kafiyeyle yazılmıştır.

Kaynak metnin başlığındaki “يَلْسَع” fiili, “yılan, akrep sokması, söz ile iğnelemek, yanmak” anlamlarına gelirken çevirmen birinci anlamı kullanmayı tercih etmiştir.

Kaynak metnin ikinci dizesindeki “أمرني- bana emretti” fiili bir sonraki kelimeyle bütünleştirilip hedef metne “yazdırmak” olarak kaydırılmıştır.

Hedef metnin üçüncü dizesinde hem eksiltme hem de ekleme görülmektedir. Kaynak metindeki “حبها” kelimesi hedef metinde eksiltilirken; aynı dizeye kaynak metinde olmayan “kalbimi” kelimesi eklenmiştir. Aynı satırdaki “قَطَّع” fiili çevirmen tarafından hedef metne göndergesel anlamı olan “parçalamak-paramparça etmek” olarak değil de “ paralamak” olarak çevrilmiştir. Bu durum çevirmenin hedef dil dizgesindeki şiir diline hâkimiyetine dair ipucu vermektedir.

Kaynak metin yedinci dizedeki “بُهِتَ” şaşakalmak” fiili hedef dil dizgesinde duyguyu artıracak biçimde “dona kaldı” olmuştur.

Kaynak metnin sekizinci dizesindeki kelimeler “kuşatmak, sarmak ve şüpheler, sanılar” göndergesel anlamlarına sahipken çevirmen tercihi “kafasında sorular” olmuştur. Bu durum hedef metnin şiir örgüsü içinde kelimeler arası bağdaşıklık ve tutarlılığa uygundur.

Hedef metnin dokuzuncu dizesi “cezbetti beni aklım” söz öbeğidir. Bu öbek, hedef dil olan Türkçede pek anlaşılamayan bir ifadedir ve okuyucuların zihninde soru işareti bırakabilir. Bu dize için “ aklım başıma geldi” bir öneri olabilir.

Hedef metnin on ve on birinci dizelerin devrik cümle şeklinde oluşturulması şiirin ritmine katkı sağlamıştır.

Suçın tarafından yaratılan hedef metin, kaynak metnin içeriğini korumakla beraber hedef dile yakın durmaktadır. Herhangi bir anlam yitimine yer vermeden, kaynak metnin duygusallığı, zihinde canlandırdığı imgeler hedef metinde de yaratıldığından hem yeterlidir hem de kabul edilebilirdir. Ayrıca kaynak metnin estetik değeri, şairin üslubu da bozulmaksızın hedef metne aktarılmıştır.

Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Sokan Yüz

1. Annemin elleri arasındaydım

2. Ömrüm yazı yazmaya erişinceye dek
3. Gözlerimi açtığımda kadının aşkı kesti
4. Benliğime sahip çıkamadan
5. Kitabı bittirdim
6. Eve sığınan
7. Övgüsü benimle dolu
8. Onunla doldu sandım
9. Sonra aklıma çarpıldım
10. Yüzümü sildim
11. Eksiklerimi sayarak
12. Sayarak (Fındıkçı, 2008, s. 91).

Fındıkçı, kaynak metinde on iki olan dize sayısını korumuştur ve hedef metni oluştururken serbest kafiyei benimsemiştir. Kaynak metnin geneline hâkim geçmiş zaman anlatımı hedef dilde korunmuş, eklemelerden ve eksiltmelerden uzak durulmuştur.

Kaynak metnin başlığı içerdığı kişileştirmeyi yansıtır bir şekilde hedef metne aktarılmıştır. Hedef metnin birinci dizesinde çevirmenin yanlış okumasından kaynaklanan aşırı sapma vardır. Kaynak metnin birinci dizesindeki “والدي-babam” kelimesi hedef metne “annem” olarak çevrilmiştir. Bu durum kaynak şiirin baba-oğul arasındaki bir anlık geçenleri anlatan olay örgüsünü yıkmış, okuyucuyu başka bir boyuta çekmiştir.

Hedef metnin ikinci dizesi, kaynak metinde olmayan tamamen çevirmen tarafından yaratılmış yeni bir söz öbeğidir ve kaynak metnin anlamsal bütünlüğüyle alakası yoktur.

Hedef metnin üçüncü dizesindeki kelimeler teker teker okunduğunda temel anlamları bakımından doğrudur. Yani “göz-kadın-aşk-kesmek” kelimeleri kaynak metin üçüncü dizide vardır. Ancak bu kelimeler hedef metinde cümle oluşturduklarında sözdizimsel ve anlamsal açıdan yanlış bir birliktelik oluşturmuşlardır.

Hedef metin beşinci dizedeki “bittirdim” edilgen yapıli fiil hedef dil Türkçede pek kullanılmayan adeta “sırıtan” aşırı bir yorumlamadır. Bu kelime, sehven de yazılmış olabilir.

Hedef metnin altıncı, yedinci ve sekizinci dizeleri tamamen çevirmence yeniden yazılmış, kaynak metinle alakası olmayan dizelerdir. Çevirmen, hedef dilin kültürünü, yazın geleneğini, dilbilgisel yapısını, okuyucu beklentilerini göz önünde bulundurup bir takım ekleme-eksiltmelere başvurabilir ama bütün bunlar kaynak metnin ruhunu zedelemekten olmalıdır. Bahsi geçen dizelerde ise anlamsal bir yıkım vardır, kaynak metnin şairi hedef metinde adeta “öldürülmüştür”.

Hedef metnin dokuzuncu dizesindeki “sonra aklıma çarpıldım” söz öbeği Türkçede okuyucunun pek de anlamayacağı türde bir dize olarak göze çarpsa da kaynak metindeki dizeden bir şeyleri barındırmaktadır.

Kaynak metnin on bir, on iki ve on üçüncü dizeleri şiirdeki duygusallığı, mahcubiyeti okuyucuya yaşatan fiil cümleleriyle kurulmuş dizelerdir. Şiirin olay örgüsü içinde “yüzünü silip geri dönen ve özür dileyen” biri vardır. Aynı dizeler hedef metne “eksiklerini sayarak yüzünü silen” biri olarak aktarılmıştır ve abes bir durum ortaya çıkmıştır.

Çevirmenin en başta yanlış okumalarından ve kaynak dille ilgili yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar çevirmeni hedef dilde yeni bir şiir oluşturmaya zorlamış gibi gözükmektedir. Ama bu oluşturulan yeni şiir de kendi içinde örgüsel, imgesel, anlamsal, bağdaşıklık ve tutarlılık açılarından bakıldığında kaynak metni yansıtmamakta sadece birkaç kırıntı barındırmaktadır. Fındıkçı tarafından oluşturulan hedef metni okuyarak, şairin üslubu ve şiirin estetik değerini değerlendirmek okuyucusunu yanlış sonuçlara götürecektir.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -4

Şiir Adı :Len Ebi’a Hubbeh

Şair Adı :Fedvâ Tûkân

لن أبيع حبه

1. أي صدفه

2. صدفه كالحلم حلوة

3. جمعنا ههنا في هذه الأرض القصية

4. نحن روحان غريبان ههنا

5. ألفت ما بيننا

6. ربة الفن، وقد طافت بنا
7. فإذا روحان غنوة
8. سبحت في لحن (موزارت) ودنياه الغنية
9. قلت : في عينيك عمق،
10. أنت حلوة
11. قلتها في رغبة مهموسة الجرس
12. فما كنا بخلوة
13. وبعينيك نداء
14. وبأعماقي نشوة
15. أي نشوة
16. أنا أنثى، فاغترف للقلب زهوة
17. كلما دغدغه همسك : في عينيك عمق
18. أنت حلوة
19. أنا يا شاعر لي في وطني
20. وطني العالي حبيب ينتظر
21. انه ابن بلادي لن أضيع
22. قلبه
23. انه ابن بلادي لن أبيع
24. حبه
25. بكنوز الأرض
26. بالأنجم زهراً
27. بالقمر
28. غير اني تعتري قلبي نشوة
29. حينما تطفو ظلال الحب في عينيك
30. أو تومض دعوة
31. أنا أنثى، فاغترف للقلب زهوة

32. كلما دغدغه همسك : في عينيك عمق

(Tûkân, 1974, s. 202-204)

33. أنت حلوة

Şiirin konusu aşktır. Şiirin genelinde aşk duygusu hâkim olmasına rağmen bireysel duyarlılık kaynaklı duygular da ifade edilmektedir. Şair âşık olduğu kişiyle içinde bulunduğu durumu “düş”e benzetmiştir. Burada düş hem yaşanılanların gerçek olamayacak kadar güzel olduğunun hem de yaşanılanların ancak bir düşte mümkün olacağının simgesidir.

“Muse getirdi bizi bir araya” dizelerinde şair karşılaşmalarının ancak irade üstü bir varlığın dilemesiyle mümkün olduğuna vurgu yapmaktadır. Mozart’ın bestesinde ve onun zengin dünyasında yüzen bir şarkı, şair ve sevgilisinin mükemmel uyum içerisinde olan ruhlarının simgesidir. Şiirde fısıltı tonlu bir arzunun, derinliklerde hissedilen sarhoşluğun, gözlerdeki derinliğin ve çağrının yer aldığı dizelerde aşk duygusu ifade edilmiştir. Şair, ülkesinde kalbini ve aşkını dünyanın hazinelerine, parlayan yıldızlara ve aya değişemeyeceği yani aşkına değer biçilemeyeceği bir sevgilisinin olduğunu ifade ederken aynı zamanda tesadüf eseri karşılaştığı kişiye hissettiklerinin mazereti olarak da kadın olmasını ve kalbinin kendini beğenmişliğini göstermiştir.

Şiirin büyük bölümü iki-üç kelimelik dizeler olmasına rağmen öz ve yoğun bir anlatım vardır. Şiirde konuşma dili kullanılmaktadır. Şiir vezin bakımından serbest bir şiirdir ve otuz iki dizeden oluşmuştur. Üslup olarak da şiirde lirik üslup kullanılmıştır.

Rahmi Er’in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Aşkını Satamam

1. Ne tesadüf
2. Düş gibi ne güzel tesadüf
3. Bir araya getirdi bizi bu uzak diyarda
4. Burada iki yabancı ruhuz biz
5. Muse getirdi bizi bir araya
6. Ve dolaştırdı diyar diyar
7. Sonra bir de baktık ruhlarımız bir şarkı olmuş
8. Mozart’ın bestesinde ve onun zengin dünyasında yüzen
9. Dedin ki: Gözlerin ne kadar derin
10. Ne kadar güzelsin!

11. Bunu fısıltı tonlu bir arzuyla söyledin
12. Yalnız değildik çünkü
13. Ve gözlerinde bir çağrı vardı
14. Benim derinlerimde de bir sarhoşluk
15. Hem de ne sarhoşluk
16. Ben bir kadını, bağışla kalbimin kendini beğenmişliğini
17. Her okşadığında onu fısıltın
18. “Gözlerin ne derin, ne tatlısın sen” şeklinde
19. Ey şair, ülkemde benim,
20. Değerli ülkemde, bekleyen bir sevgilim var
21. Vatanımın evladıdır, kaybedemem
22. Kalbini
23. Ülkemin evladıdır, satamam
24. Aşkını
25. Dünya hazinelerine
26. Parlayan yıldızlara
27. Aya
28. Ancak kalbimi bir sarhoşluk kaplıyor
29. Gözlerinde yüzerken sevgi gölgeleri
30. Ya da göz kırparken bir davet
31. Ben kadını, bağışla kalbimin kendini beğenmişliğini
32. Her okşadığında onu, fısıltın
33. “Gözlerin ne derin,
34. Ne tatlısın sen” şeklindeki (Er, 2012, s. 59-60).

Otuz iki dizeden oluşan kaynak metin, hedef metne bazı satırlar bölünerek ya da üst dizeyle birleştirilerek çevrilse de otuz iki sayısını korumuştur. Hedef metnin genelinde bir takım açıklamalar, eklemeler bulunmakla beraber, kaynak metnin örgüsünü oluşturan işlevsel kelimeler ve imgeler hedef metinde de yer almaktadır.

Başlık, kaynak metindeki “لن - gelecek zaman olumsuz yapısı” şeklinde değil de, “-e bilmek, imkanı olmak” yapısında hedef metne çevrilerek, okuyucuda sevgiye sahip çıkma mesajı, duygusallık oluşturma hedeflenmiş olabilir.

Dikkat çekici ilk çevirmen tercihi hedef metnin beşinci dizesindeki “Muse” kelimesinde görülmektedir. Kaynak metinde “ربة الفن” söz öbeği harfî çeviride “sanat tanrıçası” anlamına gelse de çevirmen bunu tercih etmeyip; sanat tanrıçasının isimlerinden biri olan “Muse”yi (Fransızca kökenli) hedef metinde kullanmıştır. Bu durum çevirmenin entelektüel düzeyine dair ipucu vermektedir. Ancak “Muse” kelimesinin hedef dil okuyucularının birçoğuna yabancı gelebileceği ya da bu kelimeye yanlış anlamlar yüklenebileceği de göz ardı edilmemelidir.

Kaynak metnin on üçüncü ve on dördüncü dizeleri “و - ve” bağlacıyla başlamasına rağmen çevirmen bu bağlacı on üçüncü dizede “ve” on dördüncü dizede ise “de” olarak kullanmıştır. Bu durum hedef metnin şiirin ritmini artırmıştır.

Hedef metnin on beşinci dizesine ise, kaynak metinde olmayan “hem de” kelimesi eklenerek olay/olgu iyice vurgulanmak istenmiştir.

Kaynak metnin on yedinci ve on sekizinci dizelerinin bazı kelimeleri hedef dilin sözdizimsel yapısına yakın bir şekilde birleştirilmiştir.

Çevirmen, kaynak metindeki “حلو” kelimesini hedef metin onuncu dizesinde “güzel”, otuz ikinci dizesinde ise “tatlı” olarak kaydırmıştır. Daha önceki benzer durumlarda göz önünde bulundurulduğunda Er’in, hedef dile daha yakın durduğunu söyleyebiliriz.

Kaynak metindeki “تطفو ظلال الحب - تومض دعوة - دغدغه همسك - روحان غريبان - صدفة حلوة” gibi kişileştirmeler ve alışılmamış bağdaştırmalar bir şeyler yitirmeden hedef metinde oluşturulmuş; kaynak metnin içeriği, estetiği ve şairin üslubu hedef metine yansıtılmıştır.

Metin Fındıkçı’nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Sevgi Satacağım

1. Her hangi bir tesadüf
2. tatlı bir düş gibidir
3. bu kasvetli topraklarda buluşturdu bizi tesadüf
4. bizler burada gurbetin ruhundayken
5. aramızda bir sıcaklık
6. aramızda dolaşınca sanatın güzelliği
7. Ruhumuz zengin olsa da
8. bu zengin dünya (Mozart’ın) büyüünde yüzer

9. Dedin: Gözlerinde korkunç bir derinlik var,
10. sen çok tatlısın
11. çanın fısıltısına karşın dedin,
12. ağzın sözcüklere cimri
13. gözlerin ıslak
14. sarhoşluğun derinliğiyle
15. hangi sarhoşluk
16. ben bir kadın olarak kalbin kazılı köşelerine kaçarım
17. bütün kışkırtan fısıltın: derin gözlerinde
18. sen çok tatlısın
19. benim memleketim var ey şair
20. memleketimde bekleyen aşk pahalıdır
21. sonunda bu şehrimde yok olacağım
22. kalbimi de
23. sonunda bu şehrimde satacağım
24. sevgiyi
25. toprağa saklamak için
26. yıldızlar yanıp sönerken
27. ayla birlikte
28. sarhoşlukla kalbim çıplaklıktan başka bir şey değil
29. aşkın gölgesi gözlerinde söndüğünde
30. veya düşmanlık bittiğinde
31. ben bir kadın olarak kalbin kazılı köşelerine kaçarım
32. bütün kışkırtan fısıltın: derin gözlerinde
33. sen çok tatlısın (Fındıkçı, 2008, s. 104-105).

Fındıkçı tarafından oluşturulan hedef metin, kaynak metinle aynı dize sayısına sahiptir. Yorumların ağır bastığı hedef metin, birçok yönden kaynak metnin içeriğini ve üslubunu yansıtmaktan uzaktır.

Hedef metnin başlığı “sevgi satacağım” söz öbeğiyle oluşturulmuştur. Oysaki kaynak başlık tam aksine olumsuzluk içermektedir. Bu kaydırmaya maddi hata demek zordur,

dolayısıyla da hedef dil okuyucusu daha şiirle buluştuğu ilk dizede yanlış yönlendirilmektedir.

Hedef metnin dördüncü dizesindeki “gurbetin ruhundayken” söz öbeği, kaynak metinde “روحان غريبان” şeklinde ve sıfat tamlaması formundayken hedef metne isim tamlaması şeklinde kaydırılmıştır. Aynı şekilde “ألفت” kaynak metinde fiilken, hedef metinde isim formunda “sıcak” olarak aktarılmıştır.

Kaynak metin altıncı dizedeki “ربة الفن” ve “غنة” kelimeleri yanlış okumadan kaynaklanan problemten ötürü hedef metne anlam değiştirerek aktarılmıştır ve dolayısıyla anlam tamamen değişmiştir. Hedef metnin sekizinci dizesinde Fındıkçı’nın aktardığı gibi Mozart’ın büyüünde yüzen “bu zengin dünya” değildir; bir şarkıya dönüşen iki ruhtur. Buraya kadar belirtilen durumların, aslında çevirmenin yanlış okumalarından ve kaynak dile yeteri kadar hâkim olmamasından kaynaklandığı barizdir.

Hedef metnin dokuzuncu dizesindeki “korkunç” ve onuncu dizesindeki “çok” kelimeleri çevirmen tarafından eklenmiş sözcüklerdir. Dokuzuncu dizedeki ekleme şiirin anlamsal örgüsüne uymasa da onuncu dizedeki ekleme yerinde bir tercih gibi gözükmemektedir.

Hedef metnin on dört ve on yedinci dizelerinden ise farklı bir durum söz konusudur. Bu dizelerdeki kelimelerin anlamlarına teker teker bakıldığında hepsi doğrudur. Bu kelimeler temel anlamlarıyla dizelerde yer alsalar da, bir cümle oluşturulduklarında kaynak metnin içerdiği anlamdan çok farklıdırlar. Yani;

و بأعماقي نشوة

كلما دغدغه همسك : في عينيك عمق

dizeleri

“sarhoşluğun derinliğiyle

Bütün kıskırtan fısıltın: derin gözlerinde”

anlamına gelmemektedir. Bu farklı aktarımın sebebi de yine çevirmenin kaynak dile hâkim olmaması gibi görünmektedir.

Kaynak metnin yirminci dizesindeki “الغالي” kelimesinin göndergesel anlamlarından ilki “pahalı”dır ve bu pencereden bakıldığında çevirmen tercihi doğrudur. Ancak şu unutulmamalıdır ki çoğu kelime, cümle içinde asıl anlamını bulur. Birçok kelimenin de eş dizim bağlamında kullanımı mevcuttur. Kaynak metindeki “وطني الغالي” eşdizimi “pahalı

vatan” olarak çevrildiğinde komik olur çünkü vatan pahalı-ucuz olmaz “değerli” olur, “yüce” olur. Hedef metindeki bu kelimenin temel anlamıyla çevrilmesi şiirin dokusunun bozulmasına katkı sağlamıştır.

Hedef metnin yirmi birinci, yirmi üçüncü, yirmi sekizinci, otuzuncu, otuz beşinci dizeleri hiçbir şekilde kaynak metinde yer almayan, tamamen çevirmence oluşturulmuş dizelerdir. Çevirmenin, şairin üslubunu anlamadığı, kaynak şiirin estetiğini yansıtamadığı açıktır.

Ayrıca hedef metnin otuz birinci ve otuz ikinci dizelerine de hem yanlış okumalardan, hem de kaynak dilin dilbilgisini bilmemekten doğan, sözcüksel sapma boyutunu aşan farklı anlamlar yüklenmiştir.

Dilbilimsel açıdan baktığımızda şiirler de birer edebi metindir ve bu metni oluşturan kelimeler arasında bağdaşıklık, tutarlık olmalıdır. Hedef metnin geneline baktığımızda ise böyle bir durum söz konusu değildir. Hedef metni oluşturan dizelerin büyük çoğunluğu birbirleriyle alakasızdır; anlamsal örgü bütünlüğü yoktur. Kaynak metindeki işlevsel kelimeler; kişileştirme, benzetme, alışılmamış bağdaştırma gibi söz sanatları hedef metne anlaşılmaz, garip söz öbekleri olarak çevrilmiştir. Kaynak metnin yanlış okunması şiirin genelindeki imgeyi de etkilemiştir.

Sonuçta kaynak metni yansıtmadığı gibi hedef kültüre de bir katkı sağlamayan, anlaşılması zor, uyumsuz dizelerden oluşan yeterlik ve kabul edilebilirlikten uzak bir metin ortaya çıkmıştır.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -5

Şiir Adı :Sunûnû't-Tetâr

Şair Adı :Mahmûd Dervîş

سنونو التتار

1. على قَدْرٍ حَيْلِي تَكُونُ السَّمَاءُ. حَلُمْتُ
2. بما سوف يحدثُ بعد الظهيرة. كان التتارُ
3. يسرون تحتي وتحت السماء، ولا يحلمون
4. بشيء وراء الخيام التي نصبوها. ولا يعرفون

5. مصائر ماعِزنا في مهبِّ الشتاء القريب.
6. على قدر حَيْلي ويكون المساء وكان التنازُّ
7. يَدْشُونُ أَسْمَاءَهُمْ في سقوف القرى كالسنونو،
8. وكانوا ينامون بين سنابلنا آمنين،
9. ولا يَحلمون بما سوف يحدث بعد الظهيرة، حين
10. تعودُ السماء، رُوَيْدًا رُوَيْدًا،
11. إلى أهلها في المساء

13. لنا حُلْمٌ واحدٌ: أن يمرَّ الهواءُ
14. صديقاً، وينشُرَ رائحةَ القهوة العربية
15. فوق التلال المحيطة بالصيف والغرباء...

16. أنا حُلْمِي. كُلَّمَا ضاقت الأرضُ وسَعَتْها
17. بجناح سُنُونُوءٍ واتسعتُ. أنا حُلْمِي...
18. في الزحام امتلأتُ بمرآة نفسي وأسألتي
19. عن كواكب تمشي على قَدَمَي مَنْ أُحِبُّ...
20. وفي عزلي طُرُقٌ للحجيج إلى أورشليم
21. الكلام المُنْتَفِ كالريش فوق الحجارة،
22. كَمَ مِنْ نَبِيٍّ تريد المدينة كي تحفظ اسم
23. أبيها وتندم: "من غير حربٍ سَقَطْتُ؟"
24. وكم من سماءٍ تُبَدِّل، في كل شَعْبٍ،
25. ليعجبها شأها القرمزي؟ فيا حُلْمِي...
26. لا تُحَدِّقْ بنا هكذا!
27. لا تَكُنْ آخِرَ الشُّهَدَاءِ!

28. أَخَافُ عَلَى حُلْمِي مِنْ وَضُوحِ الْفَرَاشَةِ
29. وَمَنْ بُقِعَ التَّوْتُ فَوْقَ صَهِيلِ الْحَصَانِ
30. أَخَافُ عَلَيْهِ مِنَ الْأَبِّ وَالابْنِ وَالْعَابِرِينَ
31. عَلَى سَاحِلِ الْأَبْيَضِ الْمَتَوَسِّطِ بَحْثًا عَنِ الْآلِهَةِ
32. وَعَنْ ذَهَبِ السَّابِقِينَ،
33. أَخَافُ عَلَى حُلْمِي مِنْ يَدَيَّ
34. وَمِنْ نَجْمَةٍ وَاقِفَةٍ
35. عَلَى كَتْفِي فِي أَنْتِظَارِ الْغَنَاءِ
36. لَنَا نَحْنُ أَهْلُ اللَّيَالِي الْقَدِيمَةِ ، عَادَاتُنَا
37. فِي الصُّعُودِ إِلَى قَمَرِ الْقَافِيَةِ
38. نُصَدِّقُ أَحْلَامَنَا وَنَكْذِبُ أَيَّامَنَا،
39. فَأَيَّامُنَا لَمْ تَكُنْ كُلُّهَا مَعَنَا مِنْذُ جَاءَ التَّتَارُ،
40. وَهَآ هُمْ يُعِدُّونَ أَنْفُسَهُمْ لِلرَّحِيلِ
41. وَيَنْسُونَ أَيَّامَنَا خُلْفَهُمْ ، وَسَنَهَبُ عَمَّا قَلِيلٍ
42. إِلَى عَمْرِنَا فِي الْحَقُولِ . وَنَصْنَعُ أَعْلَامَنَا
43. مِنْ شَرَاشِفَ بَيْضَاءَ . إِنْ كَانَ لَا بُدَّ
44. مِنْ عِلْمٍ، فَلْيَكُنْ هَكَذَا عَارِيًّا
45. مِنْ رُؤُوسٍ تُجَعِّدُهُ... وَلَنَكُنْ هَادِئِينَ
46. لئَلَّا نُطَيِّرَ أَحْلَامَنَا خَلْفَ قَافِلَةِ الْغُرَبَاءِ

47. لَنَا حُلْمٌ وَاحِدٌ: أَنْ نَحْدُ

48. حُلْمًا كَانَ يَحْمِلُنَا

49. مِثْلَمَا تَحْمِلُ النُّجْمَةُ الْمَيِّتِينَ (Dervîş, 1995, s.58)

Kaynak metin kırk sekiz dizeden oluşmaktadır. Genel manada dizeler uzundur ve yoğun fiil kullanımı vardır. Birçok cümle bölünerek alt dizelerde verilmiştir. Şiirde alışılmamış bağdaştırma, kişileştirme, benzetme gibi söz sanatları kullanılmıştır. Kelime ye da cümle tekrarlarıyla oluşturulan sessel bir ritme sahip şiir serbest vezinle yazılmıştır.

Semboller, mit ve imgelerle dolu bu şiirinde Dervîş, muhtemelen, Tatarlar imgesiyle aslında geçmişte var olmayan sonradan çıkagelip Filistin topraklarını istila eden işgalcileri - büyük ihtimalle Siyonistleri- kendilerine ait olmayan yerlere yuvalar kurmaya çalışan kırlangıçlarla özdeşleştirerek anlatmaya çalışmaktadır. Birden bire çıkagelen bu işgalcilerin, hiçbir şey umurlarında değildi; gamsız, tasasız yaşayıp gidiyorlardı. Dervîş'in düşü ise zamanın bir an evvel gelip geçmesi, yabancıların bir an evvel kahve kokusuyla dağılmasıydı. Kudüs kaç defa işgale uğramış, nice peygamber Dervîş'in vatanındaki bu güzel şehri istemişti. Oysa ki orası asıl sahiplerinin olmalıydı ve şairimizin yegane düşü buydu. Bu düş o kadar değerliydi ki kaybedildiğini düşünmek bile insanı ürkütüyordu çünkü düş biterse her şey bitecekti. Tatarlar yani işgalciler gelene kadar aslında her şey güzeldi ama o günler mazide kalmıştı. Fakat bir gün mecburen geri döneceklerdi işte o gün Filistin halkı tekrar gerçek yaşamına dönecekti. Olur da ölüm olursa varsın olsun, beyaz kefenler bayrak olurdu bu coğrafyanın insanına yeter ki düşleri bu işgalcilerin peşinden gitmesin çünkü ona çok ihtiyaçları vardı.

Mehmet Hakkı Suçın'ın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Tatarların Kırlangıcı

1. Atlarım kadardır gökyüzü. Öğleden sonra olacakları
2. düşledim. Tatarlar altımda yürüyordu ve göğün
3. altında. Bir şey düşlemiyorlardı diktikleri çadırların
4. arkasında. Keçilerimizin kaderlerini bilmiyorlardı
5. yakında kışın estiği yerde.
6. Atlarım kadardır gökyüzü. Adlarını sokuşturuyordu Tatarlar
7. kırlangıçlar gibi köy damlarına.Başaklarımız arasında
8. uyuyorlardı selametle. Ve düşlemiyorlardı ne olacağını
9. öğleden sonra, dönünce gökyüzü yavaş yavaş akşamleyin
10. kendi sakinlerine.
11. Tek bir düşümüz var: Bir dost gibi geçsin

12. hava. Ve dağıtsın Arap kahvesinin kokusunu
13. yazla, yabancılarla çevrili tepelere...
14. Ben düşünüm. Ne zaman daralsa yeryüzü
15. Genişletirim onu bir kırlangıç kanadıyla ve genişlerim.
16. Ben düşünüm...Kendi aynamla doldum kalabalıkta
17. Ve sevdiğimin ayakları üzerinde yürüyen
18. Yıldızlarla ilgili sorularıyla
19. Uzletimde yollar var Orşelim'e giden hacılar için
20. Taşın üstündeki tüy gibi yolunmuş sözler
21. Kaç peygamber istiyor şehir
22. ezberlemek için babasının adını ve pişman olmak için:
23. "Savaş olmadan düştüm"
24. Ve kaç gök değiştiriyor, her bir halkta,
25. hoşuna gitsin diye kırmızı şalı?
26. Ey düşün...
27. Bakışlarını dikme bize öyle!
28. Sonuncusu olma şehitlerin!
29. Düşüm için endişeleniyorum kelebeğin berraklığından
30. Atın kişnemesi üzerindeki dut lekelerinden
31. Onun için endişeleniyorum, babadan, oğuldan ve gelip geçenlerden
32. Akdeniz sahilinde tanrıların peşinde
33. Ve seleflerin altınlarının izinde
34. Hayalim için endişeleniyorum elimden
35. Ve omzumda şarkıyı
36. bekleyen bir yıldızdan
37. Biz ki kadim gecelerin sakinleri
38. Geleneklerimiz var
39. kafiye'nin ayına tırmanışta

40. Düşlerimize inanırız, yalanlarınız günlerimizi
41. Zira günlerimiz yanımızda değildi tümüyle
42. Tatarlar geldi geleli
43. İşte göçe hazırlanıyorlar
44. Unutarak arkalarında günlerimizi. İneceğiz
45. yakında tarlalardaki ömrümüze. Beyaz çarşaflardan
46. yapacağız bayraklarımızı- bir bayrak
47. olacaksa illa- böyle çıplak olsun
48. onu buluşturan sembollerden...Sakin olalım
49. uçurmamak için düşlerimizi
50. yabancıların kervanının arkasından
51. Tek bir düşümüz var: Bizi taşıyacak
52. bir düş bulmak
53. nasıl taşıyorsa yıldız ölümlerimizi! (Suçin, 2016)

Suçin, kırk sekiz dizeden oluşan kaynak metni, hedef metne elli üç dizeyle taşımıştır. Biçimsel farklılık yaratan bu durumun en temel sebebi olarak kaynak dil Arapça ile hedef dil Türkçe arasındaki söz dizim farklılığı gösterilebilir. Elbette kaynak metnin biçimsel formunun korunması esastır ancak kaynak metinde fiillerin yoğun kullanımı, sıralı cümlelerin çokluğu ve hedef dilde okunabilirlik gibi sebepler çevirmeni böyle bir biçimsel değişikliğe yöneltmiş olabilir.

Kaynak metindeki “سنونو” kelimesi başlıkta tekil formda, hedef metnin yedinci dizesinde ise çoğul formda kullanılmıştır. Ayrıca kaynak metnin on beş ve on altıncı dizelerinde yer alan “اتسعتُ ve وسعتُ” fiilleri geçmiş zaman çekiminde olmalarına rağmen hedef metne geniş zaman olarak aktarılmıştır. Kaynak metnin otuz dokuzuncu dizesindeki “هم يُعدُّون” iki kelimelik söz öbeği, hedef metne “hazırlanıyorlar” şeklinde tek kelimeyle çevrilmiştir. Burada çevirmenin söz ekonomisini benimsediğini söylemek mümkündür. Bunlar hedef metinde dikkat çeken kaydırmalardır.

Kaynak metinde sıkça kullanılan devrik cümle yapıları, alışılmamış bağdaştırmalar, kişileştirmeler, cümle tekrarlarıyla oluşturulmuş ses örgüsü, imgesel kurgu Türkçenin imkânları da göz önünde bulundurularak hedef metne aktarılmıştır. Sıfatların, tamlamaların eksiksiz ve yerli yerinde kullanılması, kaynak metnin verdiği duyguyu kendi içinde tutarlı

bir şekilde aktarması, çevirmenin hedef dile olan hâkimiyetine dair önemli ipuçları vermektedir. Dolayısıyla Suçın tarafından oluşturulan hedef metin, kabul edilebilir ve yeterli olmakla birlikte, estetik ve üslup bakımından da kaynak metni yansıtmaktadır.

Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Tırtılın Dişleri

1. Hüküm gökyüzündeki bulutta olsaydı. Çiçeklerden
2. sonra anlatılırdı bu düşün. Altımda tırtıllar
3. yürürdü ve gökyüzünün altında, dikilen çadırların
4. ardında hiçbir şeyi düşlemeden. Keçilerin işkembesini
5. bilmeden yakında bastıracak bir kışta.
6. Hüküm gökyüzündeki bulutta olsaydı. Tırtıllar gökleri
7. ezerlerdi dişleriyle köydeki tavanlarda,
8. güven içinde ekinimizin içinde uyuyor olacaklardı,
9. düş kurmazlardı çiçeklerde anlatılanlarla, göğe
10. döndükleri zaman aheste aheste,
11. akşamda akrabalarıyla.
12. Düşümüz aynı: rüzgar dostça
13. estiğinde, Arap kahvesinin kokusu yayılır
14. gurbete ve yazda gerili iplerin üstünde...
15. Benim düşün. Bütün yeryüzünün saatleri vurduğunda
16. Tırtılların dişleri kanatlanır ve genişler. Benim düşün
17. sorum ve benliğimdeki kadınla dolan kalabalıkta
18. sevdiğim önümde yürüyen yıldızlardır...
19. Yeruşalem ve hacıların yolundan uzaklaştırıldığında
20. taşın üstündeki gibi yolunu söz,
21. peygamberin Medine'yi istemesi gibi, babasının
22. adını ezberleyip pişman olması için: "Savaşın dışına
23. kim düştü?" Gökyüzünde değişir gibi, bütün halk,
24. kırmızı şal örtünmek ister mi? Düşüm içinde...

25. böylece onunla tomurcuklanmadan!

26. Ve son bir şehit olmadan!

27. Yatakta beliren düşümden korkuyorum

28. ve atın eyeri üstündeki dut demetinden,

29. ağlayanlardan, babadan ve oğuldan korkuyorum,

30. sahilin üstünde beyaz bir şeritle anılan tanrıdan,

31. giden iki yarışçıdan,

32. ellerimden olan düşümden korkuyorum,

33. duran yıldızdan,

34. kollarımda görünen zenginlikten.

35. Bizler, biz kadim gecelerin ehli, adetlerimiz

36. sarp kayalarda ayın kafiyesi

37. günlerimizi yalanlayıp düşümümüzü onaylarız,

38. onca gelen tırtılla bütün anlamlar günlerimizde değil

39. işte onlar giden benliklerine geri dönüyor

40. peşlerinde günlerimizi unutup, azıcık ineceğiz

41. ömrümüz tarla. Bayrağımızı beyaz

42. çarşaplardan yaparız. Bilimden başlamadı,

43. böylece çıplak olan

44. yol olan im’de...iki armağan olsak

45. gurbetin kapısı ardında illa ki düşümümüzü bekleriz.

46. Düşümüz aynı: yenileriz

47. bizi düşleyen düşümümüzü

48. iki yüz yıldızı taşır gibi! (Fındıkçı, 2009, s. 146-147).

Fındıkçı’nın hedef metninde üç temel problemle karşı karşıyayız. Bunlardan ilki, çevirmenin yanlış okumalarından kaynaklanan problemdir. Hedef metnin başlığının “tırtılın dişleri” olarak aşırı sapma bile sayılamayacak derecede farklı çevrilmesi daha ilk anda hedef dil okuyucusunun zihninde şiirin imgesel-anlamsal örgüsünün yanlış kurulmasına sebebiyet verecektir. Kaynak metinde “öğlen” anlamına gelen kelime

“çiçek”, “tatar” sözcüğü “tırtıl”, “kader/son” “ışkembe” , “genişletmek” “saat”, “ayna” “kadın”, “bakışlarını dikmek” “tomurcuklanmak”, “kırlangıç” “dişler”, “kelebek” “yatak” olarak çevrilmiştir. Büyük ihtimalle çevirmen Fındıkçı, orijinal metindeki kelimeyi ses olarak benzeyen başka bir kelimeyle karıştırıp hedef metinde de telafi edilemeyen kaymalara sebebiyet vermiştir. Bundan dolayı da kaynak metnin anlamsal örgüsü darmadağın edilmiştir.

Başarılı bir çevirmen için olmazsa olmaz niteliklerden biri de çevirmenin kaynak ve hedef dillerin dilbilgisine hâkim olmasıdır. Buradaki ikinci problem ise çevirmenin, kaynak dilin dilbilgisine yeterince vakıf olamamasından doğmuştur. Ortalama Arapça dilbilgisine sahip kişi, bu şiirin ikinci, üçüncü ve diğer birçok dizedeki eylemi gerçekleştirenlerin “tırtıllar” değil de “tatarlar” olduğunu rahatça anlayabilirdi çünkü Arapçada fiillere bakarak, o fiildeki eylemi gerçekleştirenin kaç kişi olduğunu genelde anlaşılmaktadır. Dervîş’in şiirinin bu bölümünde kullandığı fiil yapısı cemi-müzekker salim yani eril-çoğul formdadır. Fındıkçı’nın algıladığı gibi “tırtıl / tırtıllar” olsaydı en azından fiil tek bir kişiyi ifade ederdi ya da Arapçanın kendine has dilbilgisinden dolayı gayri akil dediğimiz dişil-tekil formda yazılırdı. Aynı şekilde “أنا حلمي” yani “Ben düşümüm” anlamındaki ifadeyi “benim düşüm” şeklinde çevirerek bir taraftan anlamı yavanlaştırmakta diğer taraftan da anlatıdaki güzelliğin yitirilmesine sebep olmaktadır.

Üçüncü problem ise üslupsal sorundur. Fındıkçı’nın oluşturduğu hedef metni bir solukta okuduğumuzda şiir içinde bir bütünlük bulmak oldukça zordur. “Hüküm gökyüzünde bulutken, çiçeklerden sonra anlatılırdı bu düşüm” gibi çok alakasız bir cümleye oradan “tırtılların hiçbir şey düşlemeden yürümelerine” kaynak metinle hiç alakası olmayan cümleleri hedef metinde görüyoruz. “...günlerimizi yalanlayıp düşümüzü onaylarız, onca gelen tırtılla bütün anlamlar günlerimizde değil” ya da “Bayrağımızı beyaz çarşaflardan yaparız. Bilimden başlamadı, böylece çıplak olan yol olan im’de...” dizelerini tekrar tekrar okuma ihtiyacı hissedilmektedir. Çünkü cümleler adeta anlaşılmaması için çevrilmiş gibidir.

Bütün bunları göz önünde bulundurduğumuzda Fındıkçı tarafından oluşturulan hedef metin, kaynak metinden tamamen kopmuştur. Kaynak şiirin anlamsal bütünlüğü, şairin üslubu, şiirin okuyucuda yarattığı imgesel örgü adeta yok olmuştur. Kaynak metindeki alışılmamış bağdaştırmalar, kişileştirmeler, kelime tekrarlarıyla oluşturulmuş sessel ritim hedef metinde kendine yer edinememiştir. Oluşturulan hedef metin kaynak metni

yansıtmadığı için yeterli değildir; hedef dilde okunabilir bir şiir olmadığından dolayı da çeviri sınırları içinde kabul edilebilir bir metin olmaktan çok uzaktır.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -6

Şiir Adı :Bitâka Huvviye

Şair Adı :Mahmûd Dervîş

بطاقة هوية

1. سجل
2. أنا عربي
3. ورقم بطاقتي خمسون ألف
4. وأطفالي ثمانية
5. وتاسعهم سيأتي بعد صيف
6. فهل تغضب
7. سجل
8. أنا عربي
9. وأعمل مع رفاق الكدح في محجر
10. وأطفالي ثمانية
11. أسأل لهم رغيف الخبز
12. والأثواب والدفتري
13. من الصخر
14. ولا أتوسل الصدقات من بابك
15. ولا أصغر
16. أمام بلاط أعتابك
17. فهل تغضب
18. سجل
19. أنا عربي

20. أنا اسم بلا لقب

21. صبور في بلاد كل ما فيه

22. يعيش بفوزة الغضب

23. جذوري

24. ميلاد الزمان رست

25. وقبل تفتح الحقب

26. وقبل السرو والزيتون

27. وقبل ترعرع العشب

28. أبي من أسرة المحراث

29. لا من سادة نجب

30. وجدي كان فلاحاً

31. بلا حسب ولا نسب

32. يعلمني شموخ الشمس قبل قراءة الكتب

33. وبيتي كوخ ناطور

34. من الأعواد والقصب

35. فهل ترضيك منزلتي

36. أنا إسم بلا لقب

37. سجل

38. أنا عربي

39. ولون الشعر فحمي

40. ولون العين بني

41. وميزاتي

42. على رأسي عقال فوق كوفية

43. وكفي صلبة كالصخر

44. تخمش من يلامسها

45. وعنواني
46. أنا من قرية عزلاء منسية
47. شوارعها بلا أسماء
48. وكل رجالها في الحقل والمحجر
49. فهل تغضب

50. سجل
51. أنا عربي
52. سلبت كروم أجدادي
53. وأرضاً كنت أفلحها
54. أنا وجميع أولادي
55. ولم تترك لنا وكل أحفادي
56. سوى هذي الصخور
57. فهل ستأخذها
58. حكومتكم كما قيل

59. إذن
60. سجل برأس الصحيفة الأولى
61. أنا لا أكره الناس
62. ولا أسطو على أحد
63. ولكني إذا ما جعت
64. أكل لحم مغتصبي
65. حذار حذار من جوعي
66. ومن غضبي (Dervîş, 1994, s.71-74)

Kaynak metin altmış yedi dizeden oluşmaktadır. Kısa cümlelerle bazen de tek kelimeyle oluşturulmuş dizelerde yoğun bir anlatım hâkimdir. Şiirde alışılmamış bağdaştırmalar, kişileştirmeler, benzetmeler, sıfatlar kullanılmıştır. Serbest vezinle yazılmasına rağmen

bazı yerlerde kelime tekrarlarıyla bazı yerlerde de yoğun “n” ve “r” sesleriyle oluşturulmuş ritim şiire hâkimdir. Şiirin genelinde kelimeler göndergesel anlamlarıyla kullanılmıştır.

Şair, ülkesinin yabancılar tarafından işgal altında olmasına duyduğu öfkeyi, her koşulda ülkesini savunacağını, düşmanın tüm yaptıklarına rağmen hiçbir zaman özgürlüğünden ve vatanından vazgeçmeyeceğini, sabrının taşması halinde olacakları adeta haykırırcasına dile getirmiştir.

Lütfullah Göktaş’ın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Kimlik Kartı

1. Kaydet!
2. Arabım
3. Kartımın numarası elli bin
4. Çocuklarımın sayısı sekiz
5. Dokuzuncusu da yolda
6. yaz sonunda burada
7. Kızıyor musun?
8. Kaydet!
9. Arabım
10. Taş ocağında çalışıyorum emekçi yoldaşlarımla
11. Çocuklarımın sayısı sekiz
12. Ekmeklerini
13. taştan çıkarıyorum
14. giysilerini ve defterlerini!
15. Sadaka dilenecek değilim kapıda
16. Konağının girişi önünde
17. küçük düşürecek değilim kendimi
18. kızıyor musun?
19. Kaydet!
20. Arabım
21. Adım var yalnız yoktur soyadım
22. Öfkeden köpürerek yaşayan
23. en sabırlı insanıyım bu diyarın

24. Zamanın doğuşundan
25. yılların başlamasından
26. selvilerden, zeytinlerden
27. otların yeşermesinden
28. daha eskiye uzanır köklerim!
29. Karabasan süren bir ailedendir babam
30. soylu efendilerden değil!
31. Ve dedem de bir çiftçiydi
32. ne nesebi var ne şeceresi!
33. Kitap okumaktan evvel
34. güneşin yükselişiydi bana öğrettiği
35. Evim bir korucu kulübesi
36. dallarından ve kamışlardan
37. rahatlatıyor mu seni bu durumum?
38. Adım var yalnız, yoktur soyadım
39. Kaydet!
40. Arabım
41. Saç rengi: Kömür karası
42. Gözler: Kahverengi
43. Ayırıcı niteliklerim:
44. Başımda kefiye üstünde siyah çember
45. Ayalarım adeta sert bir kaya
46. tırmalar kim dokunsa
47. Adresim:
48. Sokakları adsız
49. unutulmuş bir köydenim, silahsız
50. taş ocağındadır, tarladadır tüm erkekleri
51. Kızıyor musun?
52. Kaydet!
53. Arabım

54. Sen yağmaladın bağlarını atalarımın
55. Benim ve tüm çocuklarımın
56. sürdüğü toprağı sen yağmaladın
57. Bana ve torunlarıma
58. hiçbir şey bırakmadın
59. şu kayalıklardan başka!
60. Söylendiğine göre hükümetiniz
61. Bunları da alacakmış, öyle mi?
62. Madem öyle
63. Kaydet!
64. Kaydet, ilk sayfanın ta en başına!
65. Nefret etmem insanlardan
66. Hiç kimseye saldırmam!
67. Ama aç kalınca
68. toprağımı gaspedeni çiğ çiğ yerim!
69. Kolla kendini, kork benim açlığımdan!
70. Kork benim öfkemden!
71. Kolla kendini! (Göktaş, 2008, s. 46-52).

Göktaş tarafından oluşturulan hedef metin yetmiş bir dizeden oluşmaktadır ve kaynak metinden biçimsel olarak dört dize daha uzundur.

Hedef metin genel anlamda kaynak metnin şiirselliğini yansıtmaktadır. Hedef metindeki “çiğ çiğ yerim”, “ta en başına” sözcük öbekleri çevirmenin hedef dile yakın duruşunu gösteren ipuçlarıdır. Hedef metinde yer alan “ekmeğini taştan çıkarma” gibi deyimler, “zamanın doğuşu” gibi kişileştirmeler de kaynak metinden başarılı şekilde hedef metne aktarılmıştır.

Hedef metin genelinde dikkat çeken bir husus da çevirmenin eksiltmelerden ziyade eklemelere başvurmasıdır. Kaynak metinde olmamasına rağmen hedef metin dördüncü dizeye “sayı”, yirmi birinci dizeye “yalnız”, altmış üçüncü dizeye “kaydet” kelimeleri eklenmiştir. Hedef dilde anlamı netleştirmek amacıyla yapıldığı varsayılabilir bu durum kaynak metnin anlamsal örgüsüne hiçbir zarar vermemiştir.

Kaynak metnin beşinci dizesi olan “وتاسعهم سيأتي بعد صيف” söz öbeği, “ Dokuzuncusu da yolda yaz sonunda burada” şeklinde hedef dilin günlük kullanımı dikkate alınarak çevrilmiştir. Oysaki kaynak metinde yol” ve “burada” kelimeleri yoktur.

Kaynak metin on birinci dizesi olan “ولا أصغر” söz öbeği çevirmen tarafından açıklama yapılarak “ küçük düşürecek değilim kendimi!” şeklinde kaydırılmıştır. Aynı şekilde kaynak metin altmış beşinci dizedeki “أكل لحم مغتصبي” “ toprağımı gasp edeni çiğ çiğ yerim” şeklinde çevirmen yorumuyla açıklanmış, “لحم” kelimesi “et” yerine “çiğ çiğ” olarak çevrilmiştir. Ayrıca anlatıyı güçlendirmek için kaynak metinde olmayan “toprağımı” kelimesi de eklenmiştir.

Hedef metnin son üç dizesinde de yine çevirmen yorumu hissedilmektedir. Kaynak metindeki son iki dize olan

حذار حذار من جوعي
ومن غضيبي

hedef metne üç dize olarak kaydırılmıştır, duyguyu okuyucuya vermek amacıyla “kork, kolla” gibi kelimelerle desteklenmiştir.

Kaynak metin yirmi dört, yirmi beş, yirmi altı ve yirmi yedinci dizelerde dört kez yinelenen “قبل” kelimesi hedef metinde hiç yer almamış, onun yerine “daha eskiye” kelimesi tercih edilmiştir. Ama bu durum kaynak metnin şiirselliğinde ve ritminde bir eksikliğe sebep olmamıştır.

Kaynak metnin birçok yerinde yer alan “و” bağlacı çevirmen tarafından hedef metin oluşturulurken dikkate alınmamışken, kırk, kırk bir ve kırk ikinci dizelerde noktalama işaretlerinden “çift nokta” kullanılmıştır.

Sonuç olarak, hedef metin, kabul edilebilir ve yeterli olmakla birlikte, estetik ve üslup bakımından da kaynak metni yansıtmaktadır. Üst düzey okunabilirliğe sahip kaynak metin, çevirmenin Türkçeye olan hâkimiyetini de yansıtmaktadır. Kaynak metindeki anlam örgüsü, imgesel durum, çeşitli söz sanatları hedef metinde başarılı bir şekilde oluşturulmuştur.

Avni Altaş’ın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Kimlik Kartı

1. Kaydet!
2. Arabım.

3. Kimlik numaram elli bin.
4. Çocuklarımın sayısı sekiz.
5. Dokuzuncusu...gelecek yakında,
6. Yaz bitiminde!
7. Kızıyor musun?

8. Kaydet!
9. Ben bir Arabım!
10. Bir taş ocağında çalışıyorum,
11. İş arkadaşlarımla beraber.
12. Çocuklarımın sayısı sekiz.

13. Söküp çıkarıyorum
14. Onlar için,
15. Ekmeğin somununu,
16. Elbiselerini, defterlerini onların,
17. Taştan, kayadan.

18. Kapından sadaka dilenmiyorum.
19. Küçülmüyorum da
20. Eşiğinin önünde
21. Kızıyor musun?

22. Kaydet!
23. Arabım.
24. Ünvanlı bir ismim sadece.
25. Çok da sabırlıyım.
26. Memleketimdeki her şey
27. Öfke patlaması yaşıyor.

28. Benim köklerim, zamanın miladından da önce demir attı,

29. Ve çağların başlangıcından da önce,
30. Zeytinlerden ve servilerden önce,
31. Hatta çayırların boy vermesinden de önce.

32. Babam...
33. Saban süren bir aileden,
34. Değil soylu efendilerden.

35. Dedem...
36. da çiftçiydi,
37. Asil ve muhterem değildi (!)
38. Bana öğretti güneşin yüceliğini,
39. Kitapları okumazdan önce.

40. Evim,
41. korucu kulübesi,
42. Tahtadan ve kamıştan.

43. Seni memnun etti mi statüm?
44. Bir ismim ben,
45. Ünvensiz.

46. Kaydet!
47. Arabım.
48. Saç rengim, kömür karası,
49. Gözlerim kahverengi.

50. Alamet-i farikam:
51. Başımda üstünde ıkal (bağ) olan bir kufiye (başlık)
52. Avuçlarım sert, taş mı taş,
53. Tırmalar dokunanı.

54. Adresim:

55. Terk edilmiş, unutulmuş bir köydenim,

56. Caddeleri isimsiz,

57. Bütün erkekleri tarlada ve taş ocağında.

58. Kızıyor musun?

59. Kaydet!

60. Arabım.

61. Atalarımın bağlarını sen gasbettin.

62. İşlediğim toprakları.

63. Ben ve bütün çocuklarımın.

64. Bize bırakmadın,

65. Torunlarıma bırakmadın,

66. Şu taşlardan başka hiçbir şeyi.

67. Yoksa

68. Denildiği gibi

69. Hükümetiniz onları da mı alacak?

70. Öyleyse kaydet!

71. Kaydet!

72. Birinci sayfanın en başına.

73. İnsanlardan nefret etmiyorum ben.

74. Ve kimseye saldırmıyorum,

75. Soymuyorum hiç kimseyi.

76. Ama ben...

77. Acıktığımda

78. Yerim etini soyguncunun/işgalcinin

79. Sakın...

80. Sakın...

81. Benim açlığımın ve gazabımdan (Altaş, 2016, s. 43-44).

Altaş tarafından oluşturulan hedef metin, seksen iki dizeden oluşmaktadır ve kaynak metinden on beş dize fazladır. Bu durum biçimsel eşdeğerliği bozmuştur. Kaynak metindeki cümle yapıları dikkate alınmadan, birçok yerde bölünerek hedef dile çevrilmiştir.

Hedef metin dokuzuncu dizedeki “رفاق الكدح” söz öbeği hedef metne “iş arkadaşlarım” olarak kaydırılmıştır. Bu tercih kaynak metnin bağlamını tam yansıtamamıştır.

Kaynak metin altıncı dizedeki “بعد” kelimesi hedef metne “bitiminde” olarak kaydırılmıştır. Kelimenin bu çevirisi kastedilen doğumun “yazdan sonra” değil de “yaz bitiminde” olacağı algısını oluşturmaktadır. Bu iki söz öbeğinin zamansal bağlamı birbirinden farklıdır.

Hedef metin on üç-on yedi arasındaki dizeler anlamsal olarak kaynak metni yansıtmakla beraber Türkçenin şiir dizgesine pek uygun değildir. Aynı şekilde hedef metin yirmi beş, yirmi altı ve yirmi yedinci dizeler kaynak metindeki karşılıkları olan yirmi, yirmi bir, yirmi ikinci dizeleri bir bütün olarak ele alıp, birlikte düşünülmeliydi. Çevirmenin cümleleri bölmeyi tercih etmesi hedef metnin şiirsel ritminin yitirilmesine sebep olmuştur.

Hedef metin otuz üç, otuz dört ve otuz beşinci dizeler kaynak metne sadakatin ağır bastığı bir nevi çeviri kokan dizeler halindedir.

Kaynak metin kırk üçüncü dizedeki “كالصخر” yapısı bir benzetmeyken, hedef metin elli üçüncü dizeye “taş mı taş” olarak yineleme formunda çevrilmiştir. Benzer bir durum hedef metin altmış beş ve altmış altıncı dizelerde görülmektedir. Kaynak metinde bir kez geçen “لم تترك” söz öbeği hedef metinde “...bırakmadın...bırakmadın” şeklinde yinelenmiştir. Muhtemelen çevirmen ritmi ve kafiyei artırmak için bu tercihte bulunmuştur.

Hedef metin yetmiş sekizinci dizesindeki “acıktığımda” kelimesi kaynak metnin anlamsal örgüsünü tam olarak yansıtmamaktadır. Kaynak metinde kastedilen “aç kalmak-aç bırakılmak” durumudur. Oysa “acıkmak” ve “aç bırakılmak” farklı eylemlerdir. Şair acıktığında değil; aç bırakıldığında işgalcisinin etini yediğini ifade etmektedir.

Hedef metin elli iki ve yetmiş dokuzuncu dizeler ise bir çevirmenin yapmaması gereken bir eyleme sahne olmuştur. Bu dizelerde çevirmen, iletisini aktaramayacağının endişesiyle “parantez işaretini” kullanarak kaynak metindeki bir kelimenin karşılığını hedef metne iki kelime olarak kaydırmış ve bu kelimelerden birini parantez içine almıştır. Oysaki çeviri bir tercihler bütünüdür ve çevirmen metnin bağlamından ve kendi yorumundan hareketle

tercihini hedef metne aktarmalıdır. Ayrıca parantez işaretinin kullanımı şiir diline de uygun değildir.

Altaş tarafından oluşturulan hedef metinde kaynak metne sadakat duygusu ağır basmaktadır. Anlamsal pencereden bakıldığında kaynak metinde örtüşmektedir, dolayısıyla yeterli bir metindir. Ancak hedef dilde okunabilirliğin üst seviyede olmaması, kaynak metnin şiirsel ritmini yansıtamaması, Türkçenin imkânlarının hedef metne tam olarak yansıtılamaması nedeniyle de kabul edilebilirlikten uzak olduğu söylenebilir. Estetik ve üslup açılarından bakıldığında ise vasattır.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -7

Şiir Adı :Tavku'l Hamâme ed-Dimeşkî

Şair Adı :Mahmûd Dervîş

طوقُ الحمامة الدمشقيّ

أ.

1. في دمشق

2. تطير الحمامات

3. خلف سياج الحرير

4. اثنتين....

5. اثنتين....

ب.

6. في دمشق

7. أرى لغتي كلّها

8. على حبة القمح مكتوبةً

9. بإبرة أنثى

10. ينقحها حجلُ الرافدين

ت.

11. في دمشق
12. تُطَرِّزُ أَسْمَاءُ خَيْلَ الْعَرَبِ
13. مِنَ الْجَاهِلِيَّةِ
14. حَتَّى الْقِيَامَةِ
15. أَوْ بَعْدَهَا
16. بِخِيُوطِ الذَّهَبِ....

ث.

17. في دمشق
18. تَسِيرُ السَّمَاءُ
19. عَلَى الطَّرِيقَاتِ الْقَدِيمَةِ
20. حَافِيَةً , حَافِيَةً
21. فَمَا حَاجَةُ الشَّعْرَاءِ
22. إِلَى الْوَحْيِ
23. وَالْوِزْنَ
24. وَالْقَافِيَةَ ؟

ج.

25. في دمشق
26. يَنَامُ الْغَرِيبُ
27. عَلَى ظِلِّهِ وَاقِفًا
28. مِثْلَ مِئْذَنَةٍ فِي سَرِيرِ الْأَبَدِ
29. لَا يَحْنُ إِلَى بَلَدٍ
30. أَوْ أَحَدٍ...

ح.

31. في دمشق
32. يُوَاصِلُ فَعْلُ الْمَضَارِعِ

33. أشغاله الأموية
34. نمشي إلى غدنا واثقين
35. من الشمس في أمسنا.
36. نحن والأبدية
37. سكان هذا البلد!

خ.

38. في دمشق
39. تدور الحوارات
40. بين الكمنجة والعود
41. حول سؤال الوجود
42. وحول النهايات:
43. من قتلت عاشقاً مارقاً
44. فلها سدرة المنتهى!

د.

45. في دمشق
46. يقطّع يوسفُ,
47. بالناي,
48. أضلعه
49. لا لشيءٍ,
50. سوى أنه
51. لم يجد قلبه معه

ذ.

52. في دمشق
53. يعود الكلام إلى أصله
54. الماء:

55. لا الشعر شعر

56. ولا النثر نثر

57. وأنتِ تقولين : لن أدعك

58. فخذني إليك

59. وخذني معك!

ر.

60. في دمشق

61. ينام غزال

62. إلى جانب امرأة

63. في سرير الندى

64. فتخلع فستانها

65. وتغطّي به بردى!

ز.

66. في دمشق

67. تنقر عصفورة

68. ما تركتُ من القمح

69. فوق يدي

70. وتترك لي حبة

71. لثريني غداً

72. غدي!

س.

73. في دمشق

74. تداعبني الياسمينه:

75. لا تباعد

76. وامش في أثري

77. فتغار الحديقة:

78. لا تقترب

79. من دم الليل في قمري

ش.

80. في دمشق

81. أسامر حلمي الخفيف

82. على زهرة اللوز يضحك:

83. كن واقعياً

84. لأزهر ثانية

85. حول ماء اسمها

86. وكن واقعياً

87. لأعبر في حلمها!

ص.

88. في دمشق

89. أعرف نفسي

90. على نفسها:

91. هنا , تحت عينين لوزيتين

92. نظير معاً توأمن

93. ونرجى ماضينا المشترك

ض.

94. في دمشق

95. يرقّ الكلام

96. فأسمع صوت دم

97. في عروق الرخام:

98. اختطفني من ابني

99. تقول السجينة لي

100. أو تحجّر معي!

ط.

101. في دمشق

102. أعدّ ضلوعي

103. وأرجع قلبي إلى خبيه

104. لعل التي أدخلتني

105. إلى ظلّها

106. قتلتني

107. ولم أنتبه...

ظ.

108. في دمشق

109. تعيد الغريبة هودجها

110. إلى القافلة:

111. لن أعود إلى خيمتي

112. لن أعلّق جيتارتي،

113. بعد هذا المساء

114. على تينة العائلة..

ع.

115. في دمشق

116. تشفّ القصائد

117. لا هي حسّية

118. ولا هي ذهنيّة

119. إنّها ما يقول الصدى

120. للصدى...

غ.

121. في دمشق

122. تحفّ السحابة عصراً،

123. فتحفر بئراً

124. لصيف المحبّين في سفح قاسيون،

125. والنأي يكمل عاداته

126. في الحنين إلى ما هو الآن فيه،

127. ويكي سدى

ف.

128. في دمشق

129. أدوّن في دفتر امرأة:

130. كلّ ما فيك

131. من نرجس

132. يشتهيك

133. ولا سور حولك، يحميك

134. من ليل فتنك الزائدة

ق.

135. في دمشق

136. أرى كيف ينقص ليل دمشق

137. رويداً رويداً

138. وكيف تزيد إلهائنا

139. واحدة!

ك.

140. في دمشق

141. يغني المسافر في سرّه

142. لا أعود من الشام

143. حياً

144. ولا ميتاً

145. بل سحاباً

146. يخفف عبء الفراشة

147. عن روعي الشاردة (Dervîş, 1999)

Yüz kırk sekiz dizeden oluşan kaynak metinde yoğun bir dil kullanımı vardır. Alışılmamış bağdaştırmalar, benzetmeler, kişileştirmeler yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Yoğun imgelerle kurgulanmış şiir, kendi içinde ahenkli bir ritme de sahiptir. Özellikle kelime yinelemeleriyle yaratılan bu durum estetiksel değeri yukarılara taşımıştır.

Şiirin konusunu, Şam'ın sahip olduğu kültürel ve tarihi değerleri ile bu durumun şair nezdinde meydana getirdiği duygu durumu oluşturur. Şiirin izleği: “Şam tarihi, kültürel ve manevi değerleriyle eşsiz bir mekândır.” Şair şiirinde mekân olarak seçtiği Şam şehrini, hayranlık ve övgü duygusu içerisinde yansıtmaktadır.

Şiirde geçen “Şam'da yazılmış görürüm dilimi, bütünüyle bir buğday tanesine, bir kadın iğnesiyle” dizeleri şairin kullandığı dilin her yönüyle incelik ve özenle edebi bir dil olarak işlendiğini ifade etmektedir. “Şam'da Arap atlarının isimleri, nakış nakış işlenmiş, altın ipliklerle, Cahiliyye'den, Kıyamet'e dek, hatta daha sonrasına” dizeleri, Şam'da Arap kültürünün kalıcı olduğunun, tarihinin çok eskiye dayanmakla birlikte sonsuza kadar da devam edeceğinin ifadesidir. Şair “Şam'da, uyur yabancı kendi gölgesinde dimdik, sonsuzluğun yatağında, minare misali, özlem duymaz bir beldeye, ya da bir sevgiliye” dizeleriyle de, Şam'ı zaman ve mekân mefhumu dışında tutarak Şam'a manevi bir boyut kazandırır.

Güvercin Gerdanlığı, hem İbn Hazm'ın aşkı anlattığı eserinin adı hem de Klâsik İslâm edebiyatında, boyna geçen ve ölünceye kadar çıkmayan ‘aşk zinciri’ anlamında kullanılan bir sembol olması nedeniyle şair şiirine “Şamlı Güvercin Gerdanlığı” ismini vererek simgesel bir anlam yüklemiştir. Şam, şiirde İslâm ve Arap medeniyetinin yaşatıldığı eşsiz bir mekân olarak tasvir edilmektedir.

Aydın Ünlü'nün Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Şamlı Güvercin Gerdanlığı

1. Şam'da
2. güvercinler uçuşur
3. ipek surun ardında
4. ikişer...
5. ikişer...
6. Şam'da
7. yazılmış görürüm dilimi
8. bütünüyle
9. bir buğday tanesine
10. bir kadın iğnesiyle
11. mezopotamya kekliği de onu ayıklar
12. Şam'da
13. Arap atlarının isimleri
14. nakış nakış işlenmiş
15. altın ipliklerle
16. Cahiliyye'den
17. Kıyamet'e dek
18. hatta daha sonrasına
19. Şam'da
20. uyur yabancı
21. kendi gölgesinde dimdik
22. sonsuzluğun yatağında
23. minare misali
24. özlem duymaz bir beldeye
25. ya da bir sevgiliye
26. Şam'da
27. şimdiki zaman sürdürür
28. Emevilerin işlerini
29. biz de yürürüz geleceğimize

30. güvenerek geçmişimizdeki güneşe
31. sonsuzluk ve biz
32. bu şehrin sakinleriyiz
33. Şam'da
34. söyleşmeler döner durur
35. kemanla ud arasında
36. varoluşçuluk üzerine
37. ve sonların üzerine:
38. kim ki yoldan çıkmış sevgiyi katleder
39. Sidret'ül Münteha'dır varacağı yer
40. Şam'da
41. Yusuf parça parça eder
42. sinesini ney ile
43. yok başka nedeni, sadece
44. kalbi kendisiyle değil diye
45. Şam'da
46. şiir aslına döner
47. suya
48. ne şiir şiir kalır
49. ne de nesir nesir
50. ve sen sevgiliye şöyle dersin:
51. seni bırakmayacağım
52. hadi beni de kendine al
53. ve beni de yanında götür
54. Şam'da
55. bir ceylan uyur
56. şebnem yataktaki kadının yanı başında
57. kadın entarisini çıkarır sonra
58. ve örter Brada'yı onunla
59. Şam'da
60. toplar bir serçe

61. avucumda kalmış buğdayları
62. bırakır bana da bir tanecik
63. yarını
64. göstermek adına
65. yarınım
66. Şam'da
67. yasemin benimle cilveleşir:
68. uzaklaşma
69. gel peşim sıra
70. bahçe kıskançlık gösterir:
71. yakınlaşma
72. ayımdaki gecenin kanına
73. Şam'da
74. tüm gece konuşurum gamsızca
75. sıradan düşünle
76. badem çiçeği gülerek:
77. gerçekçi ol
78. isminin suyu çevresinde bir daha çiçekleneyim
79. gerçekçi ol
80. onun düşünden bir daha geçeyim
81. Şam'da
82. tanıtıyorum kendimi
83. ona
84. işte burada iki badem göz altında
85. beraber uçuyoruz ikiz gibi
86. ve erteliyoruz ortak geçmişimizi
87. Şam'da
88. söz yumuşar
89. sesini duyarım
90. mermerin damarlarındaki kanın
91. değişini mahpus kadının:

92. ya oğlumu kaçır benden uzaklaş
93. ya da benimle kal taşlaş
94. Şam'da
95. sayıyorum göğüs kemiklerimi
96. kalbimi de hırçınlığına döndürüyorum
97. belki de sevgi alır gölgesine beni
98. belki de öldürür beni
99. haberim olmaz
100. Şam'da
101. yabancı kadın, döndürür mahfesini
102. kafilesine:
103. çadırıma dönmeyeceğim asla
104. gitarımı asmayacağım asla
105. ailenin incir ağacına
106. bu akşamdan sonra bir daha
107. Şam'da
108. kasideler şeffaflaşır
109. ne gümüş olur ne altın olur
110. yankının yankıya
111. söyledikleri olur ancak
112. Şam'da
113. ikindileyin bulut kurur
114. ardından bir kuyu kazar
115. aşıkların yazı için Kaysun dağı eteklerinde
116. ve ney de alışkanlıklarını tamamlar
117. anı ve andakileri özleyerek
118. beyhude ağlar
119. Şam'da
120. bir kadın divanına yazıyorum:
121. nergisten olan sendeki her şey
122. sadece seni arzular

123. seni, gecenin aşırı cazibesinden koruyacak
124. olmaz çevrende hiçbir korunak
125. Şam'da
126. görmekteyim Şam'ın gecesini
127. nasıl da ağır ağır azalmakta
128. ve nasıl tanrıçalarımız bir bir artmakta
129. Şam'da
130. yolcu gizli gizli bir şarkı söyler:
131. Suriye'den
132. ne ölü dönerim
133. ne de diri
134. belki de dönerim
135. şu kaçkın ruhumdan
136. kelebeğin yükünü azaltan
137. bulutlar gibi (Ünlü, 2016, s. 45-46).

Ünlü tarafından oluşturulan kaynak metin dize sayısından altı dize daha azdır ve biçimsel olarak bir parça farklıdır. Bu farklılığın sebebi kaynak metinde bir kelimedenden oluşan bazı dizelerin hedef metinde birleştirilmesidir.

Kaynak şiirin başlığı her hangi bir kaymaya uğramadan hedef metne aktarılmıştır.

Kaynak metin on birinci dizedeki “الرافدين” kelimesi, “iki nehir arası, su kanalı” gibi anlamlara gelse de hedef metne “Mezopotamya” olarak kaydırılmış ve bu kaydırma, kaynak şiirin geçtiği kültürel dizgisi çerçevesinde gayet başarılıdır ve çevirmen yeterliliğine dair ipucu vermektedir.

Kaynak metin on üçüncü dizedeki “تَطَرَّرُ” kelimesi hedef metne açıklamayla “nakış nakış işlemek” olarak yineleme şeklinde aktarılmıştır. Burada muhtemelen çevirmen, eylemi vurgulamak, anlatımını güçlendirmek istemiştir.

Kaynak metin yirmi birinci dizedeki “حافية حافية” ikilemesi hedef metne “ayağı yalın, yalın ayak” olarak çevrilmiştir. Hedef metinde çiftleme yerine tek kelime tercih edilebilir ve böylece şiirde hem sözcük ekonomisi yapılır hem anlatım bozukluğu giderilebilirdi.

Kaynak metin otuzuncu dizedeki “بلد” kelimesi hedef metne “belde” olarak aktarılmıştır. Hedef dil Türkçede “belde”, şiirin genel bağlamındaki duygu yoğunluğunu vermemektedir.

Aynı şekilde kaynak metin otuz birinci dizedeki “أحد” kelimesinin de “sevgili” olarak hedef metne aktarılması anlamsal bağdan bir parça kopmaya sebep olmuştur.

Kaynak metin kırk ikinci dizedeki “سؤال الوجود” söz öbeği çevirmen yorumuyla hedef metne bir felsefî akım olan “varoluşçuluk” şeklinde kaydırılmıştır. Kaynak metin kırk dört ve kırk beşinci dizeler, “ kim ki yoldan çıkmış sevgiyi katleder, Sidret’ul Munteha’dır varacağı yer” şeklinde hedef metne aktarılmıştır. Kaynak metin incelendiğinde yoldan çıkan “sevgi” değil “âşıktır”. Belirtilen dizelerdeki “مارقاً” kelimesi de “yoldan çıkmak” söz öbeğinden ziyade “dinden dönen, mürtet” temel anlamlarına sahiptir. Bu iki çevirmen tercihi, gerek duygusal gerekse anlamsal bağlamdan uzaklaşmaya sebep olmuştur. Dikkat çeken bir başka çevirmen tercihi de İslami literatüre hâkim okuyucuya Necm suresi 14. ayetten tanıdık gelecek “Sidret’ul Munteha” söz öbeğinin hiçbir açıklama yapılmadan aynen hedef metne aktarılmasıdır.

Kaynak metin kırk dokuzuncu dizedeki “أضلع- kaburga kemiği” kelimesi hedef dilin şiir dizgesine yakışır biçimde “sine” olarak kaydırılmıştır.

Hedef metin kırk yedinci dizesi “suya” kelimesinden oluşmaktadır. Şiirin genel bağlamında bu dizenin bir önceki dizeyle anlamsal bağı varken, hedef metinde bu bağ hissedilmemektedir. Bu dizenin başına “yani” gibi bir kelime eklemek yerinde bir tercih olabilirdi.

Hedef metin elli beşinci dizedeki “sevgiliye”, yüz sekiz ve yüz dokuzuncu dizelerde “asla, asla” kelimeleri hedef metinde olmayan çevirmen eklemeleridir.

Kaynak metin altmış dokuzuncu dizedeki “تركت” fiili bize özneyi gösterirken, hedef metin altmış altıncı dizede özne belli değildir.

Hedef metin, seksen altı, seksen yedi, seksen sekizinci dizeler “Şam’da tanıtıyorum ona kendimi” şeklindedir. Bu dizedeki “ona” kelimesi hedef metinde muğlaklık doğurmuştur, kastedilen kişi ya da nesne anlaşılamamaktadır. Oysaki kaynak metinde bu durum açıktır ve “Şam’da kendime tanıttığım yine kendimdir”.

Kaynak metin doksan dokuzuncu dizede çevirmenin yanlış okuması mevcuttur. Kastedilen “oğlumu kaçır” değil; “beni oğlumdan kaçır” ifadesidir. Bir başka yanlış okuma ise kaynak metindeki “حسيّة” kelimesinin “gümüş”, “ذهنيّة” kelimesinin ise “altın” olarak çevrilmesidir. Şiirin genelinde çevirmenin kaynak dile hâkimiyeti hissedilirken bu yanlış okumalar şaşırtıcıdır.

Kaynak metin yüz kırk dizedeki “واحدة” kelimesinin hedef metne “bir bir” ikilemesi olarak kaydırılması şiirin ritmine katkı sağlamıştır. Yüz kırk altıncı dizedeki “سحاباً” kaynak metinde tekil formda ve hâl yapısındayken, hedef metne “bulutlar” olarak çoğul formda ve “gibi” benzetme edatıyla birlikte kaydırılmıştır.

Kaynak metindeki zamanlar, sıfatlar, alışılmamış bağdaştırmalar, kişileştirmeler hedef metne başarıyla aktarılmıştır. Şiir dilinde çokça karşımıza çıkan devrik cümle yapıları Ünlü tarafından oluşturulan hedef metinde yer almaktadır. Bir iki yanlış okuma dışında, hedef metin, kaynak metni yansıtmaktadır ve hedef dile yakın durmaktadır. Gerek üslup gerekse estetik açıdan da yeterli olduğu söylenebilir.

Metin Fındıkçı’nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Şamlı Güvercinin Kanatları

Elif

1. Şam’da:
2. Güvercinler uçar
3. İpekten yağmurun ardında
4. İkişer
5. İkişer

Ba

6. Şam’da:
7. Bütün dilimi yazılı
8. Ekininin taneleriyle görüyorum,
9. Dişi iğneleriyle,
10. Dicle ile Fırat’ı birbirinden ayırıyor.

Te

11. Şam’da:
12. Arapların coğrafyasında adı nakışlanır
13. Cahiliye’den
14. Kıyamete kadar
15. Sonrasına,
16. ...Altın duvarlarda.

Se

17. Şam'da:
18. Gökyüzü kadim
19. Yollarda yürür,
20. Yalınayak, yalınayak
21. Şiire ve
22. Vahiye gerek olmadan,
23. Vezne,
24. Kafiye.

Cim

25. Şam'da:
26. Yabancı gölgede
27. İğreti uyur,
28. Müezzin gibi sonsuzluğun yatağında,
29. Ne şehri arzular
30. Ne de kimseyi...

He

31. Şam'da:
32. Emzirenlerin yaptıklarını ulaştırır
33. Annelerin işi:
34. Yarınımızda güvenle yürürüz,
35. Dünümüzün güneşinde.
36. Biz ve sonsuzluk,
37. Bu şehirde duran!

Ha

38. Şam'da:
39. Dönenler keman ve
40. Asa arasında dolaşır,
41. Bedeninin sorusu etrafında
42. Ve sonların:
43. Kim öldürdü Harici'nin aşkını
44. Munteha'da ağacı olan!

Del

45. Şam'da:
46. Yusuf keser
47. İnleterek,
48. Bir şey olmadan
49. Kırarak,
50. Sonra düzleyerek,
51. Kalbini yenileyerek birlikte.

Zel

52. Şam'da:
53. Söz aslına döner,
54. Suyla:
55. Ne şiir şiirdir
56. Ne nesir nesirdir.
57. Sen söylüyorsun: seni çağırıyorum
58. Yanına al
59. Birlikte ol!

Ra

60. Şam'da:
61. Geyikler uyur
62. Kadınların koynunda
63. Nidanın yatağında,
64. Giysilerini soyunan,
65. Şeffaf bir örtüyle örtünen!

Zal

66. Şam'da:
67. Kuşlar gagalar
68. Bırakamadığı ekini,
69. Elleri üstünde
70. Taneleri bırakan

71. Yarınki yiyeceğini
72. Göstererek!

Sin

73. Şam'da:
74. Yaseminler toplarım:
75. Uzaklaşmadan
76. İzimden yürürüm,
77. Bahçeye dalıp:
78. Yaklaşmadan
79. Aylı bir gecenin kanında.

Şin

80. Şam'da:
81. Hafiften düşüm esmerleşir
82. Gülen badem çiçeklerinde:
83. İkinci bir
84. Çiçek düşer,
85. Etrafında suyun adı
86. Düşen olan
87. Düşünce gözyaşı!

Sad

88. Şam'da:
89. Benliğimi
90. Benliğinde bilirim:
91. İşte burada, badem renginden iki gözün altında
92. Uçarız ikiz gibi
93. Geçmişimizi ortak dileyerek.

Dad

94. Şam'da:
95. Söz inletir
96. Kanda duyulan çığlıkta
97. Bağışın köklerinde:

98. Oğlumdan koparıldım,
99. Hücre bana der, burada
100. Benimle taşlaşacaksın!

Ta

101. Şam'da:
102. Kaburgamı sayıyorum
103. Kalbime geri dönüyorum sevgiyle,
104. İlletle soktun beni
105. Gölgesine,
106. Beni öldürdün,
107. Bir şey önermeden...

Za

108. Şam'da:
109. Garipler kubbeli çadırdan bayramlaşır
110. Gruplar halinde:
111. Çadırıma döndüğümde,
112. Gitarımı astığımda,
113. Bu akşamdan sonra,
114. Yüksek incir ağacına...

Ayn

115. Şam'da:
116. Kasideleri açıklarım,
117. Ne duygu
118. Ne derinlik
119. Yankısı bir şey demiyor
120. Yankısına...

Ğayn

121. Şam'da:
122. İkinci üstü yağmuru ürpertir,
123. Kuyu kazır
124. Yazın iki sevgili kinin sayfasında,

125. Dilek dönüşünü tamamlar
126. Arzuda şimdi o içinde olmadan,
127. Gizlice ağlayarak.

Fa

128. Şam'da:
129. Kadının defterine gömülürüm:
130. Hepsi içinde olmadan,
131. Nergis de
132. İster seni,
133. Sur yok, etrafında, seni ısıtacak
134. Gece çoğalan fitnenle.

Kaf

135. Şam'da:
136. Şam'ın gecesi, nasıl azaldığını görürüm
137. Yavaş yavaş
138. İlahımız, nasıl çoğaldığını
139. Yalnız!

Kef

140. Şam'da:
141. Yolcu gizine şarkı söyler:
142. Şam'dan geri dönmeden ne
143. Hayatta
144. Ne ölü
145. Bulutsuz
146. Hafifletir yığılı yatakları,
147. Kovulan ruhumdan (Fındıkçı, 2009, s.86-92).

Fındıkçı tarafından yüz kırk yedi dizede oluşturulan hedef metin biçimsel olarak kaynak metne yakındır.

Hedef metnin en büyük handikabı çevirmenin yanlış okumalarıdır. Bazen hedef dili ve kaynak dili – entelektüel birikim ve kültürel hâkimiyet olmaksızın- bilmek bile yetmezken,

kaynak dile yeterince hâkim olamamak kabul edilebilir bir durum değildir. Çevirmen, şiirin başlığından sonuna dek bir çok yerde yanlış okumalarda bulunmuştur.

Başlıktaki “طوق – kolye” “kanatlar”, kaynak metin üçüncü dizedeki “سياج – çit/engel”, “yağmur”, on üçüncü dizedeki “خيل – at” “ipler”, on yedinci dizedeki “خيوط – ipler” “duvarlar”, yirmi sekizinci dizedeki “مئذنة- minare” “müezzin”, otuz üçüncü dizedeki “فعل المضارع – muzari fiil” “emzirenler”, otuz sekizinci dizedeki “سكان – oturanlar/sakinler” “duran”, kırkıncı dizedeki “الحوارات – sohbetler/diyaloglar” “ dönenler”, kırk birinci dizedeki “العود – ud” “asa”, kırk sekizinci dizedeki “الناي – ney” “inleterek”, elli birinci dizedeki “سوى أنه – ancak o” “ kırarak”, altmış ikinci dizedeki “غزال- ceylan” “geyik”, altmış sekizinci dizedeki “عصفورة – serçe” “kuşlar”, seksen kinci dizedeki “أسامر-sohbet ederim” “esmerleşir”, doksan altıncı dizedeki “يرق – yumuşar” “inletir”, doksan sekizinci dizedeki “الرخام – mermer” “bağış”, “عروق – damarlar” “kökler”, yüzüncü dizedeki “السجينة mahpus” “hücre”, yüz onuncu dizedeki “تعيد – döner” “bayramlaşır”, yüz yirmi ikinci dizedeki “تجف – kurur” “ ürpertir”, “السحابة – bulut” “yağmur”, yüz yirmi altıncı dizedeki “سفح – dağ eteği” “sayfa”, yüz otuzuncu dizedeki “أدون – yazarım” “ gömülürüm”, yüz kırk yedinci dizedeki “الفراشة – kelebek” “yatak”, “عبء – yük” “yığılı” olarak çevrilmiştir. Bu örnekler kelime düzeyinde yapılan yanlış okumalardır. Çeviri sınırları içinde kabul edilmeleri mümkün olmayan bu durum, metin içi ve metin dışı anlamsal örgünün yıkılmasına sebep olmuştur.

Fındıkçı tarafından oluşturulan hedef metinde bir de kaynak dile yeterince hâkim olamamaktan kaynaklanan cümle düzeyinde yanlış anlamlandırmalar mevcuttur. Hedef metin sekizinci dizede belirtildiği gibi “ekinin taneleriyle görüyorum”, kaynak metinde “bir buğday tanesi üstünde” anlamıyla yer almaktadır. Çevirmenin bu yorumu kaynak metinde yaratılan durumu bozmuştur. Kaynak metin kırkıncı dizede “diyaloglar dönerken” hedef metin otuz dokuzuncu dizede “dönenler dolaşmaktadır”. Bu tercih, dizedeki “kişileştirmeyi” yok etmiştir. Kaynak metin kırk beşinci dizedeki “Sidretu’l-Munteha” söz öbeği dini bir göndermeye içerirken hedef metne “Munteha ağacı” olarak kaydırılmıştır ve kaynak metinde yaratılan motif kaybolmuştur.

Kaynak metin elli ikinci dizedeki “لم يجد” olumsuz bir anlam taşıırken hedef metinde “yenilerek” şeklinde olumlu anlam kazanmıştır. Kaynak metin elli sekizinci dizede “لن أدعك” yine olumsuz bir yapıyken hedef metne “seni çağırıyorum” söz öbeği olarak aktarılmıştır.

Kaynak metin altmış dokuzuncu dizedeki “ما” çevirmenin sandığı gibi olumsuzluk edatı değildir, bağlaçtır.

Kaynak metin yetmiş beşinci dizede “yasemin benimle oynar” anlamına gelen dize, hedef metne “yaseminler toplanır” şeklinde çevrilmiştir. Bu durum hem dizedeki kişileştirmeyi, hem de şiirin kurmacasını bozmuştur.

Kaynak metin doksan dokuzuncu dizede kastedilen hedef metinde yer aldığı gibi “oğlumdan koparıldım” değildir; “beni oğlumdan kaçır” anlamına gelmektedir.

Kaynak metin yüz on bir ve yüz on ikinci dizelerde “لن” edatıyla oluşturulmuş gelecek zaman olumsuz yapısı hedef metne “...dığımda” şeklinde çevrilmiştir. Bu durum bahsi geçen dizelerdeki zamansal örgüyü yok etmiştir..

Kaynak metin yüz on yedinci dizedeki “تشف” fiiline okuyan ve biraz Arapça bilen herhangi bir kişi bu fiilin “o ya da sen zamiri” için kullanacağını “ben” zamiri için kullanılmayacağını bilir.

Kaynak dilin kültürüne hâkim olmak bir çevirmen için elzemdir. Kaynak metin yüz yirmi beşinci dizedeki “قاسيون” özel isimken hedef metne “kin” şeklinde cins isim olarak aktarılmış ve böylece anlam bambaşka boyuta geçmiştir.

Kaynak metin on birinci dizedeki “الرافدين” kelimesi hedef metne “Dicle ve Fırat” olarak açıklanmıştır. Bu açıklama şiirin bağlamına uygun düşmüştür. Aynı dizedeki “حل” kelimesi kaynak metinde özne olmasına ve olayın merkezinde yer almasına rağmen hedef metinde kendine yer bulamamıştır.

Bunlara ek olarak hedef metin otuz iki, kırk yedi, kırk dokuz, elli, yetmiş sekiz, seksen yedi, seksen sekiz ve doksan sekizinci dizeler kaynak metinle uzaktan yakından alakası olmayan, tamamen çevirmence oluşturulmuş dizelerdir. Ayrıca hedef metin yetmiş, yetmiş bir, yetmiş iki ve yetmiş üçüncü dizeler kelime bazında kaynak metinden bir şey barındırsa da bir bütün olarak hatalı yorumlanmışlardır.

Hedef metin, yer yer kaynak metinden bir şeyler barındırsa da zikredilen incelemelerden ötürü kaynak metni olması gerektiği gibi yansıtmamaktadır. Hedef metin okuru Mahmûd Dervîş şiirinden ziyade şairden birkaç kelimeyi okuyacaktır, şiirin geri kalanı tamamen çevirmene aittir.

Kaynak metindeki şiirsel ritim, çeşitli söz sanatları, semboller ve imgeler, şairin üslubu maalesef hedef metinde oluşturulamamış, estetik değeri düşük, yetersiz ve kabul edilebilirlikten uzak bir çeviri oluşmuştur.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -8

Şiir Adı :Kitabu'l-Hubb-18. ve 21.şiirler

Şair Adı :Nizâr Kabbânî

18.Şiir

1. لقد حجزتُ غرفةً لاثنين في بيت القمر
2. نقضي بها نهاية الأسبوع يا حبيتي
3. فنادق العالم لا تعجبني
4. الفندق الذي أحب أن أسكنه هو القمر
5. لكنهم هناك يا حبيتي
6. لا يقبلون زائراً يأتي بغير امرأة..
7. فهل تجيئين معي..
8. يا قمري.. إلى القمر (Kabbânî, 1971, s. 737)

Sekiz dizeden oluşan şiirde kelimeler temel anlamlarıyla kullanılmıştır. Söz sanatlarından, kapalı ifadelerden uzak sanki biriyle konuşuyormuşçasına dizeler sıralanmıştır.

Kendi içinde dinamizme sahip şiirin bir, dört, altı ve yedinci dizelerinde yoğun olarak “r” sesi kullanılmıştır. Ayrıca iki, üç, beş ve yedinci dizelerin “i” sesiyle bitirilmesi de şiirde ritmin ve kafiyein yaratılmasına sebep olmuştur.

Mehmet Hakkı Suçin’in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi (18.Şiir)

1. iki kişilik yer ayırttım ayın evinde
2. hafta sonunu geçirelim diye sevgilim
3. hoşuma gitmez dünyanın otelleri
4. aydır kalmak istediğim otel
5. fakat kimseyi kabul etmiyorlar orada
6. bir kadın olmadan yanında
7. benimle gelir misin ay parçam? (Suçin, 2016, s. 45).

Hedef metin yedi dizeden oluşmaktadır ve biçimsel olarak kaynak metinden bir dize fazladır. Suçın, son iki dizeyi birlikte çevirmeyi tercih etmiştir.

Kaynak metin birinci dizedeki “غرفة” kelimesi hedef metne “yer”, kaynak metin altıncı dizedeki “زائر” kelimesi de hedef metinde “kimse” olarak kaydırılmıştır. Bu tercihler şiirin anlamsal örgüsünde her hangi bir eksikliğe sebep olmamıştır.

Kaynak metin sekizinci dizedeki “إلى القمر” söz öbeği hedef metinde eksiltilmiştir. Bu tercihin sebebi üst dizelerde nereye gidileceğinin belirtilmesi olabilir.

Suçın’ın çevirisi, kaynak metni tam anlamıyla yansıtmakla birlikte, hedef dil Türkçeye yakın durmaktadır. Özellikle son üç dizede şiirin ritmi yükselmiştir. Şairin üslubunun yansıtıldığı metin yeterli ve kabul edilebilirdir.

Laurent Mignon’un Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi (18.Şiir)

1. ayın evinde iki kişilik bir oda ayırdım sevgilim
2. hafta sonuna kadar vaktimiz var karar vermek için
3. bu dünyanın hanları çekmiyor beni artık
4. aydır kalmak istediğim tek yer
5. fakat oralarda sevgilim
6. yarsız gelen misafiri kabul etmezler
7. ey ay yüzlüm
8. benimle aya uçar mısın (Mignon, 2000, s. 28).

Mignon tarafından oluşturulan hedef metin kaynak metnin biçimsel yapısını korumuştur, dize sayıları aynıdır.

Kaynak metin ikinci dizedeki “نقضي” fiili çevirmen tarafından “karar vermek” olarak çevrilmiştir. Bu yanlış okuma ilk iki dizedeki anlamsal ilişkiyi zayıflatmıştır. Çünkü “نقضي” fiili bir üst dizedeki “ayın evinde iki kişilik odanın” neden ayrıldığını açıklayan anahtar kelimedir.

Kaynak metin üçüncü dizedeki “فنادق” kelimesi geniş bir yorumlamayla hedef metne “hanlar” olarak; aynı kelimenin tekili “فندق” ise “yer” olarak yansıtılmıştır. Çevirmenin bu tercihi kelimeler arası duygusal ve anlamsal örgüyü bir parça zedelemiştir.

Kaynak metin altıncı dizedeki “امرأة” kelimesinin hedef metne “yar” olarak çevrilmesi hedef dile yakışan bir tercih olmuştur.

Kaynak metin yedinci dizedeki “تجيئ” fiili hedef metne “gelmek” değil de “uçmak” olarak çevrilmiştir. Çevirmen romantizmi artırmak, şiirin gerçeküstülüğüne katkı sağlamak adına böyle bir tercihte bulunmuş olabilir.

Kaynak metin yedinci dizedeki “يا قمرى” söz öbeği hedef metne “ay yüzlüm” olarak açılmıştır. Bu açıklama Türkçenin şiir diline yakışan bir tercihtir.

Mignon’un çevirisi ilk dört dizede kaynak metinden bir parça uzak bir görüntü çizse, şairin üslubundan uzaklaşsa da son dört dizede anlamsal olarak kaynak metni yansıtmaktadır.

21.Şiir

1. لماذا.. لماذا.. منذ صرتِ حبيبتى

2. يضيء مدارى.. والدفاتر تعشب

3. تغيرت الأشياء عشقتنى

4. وأصبحتُ كالأطفال.. بالشمس أعب

5. ولستُ نبياً غير أنى

6. أصيرُ نبياً.. عندما عنك أكتب
(Kabbânî, 1971, s. 737)

Kaynak metin altı dizeden oluşmaktadır. Muzari fillerin son hareketleriyle oluşturulmuş ritim göze çarpmaktadır. Şiiri oluşturan kelimeler temel anlamlarıyla kullanılmıştır. Bir aşkın insanı nasıl da kıpır kıpır edeceği, değiştirebileceği kısa, yalın ama etkili bir üslupla anlatılmıştır. Günlük kullanımda pek olmayan ama şiir diline oldukça yakışan “عنك أكتب”, “بالشمس أعب” gibi devrik cümle yapıları kullanılmıştır.

Mehmet Hakkı Suçin’in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi (21.Şiir)

1. neden ışık saçıyor mürekkeğim neden
2. seni sevdiğimden beri
3. ve neden çayır çimen defterlerim
4. her şey değişti beni sevdiğinden beri
5. çocuklar gibiyim, güneşle oynuyorum
6. peygamber gönderilmedim ama
7. sana dair yazınca bir peygamber oluyorum (Suçin, 2016, s. 53).

Hedef metin yedi dizeden oluşmaktadır ve kaynak metinden bir dize fazladır. Bu farklılık muhtemelen Türkçenin söz diziminin Arapçadan farklı olmasından kaynaklanmıştır.

Hedef metindeki dikkat çekici tek kaydırma ikinci dizede yer almaktadır. Kaynak metindeki “منذ صرت حبيبتى” söz öbeği hedef metne “ seni sevdiğimden beri” olarak kaydırılmıştır. Bu tercih sevgiliyi özne konumundan çıkarıp nesne konumuna yerleştirmiştir.

Kaynak metin ikinci dizedeki “تعشب” fiili hedef metne “çayır çimen” olarak isim formunda aktarılmıştır ve bu tercih, Türkçenin şiir diline yakışmıştır.

Hedef metin üçüncü dizeye kaynak metinde olmayan “neden” kelimesi eklenmiştir. Bu durum üst dizelerle şiirsel ritim bağına güçlendirmiştir.

Hedef metin, kaynak metnin mesajını taşımakla birlikte, şiirin estetik değerini de yansıtan yeterli ve kabul edilebilir bir şiirdir.

Laurent Mignon’un Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi (21.Şiir)

1. neden acaba
2. sen sevgilim oldun olalı
3. mürekkeğim aydınlandı defterim yeşerdi
4. sen sevgilim oldun olalı her şey değişti
5. güneşle oynayan bir çocuk gibi oldum
6. ne nebiyim ne de resülüm ama
7. yazılarımda seni anlattığım zaman peygamber oluyorum (Mignon, 2000, s. 31).

Hedef metin biçimsel olarak kaynak metinden bir dize fazladır. Çevirmen ilk dizeyi, hedef metne iki dize olarak taşımıştır. İlk dizedeki “لماذا” kelimesi tekrar edilirken hedef metinde bu tekrar yoktur, vurgu azaltılmıştır.

Kaynak metin üçüncü dizedeki geniş zaman yapısındaki fiiller hedef metne geçmiş zaman formunda kaydırılmıştır. Ancak bu durum şiirin örgüsünde olumsuz bir durum yaratmamıştır.

Kaynak metin dördüncü dize, iki cümleden oluşmasına rağmen hedef metne tek cümle olarak aktarılmıştır. “Çocuklar gibi oldum...Güneşle oynuyorum” cümlesi yerine “ güneşle oynayan bir çocuk gibi oldum” cümlesi tercih edilmiştir. Ayrıca aynı dizedeki “الأطفال” kelimesi de hedef metne tekil formda “çocuk” olarak kaydırılmıştır.

Eksiltmelerin olmadığı hedef metne “resülüm” kelimesi eklenmiştir. Bu ekleme muhtemelen anlatımı güçlendirmek için yapılmıştır.

Mignon tarafından oluşturulan hedef metin, kaynak metindeki önemli işlevsel kelimeleri eksiksiz barındırmaktadır. Yeterlik ve kabul edilebilirlik bağlamında başarılıdır. Şairin üslubu ve şiirin estetiğini de yansıtmaktadır.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -9

Şiir Adı :el- Kuds

Şair Adı :Nizâr Kabbânî

القدس

1. بكيت.. حتى انتهت الدموع
2. صليت.. حتى ذابت الشموع
3. ركعت.. حتى ملّني الركوع
4. سألت عن محمد، فيك وعن يسوع
5. يا قُدُس، يا مدينة تفوح أنبياء
6. يا أقصر الدروبِ بين الأرضِ والسماء
7. يا قُدُس، يا منارة الشرائع
8. يا طفلةً جميلةً محروقةً الأصابع
9. حزينَةٌ عيناكِ، يا مدينةً البتول
10. يا واحدةً ظليلةً مرَّ بها الرسول
11. حزينَةٌ حجارةُ الشوارع
12. حزينَةٌ مآذنُ الجوامع
13. يا قُدُس، يا جميلةً تلتفُّ بالسواد
14. من يقرعُ الأجراسَ في كنيسةِ القيامة؟
15. صبيحةُ الآحاد
16. من يحملُ الألعابَ للأولاد؟
17. في ليلةِ الميلاد

18. يا قدسُ، يا مدينةَ الأحران
19. يا دمةً كبيرةً تحولُ في الأجفان
20. من يوقفُ العدوان؟
21. عليكِ، يا لؤلؤةَ الأديان
22. من يغسلُ الدماءَ عن حجارةِ الجدران؟
23. من ينقذُ الإنجيل؟
24. من ينقذُ القرآن؟
25. من ينقذُ المسيحَ ممن قتلوا المسيح؟
26. من ينقذُ الإنسان؟

27. يا قدسُ.. يا مدينتي
28. يا قدسُ.. يا حبيبتي
29. غداً.. غداً.. سيزهر الليمون
30. وتفرحُ السنابلُ الخضراءُ والزيتون
31. وتضحكُ العيون
32. وترجعُ الحمائمُ المهاجرة
33. إلى السقوفِ الطاهرة
34. ويرجعُ الأطفالُ يلعبون
35. ويلتقي الآباءُ والبنون
36. على رباك الزاهرة
37. يا بلدي
38. يا بلد السلام والزيتون
(Kabbânî, 1971, s. 770)

Otuz sekiz dizeden oluşan şiirde, “yâ, dâl, lâm ve nûn” harflerinin dize sonlarında sıkça kullanılmasıyla oluşturulan aliterasyon göze çarpmaktadır. Bu durum, şiirde yüksek ve

akıcı bir temponun oluşmasını sağlamıştır. Bazı dizelerde kullanılan kelime tekrarı, nida edatları da bu duruma katkı sağlamıştır. Şiirde birkaç kelimedenden oluşan kısa dizelerde yoğun bir anlatım vardır. Anlamsal örgüyü oluşturan kelimeler genelde temel anlamlarıyla kullanılsa da bazı yerlerde kutsal değerlere gönderme yapılan eş anlamlı kelimelere de yer verilmiştir.

Şiirde, Kudüs adeta bir insan gibi tasvir edilmiş, bu tasvirde kişileştirme, alışılmamış bağdaştırma, benzetme gibi söz sanatları kullanılmıştır. İsrail'e karşı alınan Haziran yenilgisinden sonra duyulan derin üzüntünün hâkim olduğu şiirde aynı zamanda geleceğe dair umutlar da vardır. Kudüs'ün kutsallığına vurgu yapıp, kaybedilmiş topraklara Arapların mutlaka döneceğine dair inanç belirtilmektedir.

İbrahim Demirci'nin Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Kudüs

1. Ağladım tükendi gözyaşım ağladım
2. Ağladım mumlar bitti ağladım namaz kıldım
3. Bitirdi beni vardığım rükular
4. Sende Muhammed'i Yesuğ'u aradım
5. Ey Kudüs ey peygamberler kokusu
6. Ey yerin göklere en yakın avlusu
7. Ey Kudüs ey yolların ışığı
8. Ey parmaklarını yakan güzel çocuk
9. Ey Peygamber'in geçtiği gölgeli ova
10. Hüzünlü gözlerinle ey kentlerin incesi
11. Acıdır cadde taşları
12. Acıdır müezzin sesleri
13. Ek Kudüs ey kara sevdaya bürünen güzel
14. Kimdir kıyamet kilisesinde çalan çanları
15. Pazar sabahları
16. Kim getirir çocuklara oyunları
17. Milat gece yarıları

18. En Kudüs ey kentlerin acılsı
19. Ey gözkapakları arasında kabaran büyük gözyaşı damlası
20. Kim durdurur düşmanları
21. Sana karşı ey dinlerin gerdanlığı
22. Kim siler kanları duvar taşlarından
23. İncili kim kurtarır
24. Kur'an'ı kim kurtarır
25. Kim kurtarır İsa'yı, İsa'yı öldürenlerden
26. İnsanı kim kurtarır
27. Ey Kudüs ey kentim
28. Ey Kudüs ey sevgilim
29. Yarın çiçek açacak limon ağaçları
30. Açılıyor yeşil sümbüller zeytinler
31. Gülüyor gözler
32. Dönüyor giden güvercinler gene
33. Tertemiz masmavi göklere
34. Dönüyor çocuklar oyunlarına
35. Babalarla oğullar buluşuyor
36. Senin çiçekli tepelerinde
37. Ey zeytin ülkesi ey selam ülkesi (Demirci, 2014, s. 109-110).

Demirci tarafından oluşturulan hedef metin, kaynak metinle aynı dize sayısına sahiptir. Hedef metin kısa dizelerle, serbest kafiyeyle oluşturulmuştur.

Hedef metnin ilk iki dizesindeki anlamsal örgü kaynak metinden oldukça farklıdır. Kaynak metin ilk dizede bir kez geçen “بكيت” fiili, hedef metnin aynı dizelerinde dört kez geçmektedir. Bu durum, duygu yoğunluğunu “ağlama” eylemine çekip, kaynak metindeki “...oluncaya kadaryaptım” anlatım şeklini bozmuştur.

Kaynak metin üçüncü dizedeki “مَلْنِي” fiilinin “bitirdi beni” olarak hedef metne taşınması okuyucuda olumsuz yüklemeye sebep verebilir. Oysaki genel bağlamda, ifade edilen bu eylem olumludur.

Çevirmen, kaynak metin dördüncü dizedeki “يسوع” kelimesini hedef metne aynen “yesuğ” olarak kaydırmıştır. Bu durum hedef dil okuyucusunda anlaşılammaya neden olabilir. Halbuki kastedilen Hz. İsa’dır. Muhtemelen bu kelimeyi çevirmen özel isim sanmıştır.

Benzer bir durum kaynak metin dokuzuncu dizedeki “البتول” kelimesinin çevirisinde yaşanmıştır. Hedef metne “ince” olarak çevrilen kelimenin temel anlamı “bakire- namuslu, iffetli”dir. Ayrıca bu kelime ile Hz. Meryem’e gönderme yapılmaktadır. Bu durumun hedef metne yansıtılamaması Kudüs ile Hz. Meryem arasında kurulan kutsallık ilişkisini yok etmiştir.

Aynı dizedeki “حزينة عيناك” cümlesi hedef metne cümle olarak değil de “hüzünlü gözlerin” şeklinde” sıfat tamlaması olarak kaydırılmıştır.

Kaynak metin on üçüncü dizedeki “السواد” kelimesinin hedef metne “sevda” olarak çevrilmesi sözcüksel düzeyde yapılan bir yanlış okumadır ve şiirdeki anlatıyı bozmaktadır. Çünkü “sevdaya bürünmek” ile “karalara bürünmek” anlamsal ve duygusal göndergeler bakımından oldukça farklıdır. “Sevdalanmak” olumlu bir durumken, “karalara bürünmek” olumsuz veya yıkıcı bir olay sonrası oluşan bir ruh halidir.

Kaynak metin on yedinci dizesini oluşturan “milat gece yarıları” kaynak metne körü körüne bağlılığın yaşandığı, hedef dilde anlaşılmaz bir dize olmuştur. Kaynak metinde kastedilen muhtemelen “yılbaşı/yeni yıl” kelimeleridir.

Kaynak metin otuz üçüncü dizedeki “çatılar- السقوف” kelimesi hedef metne “gökler” olarak çevrilirken, aynı dizeye kaynak metinde olmayan “tertemiz” ve “gene” kelimeleri eklenmiştir.

Hedef metinde baştan sona kadar geniş zaman yapısı hâkimdir (sadece otuzuncu dizede gelecek zaman yapısı vardır). Oysaki kaynak metin dikkatlice tahlil edildiğinde yirmi dokuzuncu dizeden itibaren gelecek zaman yapısının hedef metinde kullanılması daha doğru bir tercih olabilirdi.

Özellikle hedef metnin ilk yarısında, kaynak metinden anlamsal, duygusal, cümle örgüsü gibi açılardan büyük uzaklaşma ile bazı yanlış okumalar, aşırı yorumlamalar vardır. Bu durum yeterlilikten uzaklaşmaya sebep olmuştur. Ayrıca bazı sıfatların, fiillerin çevirisinde

de bir takım problemler dikkat çekmektedir. Ancak ikinci yarıdan itibaren bu olumsuzlukların çoğu giderilmiştir. Kilit role sahip bazı kelimelerin hedef metne yansıtılamaması, şiirin estetik değerinin düşmesine sebep olmuştur. Şairin üslubundan ziyade çevirmen üslubunun ağır bastığı hedef metin Türkçenin şiir dizgesinde vasat bir yazın metni olmaktan öteye geçememiştir.

İlyas Altuner'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Kudüs

1. Ağladım tükeninceye kadar gözyaşlarım
2. Namaz kıldım sönünceye dek kandiller
3. Usanincaya kadar rüku ettim
4. Muhammed'i sordum sende kaybolan
5. Ey Kudüs, ey nebilerin çıktığı şehir
6. Ey Kudüs, ey şariatler feneri
7. Ey parmakları yanan güzel çocuk
8. Hüzün var gözlerinde, ey iffet şehri
9. Ey Resulün uğradığı bahçe
10. Kaldırımlarında hüzün var
11. Minarelerinde hüzün var
12. Ey Kudüs, ey karalara bürünen şehir
13. Kim çalacak çanlarını Kıyamet kilisesinin
14. Pazar sabahları
15. Kim taşıyacak çocuklara oyuncakları
16. Yılbaşı gecesinde
17. Ey Kudüs, ey hüzünler şehri
18. Ey gözlerinden kocaman yaşlar akan
19. Kim durduracak düşmanları
20. Üzerine çullanan, ey dinlerin incisi
21. Kim silecek kanları duvarlarından
22. İncil'i kim kurtaracak
23. Kim kurtaracak Kur'an'ı
24. Kim kurtaracak Mesih'i kendisini öldürenlerden
25. İnsanlığı kim kurtaracak

26. Ey Kudüs, ey şehrim
27. Ey Kudüs, ey sevgilim
28. Yarın, yarın çiçek açacak limon
29. Sevinecek yeşil sümbüller ve zeytin
30. Gözler gülecek
31. Geri dönecek göçmen güvercinler
32. Tertemiz yuvasına
33. Ve geri dönecek çocuklar oynamaya
34. Buluşacak babalarla oğullar
35. Ey memleketim
36. Ey barış ve bereket şehri (Altuner, t.y).

Altuner tarafından oluşturulan hedef metin kaynak metinden iki dize daha kısadır. Bu durum biçimselliği bozmuştur. Kaynak metin altıncı ve otuz altıncı dizeler nedense hedef metinde yer almamaktadır. Bu durum anlamsal eşdeğerlik açısından eksikliğe sebep olmuştur.

Kaynak metin üçüncü dizedeki “مَلَنِي الرُّكُوعَ” söz öbeğinde nesne olan “ben” hedef metne “özne” olacak şekilde “rüku ettim” şeklinde kaydırılmıştır ve dolayısıyla anlatım tekniği değişmiştir.

Kaynak metin dördüncü dizesi hedef metne “عن يسوع” kelimesi eksiltilerek çevrilmiştir. Bu durum, Hz. İsa’ya yapılan göndermeyi yok ederek, Kudüs’ün dinlerle olan ilişkisine yapılan vurgunun yitirilmesine sebep olmuştur. Ayrıca aynı dizeye kaynak metinde olmayan “kaybolan” kelimesi eklenmiştir.

Kaynak metindeki “حِجَارَةُ الشَّوَارِعِ” söz öbeği “kaldırımlar”, “السَّقُوفِ”, “yuva”, “واحة”, “bahçe”, “العدوان” kelimesi “çullanan” olarak hedef metne kaydırılmıştır. Kelimelerin temel anlamlarından farklı olarak kaydırıldığı ama tamamen de alakasız olmayan bu tercihler çevirmen yorumunun ağır bastığı, kaynak metinden uzaklaşılan bir durumdur. Ayrıca kaynak metin onuncu dizedeki “ظِلِيلَةٌ” kelimesi de eksiltilmiştir.

Altuner, kaynak metnin son dizesindeki “الزَّيْتُونِ” kelimesini hedef metne “bereket” olarak kaydırmıştır. Zeytine atfedilen bu anlam şiirin genel örgüsü içinde hedef metne uygun düşmüştür.

Çevirmen yorumunun hissedildiği, ekleme ve eksiltmelerin olduğu metin kaynak metindeki işlevsel kelime ve yapıları, söz sanatlarını hedef metne taşımıştır. Özellikle son

on dizede kullanılan gelecek zaman yapısı şiirsel ritmin ve temponun yükselmesine katkı sağlamıştır ve hedef dilde okunabilirliği yukarıya taşımıştır. Türkçeye yakın duran kabul edilebilirliği yüksek bir metin oluşturulmuştur.

Mahmut Çetin'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Kudüs

1. Ağladım
2. gözyaşlarım tükeninceye kadar
3. Namaz kıldım
4. mumlar eriyinceye kadar
5. Yorgun düşürünceye kadar beni
6. rükuda kaldım
7. Muhammed'i aradım sende
8. ve İsa'yı
9. Ey Kudüs!
10. Ey nebilerin kokusunu yayan şehir!
11. Arz ve sema arasındaki en kısa geçit.
12. Ey Kudüs!
13. Ey dinlerin ışığı!
14. Ey yanık parmaklı güzel çocuk!
15. Mahzundur gözlerin, ey Meryem'in şehri!
16. Ey resullerin uğrak yeri,
17. gölgelikler vahası!
18. Mahzundur yolların taşları
19. Mahzundur müezzinin sadası
20. Ey Kudüs!
21. Ey karalara bürünmüş güzel!
22. Kim çalar
23. Kıyamet Kilise'sinin çanlarını
24. pazar sabahları?
25. Yılbaşı gecesi

26. kim taşır çocuklara oyunları?
27. Ey Kudüs!
28. Ey hüznler şehri
29. Ey gözkapaklarından yuvarlanan
30. kocaman gözyaşı!
31. Kim durdurur düşmanları
32. sana karşı, ey dinlerin gerdanlığı?
33. Kim yıkar kanları duvar taşlarından?
34. Kim kurtarır İncil'i
35. Kur'an'ı?
36. İsa'yı öldürenlerden
37. kim kurtarır İsa'yı?
38. İnsanlığı?...
39. Ey Kudüs, ey şehrim!
40. Ey Kudüs, ey sevgilim!
41. Yarın,
42. yarın çiçeklenecek limon ağaçları.
43. Ferahlık verecek sümbüller, yeşillikler
44. ve zeytin ağaçları
45. Gözler güler
46. Tertemiz göklere
47. geri döner göçen güvercinler,
48. ve oyunlarına çocuklar.
49. Çiçekli tepelerinde buluşur
50. oğullar ve babalar.
51. Ey ülkem!
52. Ey esenlik ve zeytin ülkesi! (Çetin, t.y).

Kaynak metin otuz sekiz dizeden oluşmaktayken Çetin tarafından oluşturulan hedef metnin elli bir dizesi vardır. Çevirmen, dize düzenini bazen Türkçenin dilbilgisel yapısına bazen de kendi tercihlerine göre değiştirmiştir.

Kaynak metin on ikinci dizedeki “مَآذُنُ الْجَوَامِعِ” söz öbeği hedef metin on sekizinci dizeye “müezzin sadası” olarak kaydırılmıştır. Dikkat çeken diğer kaydırmalar ise “منارة” kelimesinin “ışık”, “لؤلؤة” kelimesinin “gerdanlık”, “السقوف” kelimesinin ise “gökler” olarak çevrilmesidir.

Kaynak metin onuncu dizedeki “مَرَّ بِهَا الرِّسُولُ” söz öbeği hedef metne “resullerin uğrak yeri” olarak çevrilmiştir. Oysaki kaynak metinde kastedilen Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed’dir. Bu dize ile Peygamberimiz (s.a.v.) ile Kudüs arasında kurulan duygusal bağ ve kutsaliyet ilişkisi hedef metinde kurulamamıştır.

Kaynak metin yirmi üçüncü, yirmi dördüncü, yirmi beşinci ve yirmi altıncı dizelerin başında yer alan, kaynak metnin ritmini artırıp, dizelere vurgu sağlayan “مَنْ يَنْقُذُ” söz öbeği kaynak metnin iki yerinde eksiltilmiştir.

Kaynak metin otuzuncu dizedeki “السَّنَابِلُ الْخَضِرَاءُ” sıfat tamlaması, hedef metin kırk ikinci dizeye “sünbüller, yeşillikler” şeklinde isim olarak kaydırılmıştır. Ayrıca “وَيَرْجِعُ الْأَطْفَالُ” dizesindeki ikinci fiil cümlede “hal” konumundayken hedef metne “oyunlar” olmuştur. Bu iki tercih çevirmenin kaynak dile yeterince hâkim olmadığı izlenimi veren tercihler olmuştur.

Çetin tarafından oluşturulan hedef metin, kaynak metnin genelini yansıtmaları açısından yeterlidir ve hedef dilden ziyade kaynak dile yakın durmaktadır. Kaynak metindeki şiir ritmi, tempo tam olarak yansılamasa da, söz sanatları ve işlevsel kelimeler hedef metinde yer almaktadır.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -10

Şiir Adı :ez-Zâiru’l-Lezî Lem Yecî’

Şair Adı :Nâzik el-Melâike

الزائر الذي لم يجيء

1. مر المساء...وكاد يغيب جبين القمر

2. وكدنا نشيع أمسية ثانية
3. ونشهد كيف تسير السعادة للهاوية
4. ولم تأت أنت ... وضعت مع الأمنيات الآخر
5. وأبقيت كرسيك الخاليا
6. يشاغل مجلسنا الزوايا
7. ويبقى يضح ويسأل عن زائر لم يجيئ
8. وماكنت أعلم أنك إن غبت خلف السنين
9. تخلف ظلك في كل لفظ وفي كل معنى
10. وفي كل زاوية من رؤاي وفي كل محي
11. وما كنت أعلم أنك أقوى من الحاضرين
12. وأن مئات من الزائرين
13. يضيعون في لحظة من حنين
14. يمد ويجزر شوقا إلى زائر لم يجيء
15. ولو كنت جئت.. وكنا جلسنا مع الآخرين
16. ودار الحديث دوائر وانشعب الأصدقاء
17. أما كنت تصبح كالحاضرين وكان المساء
18. يمر ونحن نقلب أعيننا حائرين
19. ونسأل حتى فراغ الكراسي
20. عن الغائبين وراء الأماشي
21. ونصرخ أن لنا بينهم زائرا لم يجيء ؟
22. ولو جئت يوما - وما زلت أوتر ألا تجيء -
23. لجف عبير الفراغ الملون في ذكرياتي
24. وقص جناح التخيل واكتأبت أغنياتي
25. وأمسكت في راحتي حطام رجائي البريء
26. وأدركت أنني أحبك حلما
27. وما دمت قد جئت لحما وعظما

28. سألهم بالزائر المستحيل الذي لم يجيء

(Melâike, 1997, s. 327-329)

Yirmi yedi dizeden oluşan şiirde, betimlemeler, alışılmamış bağdaştırmalar, benzetmeler sıkça kullanılmıştır. Kafiye kullanılmadan oluşturulan şiirde bazı söz öbeklerinin tekrarıyla oluşturulmuş ritim vardır. Konuşma tarzında sanki karşıda biri varmışçasına yazılmıştır. Akıcı bir üslubun olduğu dizelerde, hayalde yaşatılan -aslında bu durumdan da bir parça memnun olunan- daima yolu gözlenen bir sevgiliden bahsedilmektedir. Sevgilinin bir türlü gelmemesi bir yandan eksikliği hissedilen bir durumken diğer yandan bazı olumlu duyguların yok olmasına sebebiyet verecek bir durumdur.

Eray Canberk'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Gelemeyen Ziyaretçi

1. Akşam geçip gitti ve nerdeyse kayboldu ayın yüzü,
2. Yazık, ikinci akşam da eklenip birincinin ardından!
3. Gözümüzün önünde sona eriyor mutluluk işte,
4. Sen gelmedin ve yitirdik seni,
5. Öteki dileklerimizle birlikte.
6. Sen yoksun, yerin boş kaldı.
7. Darmadağın olmuş bizler soluğumuzu kesip,
8. Sabırsız ve sıkıntılı sorup durduk gelmeyen ziyaretçiyi.
9. Bilmem ki yılların ötesinde de yok muydun ?
10. Gölgenin izleri vardı her kelimede ve her anlamda,
11. Her köşede ve düşlerimin her birinde, kafamda canlanan.
12. Yok muydun, buradakilerden daha mı gerçektin bilmiyorum.
13. Yüzlerce ziyaretçi bile dindiremiyordu
14. Sana karşı duyduğum özlemi bir an.
15. Her biri gelmeyen bir ziyaretçinin
16. Görme tutkusunu coşturuyordu üstelik.
17. Gelseydin diyelim, olmaz ya,

18. Ötekilerle birlikte olsaydın şuracıkta,
19. Öteden beriden söz ederek,
20. Dilediğini konuşsaydı herkes, ilgilendiği konuda,
21. Buradakilerden biri olmayacak mıydın sende?
22. Akşam sona eriyordu. Bakıp duruyorduk şuraya buraya.
23. Gecelerde gelmeyenlerin boş yerlerine bakıp
24. Soruyorduk birbirimize bağırsarak
25. Gelmeyen bir ziyaretçinin onların arasında olup olmadığını.

26. Yine de ben gelmemeni isterim.
27. Eğer günün birinde çıkıp gelseydin,
28. Anılarımın rengarenk evreninin hoş kokusu yitip giderdi,
29. Kırılırdı düş dünyamın kanatları,
30. Türkümün sesi kısılırdı,
31. Alırdım avucumun içinde kalan kirlenmemiş tutkumun kırıntılarını,
32. Ve anlardım, düş görür gibi seni sevdiğimi.
33. Oysa sen etten ve kemiktensin işte orda.
34. Düşleyip duracağım gelmeyen garip ziyaretçiyi (Canberk, 2013, s. 265-266).

Yirmi yedi dizeden oluşan kaynak metin, Canberk tarafından otuz dört dize halinde hedef metne aktarılmıştır ve biçimsel eşdeğerlikten uzaklaşmıştır.

Canberk tarafından oluşturulan hedef metinde çevirmen yorumu ağır basmaktadır. Ayrıca kaynak metinde yer almayan “yazık, yok muydun, olmaz ya, şuracıkta, şuraya buraya” gibi birçok ekleme de hedef metinde yer almaktadır. Bu eklemeler, hedef dil dizgesi gözetilerek tercih edildiğinde yadırganacak bir durum değildir.

Canberk, hedef metni şiirin orijinal dili olan Arapçadan değil de köprü dil Fransızcadan çevirmiştir. Belki de bu sebeple sıralayacağımız yanlış okumalarla karşı karşıya gelinmektedir. Kaynak metin ikinci dizesi “وكدنا نشيع ساعات أمسية ثانية” “ yazık, ikinci akşam da eklenip birincinin ardında”, altıncı dizesi “يشاغل مجلسنا الزوايا” hedef metne “darmadağın olmuş bizler soluğumuzu kesip”, on dördüncü dizesi “يَمْدٌ ويجزر شوقا إلى زائر لم يجيء” “ gelmeyen bir ziyaretçinin görme tutkusunu coşturuyordu”, on altıncı dizesi “انشعب الأصدقاء” “ dilediğini konuşsaydı herkes, ilgilendiği konuda” şeklinde çevrilmiştir. Bu durum kaynak

metnin anlam örgüsünden uzaklaşmaya sebebiyet vermiştir. Cümle düzeyindeki yanlış okumaların yanı sıra sözcüksel düzeyde yapılan yanlış okumalar da mevcuttur. “حائرين” kelimesi “şuradan şuraya”, “الفراغ” kelimesi “ evren”, “المستحيل” kelimesi ise “garip” olarak hedef metne kaydırılmıştır. Bu tercihler de kelimelerin taşıdıkları anlamsal ve duygusal çağrışımlardan uzaklaşmaya neden olmuştur.

Kaynak metnin son iki dizesi, şiirdeki olay örgüsünün nerede sonlanacağını, bu sonun hangi şartta gerçekleşeceğini dile getirmektedir. Yani, gelmesi imkânsız olan ziyaretçi ete kemiğe bürünüp şairin karşısına çıkana kadar şair ziyaretçisini düşlemeye devam edecektir. Oysaki bu anlatı hedef metinde yoktur. Şiirin can alıcı dizeleri hedef dil okuruna aktarılamamıştır. Kaynak metinden bir şeylerin olduğu hedef metin, bir bütün olarak kaynak metni tam olarak yansıtmaktan uzaktır. Gerek şairin üslubunu aktarması açısından da doyum sağlayan bir yazın metni demek zordur.

Nuri Pakdil’in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Hiç Gelmeyecek Konuk

1. Geçtik daha şimdiden akşamın ötesine
2. Ay yakın batmasına
3. Şaşakalıyoruz gelecek akşamla vedalaşmaktan
4. Gidişini görmekten uçurumuna doğru mutluluğun
5. Gelmedin
6. Yittin
7. Karıştın umutlara
8. Boş bıraktın sandalyeni
9. Hüzünlerimizin arkadaşlığına
10. Bağırarak sormak isterim niye
11. Bu konuk umudu yüklensin diye
12. Yoksun gerisinde bu yolların
13. Bilmiyorum
14. Yayacaktın gölgeni her söze her anlatıma

15. Bu çoğul güneş çizgilerine
16. Bakışlarımın yer değıştirmelerine
17. Bilmiyorum
18. Olacaktın daha güçlü tüm varlıklardan
19. Yitiyor tümü konukların yurtsamanın bir anında
20. Gelmeyen o
21. Yönelik biricik konuğa doğru
22. İsteğın gelgitinde
23. Tutunmuş olacaktık gelseydin başkalarının yanında
24. Kaymış olacaktı akşam
25. Kaymış olacaktı bakışımız açılara
26. Soran boş sandalyelere
27. Nerde şimdi olmayanlar
28. Arkasında mı akşamların
29. Bağırılmış olacaktık
30. Aralarında yaşıyor onların
31. Gelmeyen
32. Gel bir gün
33. -Gelmeni yeğlemiyorum ya-
34. Birden çekiliyor anılarımdan bin renkli boşluğun tatlı anısı
35. Parçaladı düşlerimin kanatlarını
36. Oldu şarkılarım hüznölü şarkıları
37. Nereye koyayım bu şarkılarımı
38. Masum umudumun kırıntıları üstünde yeniden kapıyorum parmaklarımı
39. Anlıyorum
40. Düş yüzünle sevdiğim seni

41. Ey yazık ey geldin kollarında kan

42. Bu olamaz konuğu gelmeyi tasarlayan (Pakdil, 1976, s. 226-228).

Pakdil tarafından oluşturulan hedef metin kırk bir dizeden oluşmaktadır ve kaynak metinden yedi dize fazladır. Fransızca ara dili vasıtasıyla Türkçeye çevrilen şiir, kelimesel düzlem dışında kaynak metinden bambaşkadır. Başka bir deyişle, hedef metinde kaynak metinde bulunan bazı kelimelere rastlamak mümkündür. Ama bu kelimeler cümle oluşturduklarında kaynak metinden çok farklı anlamlar içermektedir.

Hedef metni oluşturan kırk bir dizeden yirmi üçünün (dokuz, on, on bir, on iki, on dört, on beş, on altı, on sekiz, on dokuz, yirmi bir, yirmi iki, yirmi üç, yirmi dört, yirmi beş, yirmi yedi, yirmi sekiz, otuz, otuz sekiz, kırk ve kırk birinci) kaynak metinle uzaktan yakından alakası yoktur. Dolayısıyla bu durum, kaynak şiirin anlamsal yönden hedef metinde yok edilmesine, şairin hedef metinde adeta “öldürülmesine” yol açmıştır. Bütün bunların olduğu bir yerde üslup ve estetik gibi olguları aramak da abesle iştigal olacaktır. Ayrıca hedef metin Türkçenin şiir dilinde de anlamsız, yavan, kendi içinde tutarsız, ritimsiz bir metin olmuştur.

Karşımıza çıkan bu yeterli ve kabul edilebilir olmayan hedef metin, köprü dil kullanılarak yapılan çevirilerin kaynak metni nasıl yok ettiğine örnek gösterilebilir. Bazen, bir dilde yazılmış metni anadilinde okumak bile bir nevi çeviriyken, çeviriyi çevirmek ve bunda başarılı olmak çok ama çok zor bir iştir. Çünkü çevirmen, şair ile kendi arasına giren köprü dil çevirmeni arasında geçen sürece hâkim olamaz.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -11

Şiir Adı :Mesîratî el-Cedîde

Şair Adı :Hulûd el-Muallâ

مسيرتي الجديدة

1. لن أغلق نوافذي بعد الآن

2. سأرفع أسدال كعبي

3. أمضي قدماً

4. غير آبهة بالنفوس القاحلة

5. هكذا أكشفني
6. أتبين ما تبقى من الجسد والذاكرة
7. أقرأني بصوت عال
8. أمرن حنجرتي على الصراخ
9. ليصحو النائمون
10. سأكون أفضل مما مضى
11. وما سيمضي
12. سأبدأ مسيرتي الجديدة
13. وأترك الفعل الماضي يطير خلفي أسراباً
14. وهذا الفجر فاتحة أمري
15. سأختصر العتمة منذ الآن
16. أتدخل في تحديد مسارات الريح
17. لتتسع حقولي تحت سماء تستحق المطر
18. أبلغ قمة الجبال النقية
19. أضيء شمساً في سماء العالم. (el-Muallâ, 2011, s.39)

Şiirin konusu, bireyin mevcudiyet olarak yani madde boyutuyla var olma arayışıdır. Şiirin izleği: “İnsan maddi ya da manevi boyutuyla var olma arayışı içindedir.” Şair şiirinde dış dünyaya dönük bireyin gerçeklik arayışını konu edinir. Şairin kendini gerçekleştirmek için kararlar aldığı ve arayış içinde olduğu şiirde ifade edilmektedir. Yalın, kısa cümlelerle kurulmuş şiirde yoğun bir anlatım vardır. Serbest tarzda yazılmış şiir on dokuz dizeden oluşmaktadır.

Mehmet Hakkı Suçin’in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Yeni Yürüyüşüm

1. Pencerelerimi kapatmayacağım bundan böyle
2. Kaldırıp Kâbemin örtülerini
3. İlerleyeceğim
4. Çorak ruhlara aldırmadan

5. Böyle keşfediyorum kendimi
6. Ortaya çıkarıyorum ruh ve hafızadan geriye kalanı
7. Okuyorum kendime yüksek sesle
8. Uyansın diye uyuyanlar
9. Daha iyi olacağım olup bitenden
10. Ve olacaktan
11. Yeni yürüyüşüme başlayacağım
12. Geçmiş zamanı arkamda bırakıp uçuracağım sürü sürü
13. Ve bu sabah başlangıç noktam olacak
14. Bundan böyle kısa tutacağım karanlığı
15. Yelin güzergâhına müdahale edeceğim
16. Kuşatsın tarlalarımı yağmuru hak eden bir göğün altında
17. Ulaşayım saf dağların zirvesine
18. Aydınlatayım dünyanın göğündeki bir güneşi (Suçin, 2014, s. 53).

On dokuz dizeden oluşan kaynak metin, Suçin tarafından on sekiz dizeyle hedef metne aktarılmıştır. Kaynak metindeki fiiller, sıfat tamlamaları, şiirin omurgasını oluşturan kelimeler hedef metinde hiçbir değişikliğe uğramamıştır.

Alışılmamış bağdaştırmaların çevirisi -şayet çevirmen yetkin değilse- çeviride sorunlara yol açabilir. Çünkü birbiriyle alakası olmayan kelimeler bu söz sanatında bir araya gelebilir. Kaynak metindeki “سأختصر العتمة – الفعل الماضي يطير - أقرأني - النفوس القاحلة” gibi alışılmamış bağdaştırmalar “çorak ruhlar, kendimi okuyorum, geçmiş zaman uçuyor, karanlığı kısaltacağım” şeklinde başarıyla çevrilmiştir.

Eksiltme veya eklemelerin olmadığı hedef metin kaynak metindeki iletiyi eksiksiz bir şekilde hedef dile taşıırken, okunabilirlik açısından da üst düzeydedir. Şiirin örgüsünü oluşturan kelimeler arasında anlamsal açıdan da tutarlılık vardır. Bu bakımlardan elimizdeki hedef metin hem kabul edilebilir hem de yeterlidir, şiirin biçimini de başarıyla aktarmaktadır.

Metin Fındıkçı'nın Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Yeni Çayırım

1. Penceremi kapattıktan sonra
2. Memelerime sarkan kolyemi kaldırıyorum
3. Önümde yürüteceğim
4. Sıcaklığın dışında bir kuruluk sinmiş
5. Sen beni böyle keşfet
6. Bedenimi yakasız şeffaf bir giysi içinde bularak
7. Yüksek sesle oku beni
8. Bir hançeri feryadından
9. Uyuyanlar uyansın diye
10. Geçmişten daha büyük olmalıyım
11. Geçmeden
12. Hayatıma yeniden başlamalıyım
13. Bir ırmak gibi ardımdan gelen geçmişi bırakırım
14. Bu gündeğümü istekle doğacak
15. Onca zamanı kuşatmışken karanlık
16. Rüzgarın çayırda çizdiği sınıra girerim
17. Yağmuru arayan gökyüzünün altındaki ekinin genişliğinde
18. Yüksek sağın tepesini uyarırım
19. İnsanların göğüne doğsun güneş (Fındıkçı, 2011, s. 24).

Fındıkçı, kaynak metnin dize sayısını koruyarak hedef metnini oluşturmuştur. Şiirin geneli incelendiğinde kaynak metinle örtüşen tek hususun bu olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynak şiirin başlığı hedef metne “yeni çayırım” olarak kaydırılmıştır. Oysaki kaynak metinde “çayır” değil “yürüyüş” kelimesi vardır. Bu durum, şiirin başında okuyucunun zihninde çok farklı şemaların oluşmasına sebep olmuştur.

Hedef metin genelindeki belki de en önemli problem kelime düzeyindeki yanlış okumalardır. كعيتي kelimesi “memelerim”, أسدال kelimesi “kolye”, أفضل kelimesi “daha büyük”, أسراباً kelimesi “ırmak”, قاتحة أمرى kelimesi “istekle”, أبلغ kelimesi “uyarırım”, النقية kelimesi “yüksek”, العالم kelimesi “insanların” şeklinde çevrilmiştir. Bu yanlış okumalar, şiirin genel anlamını bambaşka boyuta çekmiş ve kaynak metindeki anlatıyı bozmuştur. Hedef metin dört, altı ve on üçüncü dizeleri ise tamamen çevirmenin yaratıcılığıyla (!) oluşturulan ve kaynak metinle hiçbir alakası olmayan dizelerdir. Diğer dizelerin neredeyse tamamında ise bir ya da iki kelime kaynak metni sözcüksel düzeyde yansıtmaktadır.

Çevirmenin bir diğer handikabı da dilbilgisel yetersizliktir. Kaynak metindeki أكتشفي “sen beni keşfet”, أقراني “oku beni” söz öbeklerindeki hatalar orta düzey Arapça bilgisine sahip birinin yapmayacağı basit dilbilgisel hatalardır. Şiirin başındaki olumsuzluk edatı لن adeta yok sayılmıştır. مسيرتي kelimesi hedef metnin başlığına “çayır”, on ikinci dizeye ise “hayat” olarak kaydırılmıştır. Aynı kelimenin farklı yerlerde farklı anlamlarda aktarılması da gariptir. İlginç bir durum ise kaynak metin sekizinci dizedeki حنجرتي kelimesinin hedef metne “hançer” olarak kaydırılmasıdır. Çevirmen ses benzerliğinden hareketle “gırtlak” anlamındaki kelimeyi hedef metne bambaşka bir şekilde aktarmıştır.

Kaynak metindeki birçok kelimenin yanlış çevrilmesinden dolayı şairin üslubu, şiirdeki imgeler, alışılmamış bağdaştırma gibi söz sanatları hedef metne yansıtılamamıştır. Ayrıca hedef metinde anlamsal örgü, dizeler arasındaki bağdaşıklık bulunmamaktadır. Bütün bunlardan dolayı Fındıkçı’nın metni kabul edilebilirlik ve yeterlilikten, kaynak şiirin biçimini yansıtmaktan çok uzaktır.

Kaynak Metin ve Genel Çözümlemesi -12

Şiir Adı : el-Bi’ru’l-Mehcûra

Şair Adı :Yûsuf el-Hâl

البئر المهجورة

1. عرفْتُ إبراهيم، جاري العزيز، من زمان

2. عرفته بئراً يفيض ماؤها

3. وسائر البشر

4. تمرُّ لا تشرب منها، لا ولا
5. ترمي بها ، ترمي بها حجر.
6. لو كان لي أن أنشر الجبين
7. في سارية الضياء من جديد،
8. يقول إبراهيم في وريقة
9. مخضوبة بدمه الطليل،
10. تُرى، يحوّل الغدير سيره كأن
11. تبرعم الغصون في الخريف أو ينعقد الثمر،
12. ويطلع النبات في الحجر؟
13. لو كان لي،
14. لو كان أن أموت أن أعيش من جديد،
15. أتبسط السماء وجهها، فلا
16. تمزّق العقبان في الفلاة
17. قوافل الضحايا؟
18. أتضحك المعاملُ الدخان؟
19. أتسكت الضوضاء في الحقول،
20. في الشارع الكبير؟
21. أياكل الفقير خبز يومه،
22. بعرق الجبين، لا بدمعة الذليل؟
23. لو كان لي أن أنشر الجبينَ
24. في سارية الضياء،
25. لو كان لي البقاء،
26. تُرى، يعود يولسيس؟
27. والولد العقوق، والخروف،
28. والخطأى الأصيب بالعمى
29. ليُصير الطريقاً؟
30. وحين صوّب العدو مدفع الردى
31. واندفع الجنود تحت وابل

32. من الرصاص والردى،
33. صيح بهم: تقهقروا. تقهقروا.
34. في الملجأ وراء مأمن
35. من الرصاص والردى !
36. لكن إبراهيم ظلّ سائراً،
37. إلى الأمام سائراً،
38. وصدره الصغير يملأ المدى!
39. تقهقروا. تقهقروا
40. في الملجأ وراء مأمن من
41. الرصاص والردى !
42. لكن إبراهيم ظل سائراً
43. كأنه لم يسمع الصدى.
44. وقيل إنه الجنون.
45. لعله الجنون.
46. لكنني عرفت جاري العزيز من زمان،
47. من زمن الصغر
48. عرفته بئراً يفيض مأوها،
49. وسائر البشر
50. تمرّ لا تشرب منها، لا ولا
51. ترمي بها، ترمي بها حجر (Bedevî, 1969, s.159-16)

Şiirin konusu, hayat, dünya ve insandır. Şiirin izleği: “Hayat, ruhsal anlamda insanın olgunlaşma sürecini oluştururken geçici değerlere sahip ve fani olan dünya ise, soyut ve manevi değerleriyle kalıcı ve anlamlıdır.” Şair, dünyayı anlamlı kılacak ve müspet yönde değiştirecek değerlerin vurgusunu şiirinde oluşturduğu “komşu İbrahim” aracılığıyla vurgular.

Şair şiirinde bireyin manevi boyutunun simgesi olarak “komşu İbrahim”e yer verir. “Komşu İbrahim”i dünyayı fani yönüyle algılayan insanların göz ardı ettiği bir kuyuya benzetmektedir. Kuyu aynı zamanda bireyin manevi değerlerinin simgesidir. Kuyu, tükenme ihtimali zayıf olan bir su kaynağıdır bu nedenle şair kuyuyu simge olarak

kullanır. Şiirde yalın konuşma dili kullanılmaktadır. Şiir vezin bakımından serbest bir şiirdir.

Nuri Pakdil'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Terkedilmiş Kuyu

1. Tanıyorum İbrahim'i
2. Uzun süredir komşumdu
3. Bir kuyu gibiydi
4. Doymuş suya
5. Ne ki bakmadan susamadan
6. Bir taş atma isteğini bile duymadan içine
7. Geçiyordu insanlar yanından
8. Kanının birikintisinde İbrahim
9. Kaydırdı bir sayfa yazıyı
10. Bırakabilsem alnımı bir kez daha
11. Gemi direğine ışığın
12. Değiştirir mi ırmak yolumu
13. Tomurcuk patlar mı sonbaharda dallar
14. Meyveye durur mu kendi biçiminde
15. Ot alır mı taştan hayat suyunu
16. Ölmek yeniden dönmek için yaşamaya
17. Hangi gülüş göze alır bıraktıktan sonra başlamaya
18. Akbabalar önleyecekler midir çölde
19. Kervanların otlamalarını
20. Hangi gülüş belirebilir dumana batmış fabrika pencerelerinde
21. Alanların gürültülerinin
22. Büyük yolların gürültülerinin
23. Terini kurutacak mıdır gürültü

24. Koptu kopacak bir
25. İp gibi kalbimiz
26. Yiyecek midir bir yoksul
27. Alın teriyle ekmeğini
28. Alın teriyle
29. Aşağılanmanın gözyaşıyla değil İbrahim
30. Bırakabilsem alnımı
31. Gemi direğine ışığın
32. Ölümsüzsem
33. Dönecek midir Ulysses yeniden
34. Yöresinden us fişkıran çocuk
35. Bu koyun
36. Yolun üstündeki kör günahlı
37. Askerler atılsa bile
38. Karşılamaya kurşunu ölümü
39. Düşmanın çevik namlusundan bize mütemadiyen çıkan
40. Bağırdı biri
41. Gerileyiniz
42. Eller yukarı
43. Geriye
44. Yoktur geride ne kurşun ne ölüm
45. Ama İbrahim'di nu
46. İzliyordu adımlarını İbrahim
47. Adımları önde
48. Dolduruyordu göğsüne kilometreleri
49. Geriye
50. Ama İbrahim ötesinde yürüyordu yankının

51. Deniyordu
52. Deliliğindendi bu
53. Olabilirdi
54. Deliliğindendi
55. Ama İbrahim'di bu
56. Tanıyorum onu
57. Uzun süreden beri
58. Çocukluktan beri
59. Suyu doymuş bir kuyu gibi
60. Susamadan isteksiz
61. İçine bir taş atma istediğini bile duymadan
62. Yürüyorlardı
63. yana
64. Bu yana (Pakdil, 1976, s. 34-37).

Pakdil, hedef metnini Arapçadan değil Fransızcadan hareketle oluşturmuştur. Ara dil kullanılarak yapılan şiir çevirilerine dair bir fikrin oluşmasını desteklemesi açısından faydalı bir inceleme olacağı düşünülmektedir.

Elli bir dizeden oluşan kaynak metin, hedef metne altmış dört dize olarak aktarılmıştır. Dikkat çekici ilk husus hedef metnin dokuzuncu, on yedinci, on dokuzuncu, yirminci, yirmi üçüncü, yirmi dördüncü, yirmi beşinci, otuz dördüncü, kırk ikinci, altmış üçüncü ve altmış dördüncü dizelerinin kaynak metinle alakası olmayan dizeler olmasıdır. Bu durumun muhtemel sebebi şiirin kaynak dil Arapçadan ara dil Fransızcaya çevrilirken uğradığı yitimidir. Bu dizelerden başka, hedef metin on beşinci, on sekizinci, otuz ikinci, otuz altıncı, otuz yedinci, kırk altıncı ve altmışıncı dizeleri kelime düzeyinde kaynak metinden bir şeyler içeren ama cümlesel olarak kaynak metin anlatısını içermekten uzak satırlardır.

Hedef dilde oluşturulan şiirin Türkçe anlatımında da sıkıntılar vardır. Pakdil, Fransızca ara metne sıkı sıkıya sarıldığından hedef dil Türkçede okunabilirliği ve anlaşılabilirliği göz ardı etmiştir. Çünkü şiirin birçok yerinde dizeler arası anlamsal örgü ve bağdaşıklık yoktur.

Kaynak metinden birçok eksiltmenin olduğu hedef metin ilk yedi dize haricinde yeterlilik ve kabul edilebilirlik sınırlarından çok uzaktır. Ayrıca kaynak şairin üslubu, imgeler, söz sanatları, şiir estetiğı de hedef metne yansıtılamamıştır.

Bu örnekten anlaşılacağı gibi, ara dil kullanılarak çeviri eyleminin gerçekleştirilmesinden mümkün mertebe kaçınmak hem kaynak metni doğru aktarmak hem de hedef dil okuyucusuna gerçek iletiyi ulaştırmak bakımından faydalı olacaktır.

Rahmi Er'in Çevirisi ve Çevirisinin Değerlendirilmesi

Terkedilmiş Kuyu

1. Uzun zamandır tanıyorum
2. Değerli komşum İbrahim'i
3. Bir kuyuydu o, suyla dolup taşan.
4. Ne ki içmeden suyundan
5. Hatta bakmadan,
6. Bir taş atma isteğı bile duymadan
7. Geçiyordu insanlar yanından.
8. Öcü alınmamış, yerde kalmış kanıyla boyanmış bir küçük notta
9. Diyordu ki İbrahim:
10. “Çekebilsem alnımı bir kez daha
11. Işığın direğine,
12. Acaba değiştirir mi ırmak yolunu
13. Tomurcuk patlatır mı sonbaharda dallar,
14. Ya da meyveye durur mu,
15. Taştan fışkırır mı bitkiler?
16. Ölsem de tekrar yaşama dönsem
17. Gülümser de gökyüzü,
18. Parçalamaz mı akbabalar çölde
19. Kurbanların kervanlarını?
20. Gülücük saçılır mı çevreye

21. Duman tüten fabrikalardan?
22. Diner mi gürültü
23. Tarlalardaki, büyük caddelerdeki?
24. Acaba yer mi bu yoksul
25. Alnının teriyle ekmeğini,
26. Aşağılanmışlığın gözyaşıyla değil, alnının teriyle?

27. ekebilsem alnımı
28. Işığın direğine,
29. Olabilsem lmsz,
30. Acaba döner mi lis yeniden
31. Döner mi ki isyankar evlat ve kuzu?
32. Yolunu görmek için
33. Kr olan bu gnahkr?”

34. Düřman doęrulttuęunda namlusunu ölüm topunun,
35. İleri atılırken askerler
36. Ölüm ve kurşun yağmuru altında,
37. Bağırıldı onlara:
38. “Geri ekilin. Geri ekilin.
39. Geri dnn, sığınağa gidin.
40. Ne kurşun gelir size orada, ne de lm!”
41. Ama İbrahim’di bu, sürdürdü ilerlemeyi
42. Yürüyordu hep ne, hep ne
43. Dolduruyordu küçük göğsüne
44. Uzun mesafeleri.
45. “Geri ekilin. Uzaklařın.
46. Geri dnn, sığınağa gidin
47. Ne kurşun gelir size orada, ne de lm!”

48. Ama İbrahim, sanki duymamış gibi yankıyı,
49. Hep sürdürüyordu ileriye doğru adımlarını.
50. Deniyordu ki delilikti bu.
51. Belki delilikti, ama
52. Ben uzun zamandır tanıyordum değerli komşum İbrahim'i
53. Çocukluktan beri tanıyorum.

54. bir kuyuydu suyla dolup taşan,
55. Ne ki içme suyundan
56. Gelip geçiyordu insanlar yanından

57. Hatta bakmadan, bir taş bile atmadan (Er, 2012, s. 84-85).

Kaynak metin elli bir dizeden oluşurken, hedef metin elli yedi dizeden oluşmuştur. Er, kaynak metindeki bazı uzun dizeleri bölmeyi tercih etmiştir. Kaynak metin beşinci dizedeki *ترمي بها* söz öbeği hedef metne hem “bakmak” hem de “taş atmak” olarak çevrilmiştir. Aynı söz öbeğinin farklı çevrilmesi çevirmenin tekrardan kaçındığının göstergesi kabul edilebilir.

Çevirmen kaynak metin on ikinci dizedeki *يطلع* fiilini “fişkirmek”, *ينعقد الثمر* söz öbeğini ise “meyveye durmak”, *الفقير* kelimesini “yoksul” şeklinde çevirmiştir. Buradaki çevirilerden ve şiirin geneli okunduğundaki durumdan çevirmenin hedef dile yakın duran bir üslup benimsediği söylenebilir.

Kaynak metin on sekizinci dizeyi oluşturan *أتضحك المعامل الدخان* cümlesi hedef metne “gülücük saçılır mı çevreye” şeklinde geniş bir yorumlamayla çevrilmiştir ve dizenin anlamsal bağından uzaklaşmıştır.

Kaynak metin ikinci dizedeki *عرفته* ve otuz dördüncü dizedeki *الوراء* kelimeleri hedef metinde eksiltilirken; hedef metin kırk dördüncü dizeye “uzun”, yirmi altıncı dizeye “alının teriyle”, elli yedinci dizeye ise “hatta bakmadan” kelimeleri eklenmiştir. Ancak bu ekleme ve eksiltmeler şiirin genel yapısında önemli değişikliklere sebep olmamıştır.

Kaynak şiirdeki anahtar işleve sahip kelimeler, “ışığın direği, alnın dalgalanması” gibi alışılmamış bağdaştırmalar, kişileştirmeler, imgeler hedef dilin yazın dizgesine uygun bir üslupla, kaynak şiirinden hiçbir şey yitirmeden, kendi içinde tutarlı ve ritimsel şekilde hedef dilde oluşturulmuştur.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE TARTIŞMA

Arapçadan Türkçeye Yapılan Şiir Çevirilerinin Dil, Estetik ve Üslup Bakımından İncelenmesi başlıklı çalışmamızın çıkış noktası, iki dil arasında yapılan çevirileri çeşitli boyutlarıyla incelemek, Arap şiirinin Türk yazınındaki konumunu belirlemek, elde edilen bulgular neticesinde genelde şiir çevirisi özelde Arap şiirinin çevrilmesinde karşılaşılan sorunları belirleyip ve sorunlara çözüm önerileri sunmaktır.

Bu fikirden hareketle, Nîzâr Kabbânî, Mahmûd Dervîş, Muhammed Bennîs, Fedvâ Tûkân, Nâzik el-Melâike, Hulûd el-Muallâ, Yûsuf el-Hâl'e ait, farklı çevirmenler tarafından birden çok kez Türkçeye çevrilmiş on iki adet şiir biçimsel, dilsel, anlamsal, biçemsel olarak kabul edilebilirlik ve yeterlilik bağlamında incelenmiştir.

Çalışmada her şiir öncelikle kaynak metin bağlamında biçimsel, biçemsel, anlamsal yönleriyle incelenmiştir. Ayrıca şiirdeki izlek ve imgeler hakkında da kısa bilgiler sunulmuş, şairin iç dünyasına dair ipuçları verilmiştir. Bu bilgilerden sonra çevirmence oluşturulan hedef metin kaynak metinle karşılaştırmalı olarak söz sanatları (alışılmamış bağdaştırmalar, eğretileme, benzetme, imge), şiirsel ritim ve tempo, kafiye ve uyak, gerek kelime gerek cümle düzeyinde anlamsal boyut yönlerinden incelenmiştir.

Biçimsel açıdan baktığımızda çevirmenlerin kaynak metnin şekilsel yapısına, dize kurulumuna, dizelerin sıralanışına, alt-üst dize ilişkilerine genelde dikkat etmediklerini, hedef dil Türkçeyi esas alarak çoğunlukla kaynak metinden biçimsel eşdeğerlik olarak uzaklaştıkları belirlenmiştir.

Kelime düzeyinde yapılan yanlış okuma ve anlamlandırmalara hedef metinlerde sıkça rastlanmıştır. Bazen en basit anlamlı bir kelimenin bile hedef metne bambaşka anlamda kaydırılmasından dolayı anlamsal eşdeğerlikten uzaklaşmıştır.

Çevirmenin kaynak dile yeterince hâkim olamamasından kaynaklanan cümle düzeyinde yanlış algılamalarla da sıkça karşılaşmıştır. Çevirmen kaynak dizeyi oluşturan kelimeleri

temel düzeyde doğru anlamlandırmasına rağmen, bu kelimelerle örülü bir dize oluştururken gerek şairin üslubundan gerekse anlatmak istediğinden uzaklaşmıştır.

Kaynak metindeki anlamsal örgüyü, duygusal çağrışımları kuvvetlendiren alışılmamış bağdaştırmalar, yan anlamlar, sıfatların ve simgelerin birçok hedef metin şiirine yansıtılamadığı saptanmıştır. Bunun temel sebebinin de çevirmenlerin kaynak metnin dünyasına girememeleri, şairin sanat dilini iyi anlamamaları olduğu kanısına varılmıştır.

Ayrıca biçimsel anlamda şiirin okunabilirliğini üst seviyeye taşıyan ritim, tempo, kafiye gibi özelliklerin incelediğimiz hedef metinlerin birçoğunda oluşturulamadığı tespit edilmiştir. Çevirmenler genelde, kafiye ve aliterasyonun hâkim olduğu kaynak metinleri kafiyesiz olarak hedef dile taşımıştır.

Az da olsa bazı hedef metin şiirlerinin daha başlıklarından itibaren okuyucuyu bambaşka boyuta yönlendirdikleri görülmüştür. Bu durum, şairin yaratmak istediği duygusal anlatıyı en baştan bozmuştur.

Özellikle yan anlamların veya bir yere gönderme yapan kelimelerin çevirisinde birtakım sorunların yaşandığı tespit edilmiştir. Örneğin Hz. Meryem'e gönderme yapan "bakire, temiz" kelimesinin sadece temel anlamına bakılması anlamsal estetiği, kaynak dildeki çağrışımları yok etmiştir.

Bazı çevirmenlerin kelimelerin cümle içindeki konumları göz ardı ederek çeviri yaptıkları görülmüştür. Örneğin; kaynak metinde yüklem olan kelime hedef metne mastar, sıfat olan kelime isim olarak aktarılmıştır. Bu aktarımın genellikle zorunluluktan değil de çevirmen tercihindan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Çeviri metinlerde sıkça anlamsal sapmaların yaşandığı tespit edilmiştir. Bunun nedeninin çevirmenin kaynak ve hedef dile yeterince hâkim olamamasından kaynaklandığı kanısına varılmıştır. İki dili iyi bilmeyen bir çevirmenin, çeviri eylemi sırasında karşılaştığı sorunlara kabul edilebilir çözümler üretmekte yetersiz kaldığına şahit olunmuştur.

Ara dil vasıtasıyla yapılan çevirilerin gerek anlamsal gerekse biçimsel açılardan kaynak metni yansıtmadığı, kaynak metnin estetik değerinden yoksun olduğu, şairin üslubunu barındırmadığı, sadece kaynak metne dair kelime bazında kırıntılar barındırdığı görülmüştür.

Arapçadan Türkçeye yapılan çevirilerin bir sistem dahilinde yapılmadığı da tespit edilmiştir. Mehmet Hakkı Suçin, Lütfullah Göktaş, İbrahim Demirci, Metin Fındıkçı gibi

isimler dışında evrenimizi oluşturan çevirmenlerin belirli bir şair ya da kitap olarak çeviri eylemine girişmedikleri; dergi, makale, kitap bölümü vb. yayınlarda çevirilerini yayınlattıkları belirlenmiştir.

Niceliksel olarak çok sayıda çeviri yapmak, çevirmenin yetkin olduğunu göstermemektedir. Yaptığımız bu çalışmayla çevirmen yeterliliklerine dair birtakım verilere ulaşılmıştır. Arapçadan Türkçeye yapılan şiir çevirilerinin neredeyse yarısını gerçekleştiren Metin Fındıkçı'nın değerlendirilen çevirilerde kaynak metni anlama, şairin zihniyetini özümseme, kaynak kültüre aşina olma hususlarında karşısına çıkan problemlerle başa çıkmada sorunlar yaşadığı, hedef dilde oluşturduğu metinlerin özellikle anlamsal ve biçimsel açılardan kaynak metni yansıtmadığı tespit edilmiştir. Mehmet Hakkı Suçin, Rahmi Er gibi akademisyen özellikleri öne çıkan çevirmenlerin kaynak metni olması gerektiği gibi hedef metne taşıdıkları ve aynı zamanda kendi üsluplarını da oluşturdukları görülmüştür. Aydın Ünlü, Şerafettin Yıldız gibi isimlerin de şiir çevirisinde kaynak metni her yönüyle hedef metne taşıdıkları ama bu çevirmenlerin çeviri eylemini bir süreklilik içinde gerçekleştirmedikleri belirlenmiştir.

Yapılan şiir çevirilerinin neredeyse üçte ikisinde gerek anlamsal gerekse biçimsel boyutta büyük sapmalar barındırmasına rağmen yayımlanması da bu çevirilerin yetkin bir editör ya da editörler kurulu tarafından kontrol edilmediğini göstermesi açısından çarpıcı olmuştur.

Bütün bunlardan hareketle Arap şiirinin biçimsel, biçimsel, anlamsal ve estetik yönlerden Türkçeye yeterince yansıtılamadığı tespit edilmiştir. Arap şiiri diye okunan birçok şiirin aslında Arap yazın geleneğinden oldukça uzak, şairden ziyade çevirmenin hissiyatını barındıran, kaynak metinden kırıntılar içeren çalışmalar olduğu tespit edilmiştir.

Bütün bu tespitlerden hareketle, aşağıda sunulan önerilerin şiir çevirisi alanında çalışan araştırmacılara yol gösterici olacağı, yeni fikirler vereceği düşünülmektedir.

Çevirmenlik bir birikim etkinliğidir. Kaynak ve hedef dilleri iyi bir şekilde bilmek tek başına çeviri yapmaya yeterli değildir. Çevirmen, iki dilin kültür dizgesine, yazın geleneğine hâkim olmalıdır. Ayrıca, çevireceği metni salt bir metin olarak düşünmemeli; şairin fikriyatını, hayata bakışını, üslubunu derinlemesine analiz ettikten sonra kaynak metni yazıldığı dönem ve sosyo-kültürel ortam bağlamında değerlendirmelidir.

Çeviri eyleminde metin dışı bilgiler analiz edildikten sonra metin içi bilgilere odaklanılmalıdır. Kilit roldeki kelimeler, söz sanatları, ritim, ölçü, uyak gibi yapılar irdelenmelidir.

Şiiri oluşturan kelimeler tek tek analiz edildikten sonra bir bütün olarak bir bağlam ve olay örgüsü içinde yan anlamlar, duygusal çağrışımlar, satır arası söylemler bakımından da dikkatle incelenmelidir.

Oluşturulan metnin, hedef dilin kültür dizgesi içindeki konumu belirlenmeli, bu belirleme çevirmene yol gösterici olmalıdır. Kaynak metne sadakat önemli bir prensip olarak kabul edilse de körü körüne kaynak metne bağlılıktan kaçınılmalıdır.

Gerekli durumlarda, kaynak metnin kültürel ortamına dair araştırmalar yapılmalı, ayrıca gerekli durumlarda sözlük vs. gibi yardımcı materyallere başvurulmalıdır.

Çeviri eylemi bir süreç olarak düşünülmelidir. Çeviri öncesi, çeviri esnasında ve çeviri sonrasında alınan kararların çevirmene yön vereceği ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır.

Her çevirmenin bir üslubu olduğundan hareketle, hedef metinde çevirmene dair bir tat bulunmalıdır. Ancak bu tat, şairin üslubunu kaynak metinde yok edecek düzeyde olmamalıdır.

Çeviri eyleminin yaygınlaşması ve gelişmesi için Arapça-Türkçe, Türkçe-Arapça çevirilerin yer alacağı hakemli bir çeviri dergisi çıkarılmalıdır. Bu dergide hem yapılan çeviriler eleştirilmeli hem de çevirinin teorik boyutlarına dair makaleler yayınlanmalıdır. Bu sayede rastgele çeviri yapılma olasılığı azalacak ve çeviri yapmak isteyenlere yol gösterilmiş olacaktır.

Arapça-Türkçe dilleri arasında yapılan çevirilerin kalitesini yükseltmek için gerek devlet gerekse özel sektör tarafından desteklenecek çeviri atölyeleri, çalıştaylar, konferanslar düzenli bir şekilde organize edilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2011). *Cumhuriyet döneminden bugüne örneklerle şiir*. Ankara: Bilgi.
- Aksan, D. (2013). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Bilgi.
- Aksoy, N. (2001). Çeviride çevrimen seçimleri ışığında çeviri eleştirisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (3), 1-16.
- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten günümüze yazın çevirisi*. Ankara: İmge.
- Altay, A. (2001). Şiir çevirisinde çevrilemeyenler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 29-43.
- Altınar, İ. (2016). *Kudüs*. <http://www.antoloji.com/kudus-siiri/> adresinden erişilmiştir.
- Asaf, Ö. (2013). *20. yüzyıl Türk şiiri antolojisi*. Ankara: Bilgi.
- Asonans ve aliterasyon en güzel örnekler (2016). <http://www.antoloji.com/asonans-ve-aliterasyon-en-guzel-ornekler-siiri/> adresinden erişilmiştir.
- Ataç, N. (1941). *Ataç'ı anış*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ayhan, E. (2001). *Bütün yort savul'lar*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Aytaç, G. (1999). Türkiye'de edebi çeviri etkinliği. Ö. Yağcı. (Ed.), *Cumhuriyet dönemi edebiyat çevirileri seçkisi* içinde (s. 347-349). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemi*. Ankara: Pegem A.
- Barnstone, W. (1990). Şiir çevirisinde tercihler. *Metis Çeviri*, 96-99.
- Bedevî, M. (1969). *Muhtârât mine 'ş-ş-i'ril-arabiyyi el-hadîs*. Beyrut: Dâru'n-Nehâr li'n-neşr.
- Bennîs, M. (2008). *Aşkın kitabı* (M. Fındıkçı, Çev.). İstanbul: Kırmızı.

- Bennîs, M. (2009). *Kitâbu'l-hubb*. Fas: Dâr Tûbkâl li'n-neşr.
- Bennîs, M. (2015). *Aşkın kitabı* (M. H. Suçin, Çev.). İstanbul: Kırmızı.
- Berk, İ. (1978). Çeviride şiir dili. *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, 71-76.
- Berk, İ. (2013). *20. yüzyıl Türk şiiri antolojisi*. Ankara: Bilgi.
- Beyatlı, Y. K. (2004). *Kendi gök kubbemiz*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Beyatlı, Y. K. (2013). *20. yüzyıl Türk şiir antolojisi*. Ankara: Bilgi.
- Broeck, R. v. (1985). *Second thoughts on translation criticism: a model of its analytic, function in the manipulation of literature*. Newyork: Saint Martin's.
- Canberk, E. (Ed.). (2013). *Dünya şiir antolojisi I*. İstanbul: Pozitif.
- Cary, E. (1960). Şiir çevirisi. *Tercüme Dergisi*, 104-110.
- Cohen, J. (1966). *Structure d'usage de la poésie*. Paris.
- Çoymak, N. (2005). *Modernlik ve Çeviri, Şiir Çevirileri Bağlamında Can Yücel'in Çeviri Anlayışı ve Modernlikle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cömert, B. (1978). Kuramsal açıdan çeviri sorunu. *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, 7-21.
- Dağlarca, F. H. (1960). *Bütün şiirleri I*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Demir, A. (1991). Şiir çevirilerinde ses ve imge sorunları. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 175-185.
- Demiral, S., Kaya, M. (2013). Şiir Çevirisinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri *Turkish Studies*, vol 8/10.
- Demirayak, K. (1993). *Arap edebiyatı tarihi*. Erzurum: Atatürk üniversitesi edebiyat fakültesi.
- Demirezen, M. (1991). Çeviride kayıplar sorunu. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 115-128.
- Dervîş, M. (2008). *Biz kaybettik aşk da kazanmadı* (L. Göktaş, Çev.). İstanbul: Kitabevi.
- Dervîş, M. (2009). *Yalnızlık yenilemeden kendini* (M. Fındıkçı, Çev.). İstanbul: Can.
- Dervîş, M. (1994). *Evrâku'z-Zeytûn*. Beyrut: Dâru'l-Avde.
- Dervîş, M. (1995). *Limâzâ Terekte el-Hisân*. Riyâd, el-Rayyes lil-kutub ve'n-neşr.

- Dervîş, M. (1999). *Serîru'l- Garîbe*. Riyâd, el-Rayyes lil-kutub ve'n-neşr.
- Dino, G. (1999). Sebahattin Eyüboğlu ve Türkçede çeviri hareketleri. Ö. Yağcı (Ed.), *Cumhuriyet dönemi edebiyat çevirileri seçkisi içinde* (s. 294-301). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Durusoy, G. (1998). Apollinaire'nin şiirlerini çevirirken ekinsel ve biçimsel farklılıklar. *Çeviribilim ve Uygulamaları*, 21-33.
- Ebû Muhammed Abdullah Muslim b. Kuteybe (t.y.). *Eş-Şi'r ve 'ş-şuarâ I*.
- Eğel, İ. (1996). *Problems Faced When Translaing Hüseyin Ferhad's Poetry Into English*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- el-Bavvâb, A.H. (1985). *Şerh bânet Su'âd*. Riyâd: Mektebe Ma'ârif.
- el-Câhiz, E.O. (1938). *el-Hayevân*. A. M. Harun (Ed.), Kahire: Mektebetu Mustafa el-Bâbi el-Halebî ve evlâdihi.
- el-Cur, A. (t.y). *Divân 'akl el-cur*. Beyrut: Daru's-sekaf.
- el-Ma'lûf, F. (1957). *Divân Fevzî el-Ma'lûf*. Beyrut: Dâru'r-Reyhanî.
- el-Melâike, N. (1997). *Şazâyâ ve Ramâd*. Beyrut:Dâru'l-Avde.
- el-Muallâ, H. *Açık acı* (M. Fındıkçı, Çev.). İstanbul: Artshop.
- el-Muallâ, H. *Gülün gölgesi yok* (M. H. Suçin, Çev.). İstanbul: Kırmızı.
- Er, R. (2012). *Çağdaş Arap edebiyatı seçkisi*. Ankara: Vadi.
- Eyüboğlu, S. (1974). *Sanat üzerine denemeler*. İstanbul: Cem.
- Eyüoplu, B. R. (1987). *Delifışek*. Ankara: Bilgi.
- Fincanı okuyan kadın (2016). http://www.siiir.gen.tr/siir/n/nizar_kabbani/fincanı_okuyan_kadın.htmadresinden erişilmiştir.
- Göktaş, B. (2011). *1990-2008 yılları arasında Arapçadan Türkçeye yapılan edebi çeviriler üzerine bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Göktürk, A. (2011). *Çeviri: dillerin dili*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Gündüzalp, N. C. (2008). *Charles Baudelaire'nin şiirlerinin Türkçe çevirileri üzerine inceleme*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.

- Güney, E., & Cem, E. (1950). *Erzurumlu Emrah hayatı ve şiirleri*. İstanbul: Maarif Kitaphanesi.
- Gürçağlar, Ş. (2011). *Çevirinin abc'si*. İstanbul: Say.
- Gürsel, N. (1978). Şiir çevirisinde yöntem. *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, 155-158.
- Güz, N. (1987). Şiirsel işlev ve yapısal çözümleme. *Dilbilim*, Güz (7), 83-99.
- Güven, U. (1998). Çeviride Biçem Sorunları ve Jean Paulhan Örneği. *Çeviribilim Uygulamaları Dergisi*.
- Hâle Hisâr (2016).<http://www.mahmouddarwish.com/ui/english/ShowContentA.aspx?ContentId=29> adresinden erişilmiştir.
- Haleva, B. (2006). Şiir çevirisine kuramsal bakış. *Dilbilim*, Güz (15), 287-298.
- Haleva, B. (2001). *Orhan Veli Kanık'ın Şiir ve Tiyatro Çevirilerinin Kuramsal Açından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hikmet, N. (1991). *Kemal Tahir'e mapushaneden mektuplar*. İstanbul: Adam.
- Hikmet, N. (1993). *Bursa cezaevinden vâ-nû'lara mektuplar*. Bursa: Cem.
- Ionna, K. (1978). Şiir çevirisini değerlendirme ve Türkçe'de Homeros. *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, 111-116.
- İlhan, A. (1995). *Sisler bulvarı*. Ankara: Bilgi.
- İlhan, A. (2016). *Ben sana mecburum*. İstanbul: İş Bankası Kültür.
- Kabbânî, N. (1971). *el-a'mâlu's-şi'riyye el-kâmile*. Beyrut.
- Kabbânî, N. (2000). *Aşkın kitabı* (L. Mignon, Çev.). İstanbul: Ayışığı.
- Kabbânî, N. (2000). *Hüzünlü ırmak* (M. Fındıkçı, Çev.). İstanbul: İyi Şeyler.
- Kabbânî, N. (2014). *Gazaba uğramış şiirler ve diğerleri* (İ. Demirci, Çev.). İstanbul: İz.
- Kabbânî, N. (1986). *Kudüs*. <http://tahliller.blogcu.com/kudus-nizar-kabbani/2189829> adresinden erişilmiştir.
- Kabbânî, N. (2016). *Aşkın kitabı* (M. H. Suçın, Çev.). Ankara: Hece.
- Karakurt, Ü. Ç. (1998). *Şiir Çevirisinde Kaynak Seslerin Çeviri Metinden Özgün Metine Doğru Yakınlık Olgusu*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Karantay, S. (1987). Çeviri eleştirisi: sorunlar, ilkeler, uygulamalar. M. Rifat (Ed.), *Çeviri seçkisi I* içinde (s. 130-136). İstanbul: Sel.
- Kara, S. (2010). Tarihsel değerlendirmeler ışığında Türkiye'de çeviri etkinliği. *Mersin Üni.Eğitim Fakültesi Dergisi*, 94-101.
- Kayahan, H. (1988). Şiir çevirisi üzerine. *Metis Çeviri*, 148-150.
- Kazan, R. (2015). Arap edebiyatında serbest şiirin ilk örneklerinden: Bedr Şakir es-Seyyab'ın unşûdetu'l-matar "yağmurun türküsü" adlı şiiri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47-73.
- Khoury, M. A., & Algar, H. (1974). *An anthology of modern arabic poetry*. London: University of California.
- Kısakürek, N. F. (1997). *Çile*. İstanbul: Büyükdoğu.
- Koç, O. (2012). *Şiir çevirilerinde kültürel aralan problemleri: çevirmen Yüksel Pazarkaya'nın Türkçeden Almancaya çevirdiği şiirler örneğinde bir inceleme: Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü . Ankara.*
- Köksal, D. (2008). *Çeviri Eğitimi- Kuram ve Uygulama*. Ankara: Nobel.
- Kuic, R. (1970). The nature of translation. J. S. (ed). içinde, *Translating English Romantic Poetry* (s. 182-191). Bratislava: Slovak Academy of Sciences.
- Kuçuradi, I. (1978). Şiir çevirisini değerlendirme ve Türkçede Homeros. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 111-116.
- Kuzhan, E. (1992). Esin şiiri. *Metis Çeviri*, 65-67.
- Lefevere, A. (1975). *Translating poetry: seven strategies and blueprint*. Amsterdam: Van Gorcum.
- Levend, A. S. (1988). *Türk edebiyat tarihi I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Mengi, M. (1996). Divan şiirinde yergi amaçlı söz sanatları. *Journal of Turkish Studies*, 126-132.
- Oğuzcan, Ü. Y. (2001). *Acılar denizi*. İstanbul: Özgür.
- Öner, I. B. (1999). *Çeviri bir süreçtir...ya çeviribilim*. İstanbul: Sel.
- Öner, I. B. (1992). Şiir Çevirisini Yönlendiren Kısıtlamalar. *Dilbilim*
- Özbilge, Ö. (1983). Bir şiir çevirisi üzerine düşünceler. *Yazko Çeviri*, 140-143.

- Özkırımlı, A. (1999). Çeviri. Ö. Yağcı (Ed.), *Cumhuriyet dönemi edebiyat çevirileri seçkisi* içinde (s. 217-222). Ankara : Kültür Bakanlığı.
- Pakdil, N. (1976). *Arap şiiri güldeste I*. Ankara: Edebiyat Dergisi.
- Pakdil, N. (1976). *Arap şiiri güldeste II*. Ankara: Edebiyat Dergisi.
- Paker, S. (1983). Çeviri eleştirisinin kuramla ilişkisi üzerine bazı düşünceler. *Metis Çeviri*, 116-121.
- Paker, S. (1983). Çeviride Yanlış/Doğru Sorunu ve Şiir Çevirisinin Değerlendirilmesi. *Yazko Çeviri*.
- Paz, O. (2004). Söz sanatı ve söze bağlılık açısından çeviri. M. Rifat (Ed.), *Çeviri seçkisi II* içinde, (s. 97-106). İstanbul: Sel.
- Popoviç, A. (1970). *The concept shift of expression in translation analysis: the nature of translation*. The Hague.
- Reiss, K. (2000). *Translation criticism-the potentials and limitations*. (E.F.Rhodes, Çev.) Manchester: Jerome.
- Rifat, O. (2015). *Bütün şiirleri-I*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Rifat, M. (2008). *Çeviri Seçkisi I-II*. İstanbul: Sel.
- Robinson, P. (2009). *Poetry and Translation*. Liverpool: Liverpool University.
- Sarikaya, M. (2003). el-Cahız'dan es-Safedi'ye çeviri teorisi. *Bilimname III*, 133-151.
- Savory, T. (1957). *The art of translation*. London: Cape.
- Suçin, E. S. (2015). *Aşktan ve savaştan başka nedir ki hatırlanan*. İstanbul: Kırmızı.
- Suçin, M. H. (2012). *Dünden bugüne Arapçaya çevirinin serüveni*. Ankara: Kurgan.
- Suçin, M. H. (2013). *Öteki dilde var olmak*. Ankara: Say.
- Suçin, M. H. (2014). el-edebu'l-arabi fi'l-luğati't-turkiyye. *es-sekâfetu'l-arabiyye 'ala tarîki'l-harir* , 194-221.
- Suçin, M. H. (2016). *Tercemet eş-şi'r el-Arab'i ile'l-luğa et-Turkiyye*. 17 Kasım 2016 tarihinde verilen konferans. Ankara: Mısır Büyükelçiliği.
- Suçin, M. H. (2015). *Arap İslam dünyası Türkiyenin stratejik derinliğidir*. <https://mehmethakkisucin.com/2015/07/16/sucin-arap-islam-dunyasi-turkiyenin-stratejik-derinligidir/> adresinden erişilmiştir.

- Suçin, M. H. (2004). *Arapça Çeviride Sözcük ve Kalıplaşmış İfadeler Düzeyinde Genel Eşdeğerlik Sorunları*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Süreyya, C. (1991). *Şapkam dolu çiçekle*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Ş.Büyüköztürk. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı, istatistik, araştırma deseni spss uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem A.
- Şahin, M. T. (1980). *el-Muştereku'l-luğavî nazariyyeten ve tatbîkan*. Mektebet vehbe.
- Şiir çevirisi üzerine (2012). <http://www.buyuktorbali.com/siircevirisi-uzerine-1> . adresinden erişilmiştir.
- Tanpınar, A. H. (1982). *Son 25 senenin mısraları*. İstanbul.
- Tarancı, C. S. (2012). Şiir ve biçem üzerine. Y. N. Nayır, S. Bolat, (Ed.), *Şiir sanatı* içinde (s. 193-195). İstanbul: Varlık.
- Toklu, O. M. (2003). *Şiir dili ve çevirisi*. Ankara: Akçağ.
- Toury, G. (1980). *In search of a theory of translation*. Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semitics.
- Tûkân, F. (2008). *Kapalı kapının önünde* (M. Fındıkçı, Çev.). İstanbul: Artshop.
- Tûkân, F. (2000). *Vahdî ma'a'l-eyyâm*. Beyrut, Dâru'l-Avde.
- Ünlü, A. (2016). Şamlı güvercin gerdanlığı. *Temmuz Dergisi*, 45-46.
- Üyümez, F. B. (2007). Modern Arap şiirinde Temmuz akımı ve Cebra İbrahim Cebra'nın şiirinde temmuz miti. *Şarkiyat Mecmuası*, 97-119.
- Vermeer, H. (1988). *Skopos and commission in translation action, reading in translation theory* (Ed. A.Chesterman). Amsterdam.
- Yağcı, Ö. (2006). *Karacaoğlan yaşamı ve şiirleri*. İstanbul: İleri.
- Yasa, A. (2009). Şiir tercümesi üzerine. *Hacettepe Üni. Türkiyat Enstitüsü Dergisi*, 143-160.
- Yavuz, H. (1989). *Hüzün en çok yakışandır bize*. İstanbul: Can.
- Yavuz, H. (2010). *Büyü'sün yaz! toplu şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Yıldız, Ş. (2010). Kat kat yasemin adlı şiir çevirisi üzerine bir eleştiri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 179-192.
- Yücel, C. (1983). *Her boydan dünya şiirinden seçmeler*. İstanbul: Adam.

Yücel, F. (2007). Çeviri eleştirisi neyi eleştirir. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 39-56.

Yücel, H. A. (1940). Önsöz. *Tercüme Dergisi*, 1-2.

Zohar, I. E. (2004). Yazınsal çoğuldizge içinde çeviri yazının durumu. M.Rifat (Ed.), *Çeviri seçkisi içinde* (191-200). İstanbul: Dünya.

GAZİ GELECEKTİR..